

Kald krig med penn og papir

Britiske Foreign Offices fordekte propaganda mot Norge fra 1948 til 1951

Jenny Kristine Olstad Semmerud

HIS4090L Masteroppgave i historie for lektorprogrammet

60 studiepoeng

Våren 2023

Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH)

Det humanistiske fakultet

© Jenny Kristine Olstad Semmerud

Våren 2023

Tittel: Kald krig med penn og papir: Britiske Foreign Offices fordekte propaganda mot Norge fra 1948 til 1951.

Forord

Først og fremst ønsker jeg å takke min veileder Eirik Wig Sundvall for at han peilet meg inn på dette temaet. Samtidig må jeg takke for ditt engasjement, tålmodigheten, god veiledning og de gode veiledningsseminarene vi har hatt.

Jeg må også takke den veldig gode familien min som ikke har fått sett meg så mye de siste månedene for tålmodigheten. En spesiell takk til mamma og pappa som har orket å høre på meg både når det har gått litt trått og når det fløyt. I tillegg må jeg takke kjæresten min som har vært en veldig god støtte denne perioden samt for gode samtaler og ikke minst for veldig god mat når jeg kom hjem fra lange dager på skolen.

Til slutt må jeg også takke lesesalgjengen på masterlesesalen på UiO for gode prokrastineringsmuligheter, latter og for mitt sosiale liv den siste tiden.

Sammendrag

Denne oppgaven ser på det britiske utenriksdepartementets hemmelige underavdeling, Information Research Departments, propaganda mot nordmenn i den tidlige kalde krigen. Etter statskuppet i Tsjekkoslovakia i 1948 fikk britene hastverk med å opprette en lenge planlagt antikommunistisk propagandavirksomhet. Statskuppet i Tsjekkoslovakia skapte sjokkbølger gjennom hele Vesten. I tillegg fryktet de at Sovjetunionen skulle prøve noe lignende i andre deler av Europa.

Information Research Departments (IRD) virksomhet gikk ut på å produsere og distribuere antikommunistisk propagandamateriale som skulle brukes internasjonalt. IRD distribuerte materialene til Information Officer i de respektive landene. For Norge sin del var det flere Information Officer i løpet av årene 1949 til 1951. Kit Kenney som var den første spilte en sentral rolle det første året av IRDs virksomhet rette mot Norge. Som en som allerede hadde jobbet med og i Norge hadde kontakter i de ulike politiske fløyene han kunne bruke. Britenes Information Officer fikk omtrent frie tøyler til å distribuere IRD materiale til fruktbare formål. Det var derfor viktig at de hadde god kjennskap til den norske offentligheten og ulike aktører eller kanaler som kunne bruke materialet.

Hensikten med oppgaven er å skape en oversikt over IRDs virksomhet i Norge fra 1948 til 1951. For å gjøre dette tar oppgaven utgangspunkt i noen underkategorier: strategi, kanaler og målgruppe, aktører og materialet. I og med at det var hyppige bytter av Information Officer, preget det virksomheten noe. Da F. C. Mason tok over etter Kenney ble det satt mer søkelys på distriktene og aviser som kanaler enn enkeltstående aktører. IRD drev propagandavirksomhet i storskala over hele verden. Dette krevde store økonomiske ressurser som IRD fikk kjenne på i 1951. Som en konsekvens av dette ble IRD nødt til å legge om propagandavirksomheten i enkelte land, deriblant Norge.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNINGSKAPITTEL	7
PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	8
FORSKNINGSFRONT.....	8
<i>Kald krig og Norge</i>	8
<i>Information Research Department</i>	10
ANALYTISKE BEGREPER	11
<i>Propaganda</i>	12
<i>Strategi</i>	13
METODE OG KILDER.....	13
OPPGAVENS OPPBYGNING	15
KAPITTEL 2: BAKGRUNN	16
BRITISK PROPAGANDA	16
NORSK OG BRITISK SAMARBEID FØR 1948.....	19
NORSKE MEDIER	23
AVSLUTNING	25
KAPITTEL 3: ETABLERINGSFASEN	27
STRATEGI.....	28
<i>Norske tilstander, ifølge Kit Kenney</i>	30
KANALER OG MÅLGRUPPE	32
AKTØRER	34
MATERIALET.....	36
<i>Strengt krav for Freedom First/Et eksempel på Kennneys kresenhet</i>	38
AVSLUTNING	40
KAPITTEL 4: STRATEGIENDRING	42
STRATEGI.....	42
<i>Halvard Langes forespørsel</i>	44
<i>NATO</i>	45
<i>Distribusjons- og publiseringstjeneste</i>	47
KANALER OG MÅLGRUPPE	47
AKTØRER.....	51
MATERIALET.....	53
<i>Artikler</i>	55
<i>To vellykkede temaer: Hitler-Stalin Pact og Forced Labour Codex</i>	57
<i>Skrotet ideen om en internasjonal utgave av Freedom First</i>	58
OPPSUMMERING.....	60
KAPITTEL 5: NEDSKALERING	62

LAURENCE COLLIER OG F. C. MASONS SISTE HALVÅR.....	62
<i>Vanskeligheter med pressen</i>	64
<i>Kartlegging av kommunistenes virksomhet</i>	66
OPPRETTELSEN AV NORTH ATLANTIC TREATY INFORMATION SERVICE	67
ENDA ET SKIFTE OG UNDERBEMANNING	69
<i>Mangel på økonomiske ressurser</i>	70
MATERIALE.....	72
« <i>What is Communism?</i> ».....	72
« <i>Soviet Genocide</i> ».....	73
LEgger NED INFORMATION OFFICE I NORGE	74
OPPSUMMERING.....	75
AVSLUTNINGSKAPITTEL	77
KILDE OG LITTERATURLISTE	81

Innledningskapittel

I februar 1948 utførte det tsjekkosllovakiske kommunistpartiet statskupp i Tsjekkoslovakia. Ved å true med borgerkrig og sovjetisk innblanding klarte de å tvinge den sittende presidentens, Edvard Beneš, til å utnevne en regjering kontrollert fullt og helt av Tsjekkoslovakias kommunistiske parti.¹ Statskuppet skapte sjokkbølger i Vest-Europa, særlig britene ble engstelige for Sovjetunionens planer og evne ettersom det kommunistiske kuppet ble støttet av Sovjetunionen. Ved britenes Foreign Office stilte de seg uforstående til at dette kunne skje hele tre år etter krigens slutt. I tillegg ble britene nå reddet for at dette kunne skje i andre europeiske demokratier, særlig i Vest-Europa. Dermed måtte den antikommunistiske innsatsen intensiveres.² Tidligere samme året hadde britenes utenriksminister, Ernest Bevin, lagt frem en offensiv publisitetspolitikk som skulle ledes av en del innenfor the Foreign Office. Denne planen ble nå satt i gang i full hast. Dessuten hevdet britene at dem som europeere og sosialdemokrater hadde et særlig ansvar i å gå til motangrep mot de udemokratiske strømningene fra Sovjetunionen. Information Research Department, heretter IRD, ble dermed opprettet. IRD skulle være koordinere britenes kald krigs propaganda som hadde som mål å undergrave kommunismen og svare på propagandaen Sovjetunionen publiserte. Storbritannia ble dermed den første til å lage en koordinert antikommunistisk propagandaplan.³ Dette var en internasjonal propagandaplan hvor IRD skulle produsere materialer de distribuerte til presseattacheene rundt om i verden som igjen skulle finne passende publikasjonsmåter.

Statskuppet i Tsjekkoslovakia førte også til sjokkbølger og frykt i Norge, særlig blant arbeiderbevegelsen og Det norske Arbeiderpartiet. Noe statsminister Einar Gerhardsens tale på Kråkerøy noen dager senere viser. Her maner han til kamp mot kommunistene og for å beskytte demokratiet.⁴ IRD hadde stor interesse for et samarbeid med Norge, muligens på grunn av hvor venstrevendt Arbeiderpartiet var på dette tidspunktet samt den store oppslutningen de kommunistiske partiene fikk.⁵ Dessuten var Arbeiderpartipolitiker Haakon Lie en ivrig antikommunist og hadde mye kontakt med IRD og Denis Healey, en anerkjent britisk Labour-politiker, som gjorde samarbeidet lettere og glattere. Denne oppgaven vil derfor undersøke IRDs virksomhet i Norge.

¹ Westad, *The Cold War: A World History*. (London: Allen Lane, 2017) s. 95-96

² Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* (London: Routledge, 2004) s. 70-71

³ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s. 70

⁴ Gerhardsen, Solumsmoen, og Larssen, *Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år* (Oslo: Tiden, 1967), s. 61–62

⁵ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. Issues in Contemporary History. (Oslo: Unipub, 2010). s. 61

Problemstilling og avgrensning

Oppgaven vil ta for seg Information Research Departments virksomhet i Norge fra deres etablering i 1948 frem til det britiske Labour Partys valgtap i 1951. Avgrensningen 1948 til 1951 begrunnes i at dette var IRDs begynnelse. I tillegg hadde Storbritannia og Norge likt politisk standpunkt i denne perioden noe Tony Insall argumenterer for at hadde en betydning for IRDs arbeid.⁶ Dessuten skjer det en nedgang i IRDs muligheter i Norge i 1951 som vi skal se videre i oppgaven. For å kunne se på virksomheten til IRD rettet mot Norge vil oppgaven ta utgangspunkt i dere strategi, kanaler og målgruppe, aktører og materialet. Her vil det være nødvendig å trekke inn den norske offentlighets forhold til tidligere propagandavirksomhet i Norge, det norske politiske klimaet og norske mediers oppbygning. IRDs virksomhet i Norge er lite dekket i tidligere litteratur. Hovedvekten av litteraturen har tidligere lagt søkelys på de IRDs generelle virke, deres samarbeid med norske politiske aktører fra arbeiderbevegelsen, samarbeid med øst-asiatiske regjeringer eller et britisk-amerikansk samarbeid. Derfor vil oppgaven ta utgangspunkt i problemstillingen:

Hvordan rettet det britiske utenriksdepartementets hemmelige underavdeling Information Research Department propaganda mot nordmenn i den tidlige kalde krigen, 1948-51?

For å kunne svare på problemstillingen har jeg også arbeidet med et spørsmålsbatteri. Dette for å kunne svare på de ulike underkategoriene IRD arbeidet gjennom. Hvilke strategiske vurderinger lå til grunn for IRDs virksomhet mot Norge? Hvilke norske målgrupper forsøkte IRD å nå, og gjennom hvilke kanaler? Hvilke aktører samarbeidet IRD med i Norge? Hva preget innholdet i IRDs propaganda mot Norge, og hvordan ble dette brukt? Spørsmålsbatteriene vil bli brukt i hvert enkelt kapittel for å beskrive IRDs propagandavirksomhet mot Norge i den spesifikke tidsperioden.

Forskningsfront

Kald krig og Norge

Den kalde krigens historie ble skrevet både under den kalde krigens løp og etter berlinermurens fall i 1989 – som mange ser på som den kalde krigens slutt, og frem til i dag. Dermed deles den kalde krigens historiografi inn i fire retninger. Den første retningen, tradisjonalismen, var

⁶ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. s. 61

dominerende frem til midten av 1960-tallet. Tradisjonalistene skrev historien med en provestlig tendens i sine fortolkninger. Retningen ble etter hvert utfordret av unge studenter som ønsket et bredere syn på historien. Med disse unge studentene kom den revisjonistiske retningen som en reaksjon på det vestligvennlige blikket. Den revisjonistiske retningen kom i ulike varianter, men fellestrekket var et USA-kritisk blikk med mål om å rette opp de tidligere tolkningene. I kjølvannet av Vietnamkrigen og Detente på slutten av 70-tallet blomstret en ny retning; postrevisjonismen. Disse hadde et mål om å skape et mer objektivt narrativ og å forstå utviklingen fremfor å ilegge skyld. Derfor la disse vekt på systematiske faktorer og den ideologiske rivaliseringen. Til sist kom den nye internasjonale kaldkrigshistorien som oppstod etter den kalde krigens slutt per definisjon og la vekt på periferien og lokale aktører. I tillegg oppstod det flere internasjonale studier med tanke på transnasjonalt samarbeid og utenfra blikk fordi det i tillegg kom flere språkmektige historikere på banen som kunne sette seg inn i kildemateriale fra ulike land.⁷ Dessuten ble også mer arkivmateriale tilgjengelig for allmennheten som tidligere hadde vært hemmeligholdt,⁸ som for eksempel kildematerialet denne oppgaven bygger på. Det er altså mye tidligere forskning på feltet, både perifert og spesifikt, om den kalde krigen. Likevel er det viktig å ha et kritisk blikk på forskningsfeltet, særlig på grunn av dens ideologiske tyngde, med tanke på vektlegging og synspunkt i tidligere forskning. For å få et oversiktsbilde av den kalde krigens løp har jeg lagt mest vekt på Odd Arne Westads bok *The Cold War: a World History* fra 2017 som et oppslagsverk. Boken tar for seg hele den kalde krigens narrativ. Westad har et bredt utvalg av primærkilder internasjonalt og er i tillegg skrevet med god avstand fra den kalde krigen.⁹

I tillegg til litteraturen om den kalde krigen er det en del litteratur om Norge under den kalde krigen og norsk utenrikspolitikk i denne perioden. Blant annet er standardverket *Norsk utenrikspolitisk historie* blitt en viktig del av forskningsfeltet. Dette er et flerbindsverk bestående av seks bind og forfattet av en rekke historikere. De ulike bindene tar samlet for seg tiden fra middelalderen frem til 1995. To av disse bidragene er spesielt relevante for denne oppgaven. Jakob Sverdrup for seg Norges vei inn i en internasjonal sammenheng, fra nøytralitetspolitikk til internasjonalisering, i *Inn i storpolitikken, 1940–1949*, bind 4 av *Norsk utenrikspolitikk historie* fra 1996. Boken tar også for seg oppbygningen av den kalde krigen

⁷ Maza, Sarah C. *Thinking about History*. (Chicago: University of Chicago Press), 2017. s. 145

⁸ Borring Olesen, Thorsten. *The Cold War - and the Nordic Countries: Historiography at a Crossroads*. Vol. 284. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences. (Odense: University Press of Southern Denmark, 2004.) s.

⁹ Westad. *The Cold War: A World History*.

og dens første år i en norsk kontekst samt Norges stilling før, underveis og helt i starten av den kalde krigen.¹⁰ Det andre bidraget er Knut Einar Eriksen og Helge Ø. Pharos *Kald krig og internasjonalisering 1949-1965* i bind 5 av *Norsk utenrikspolitisk historie* fra 1997. Dette er et stort verk på rundt 500 sider som tar for seg Norges vestvending på slutten av 40-tallet og Norges forhold til Sovjetunionen. Boken er som sagt veldig stor og gir dermed et oversiktsbilde over Norges internasjonale orientering under den kalde krigen.¹¹ Verken Sverdrup eller Eriksen og Pharo nevner britisk propagandavirksomhet da denne ble utgitt kort etter avsløringen av IRD, men skriver noe om amerikansk påvirkning.

Information Research Department

Det har blitt skrevet en del forskningslitteratur om Information Research Department etter dette ble offentliggjort på 90-tallet. Hovedverket er historiker Andre Deftys *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945-53: The Information Research Department* fra 2004. Defty går i dybden av tiden før etableringen, etableringen av IRD, deres virksomhet i enkelte land samt deres samarbeid med USA. Et av hans hovedpoenger er Storbritannia og IRD som pioneren av antikommunistisk propaganda under den kalde krigen og en sentral del av britenes utenrikspolitikk. I tillegg hevder Defty at den største delen av materiale var rettet mot et internasjonalt publikum fremfor innenriks. Nicholas J. Cull, David Culbert og David Welch bok *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present* som gir et oversiktsbilde over IRDs arbeid. Boken er et oppslagsverk som tar for seg ulike propagandavirksomheter internasjonalt og går ikke i dybden, men gir et bilde på IRDs arbeid. I tillegg har Wilford Hugh skrevet artikkelen «The Information Research Department: Britain's Secret Cold War Weapon Revealed.» fra 1998, kort tid etter det ble offentliggjort. Artikkelen tar for seg IRDs arbeid internt i Storbritannia hvor han blant annet undersøker IRDs samarbeid med BBC, the Labour Party og fagforeninger.

IRDs virksomhet i andre land eller landområder har det også blitt skrevet noe forskningslitteratur om. Blant annet Linda Rissos artikkel «A Difficult Compromise: British and American Plans for a Common Anti-Communist Propaganda Response in Western Europe, 1948-58» fra 2011. Risso tar for seg IRDs samarbeid med den amerikanske propagandakanalen og deres arbeid i Vest-Europa. Artikkelen tar opp det transnasjonale samarbeidet mellom IRD og andre etterretnings- og informasjonstjenester, som CIA, særlig innad i NATO i begynnelsen

¹⁰ Sverdrup, *Inn I Storpolitikken: 1940-1949*. Vol. B. 4. (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), s. 15

¹¹ Eriksen, Knut Einar. *Kald Krig Og Internasjonalisering, 1949-1965*. Vol. B. 5. (Oslo: Universitetsforlaget 1997).

av den kalde krigen. Risso skriver lite om IRDs virksomhet i Norge, men hevder at den norske regjeringen ikke visste om IRDs arbeid i Norge, noe annen litteratur ikke hevder. I tillegg er det skrevet en del om IRDs virksomhet i Asia og Midtøsten. For eksempel undersøker Darius Wainwright IRDs samarbeid med Iran i artikkelen «Equal partners? The Information Research Department, SAVAK and the dissemination of anti-communist propaganda in Iran, 1956–68» fra 2019. Mens Risso først og fremst ser på hvordan det transnasjonale samarbeidet fungerte i Vest-Europa og USA på overordnet nivå, går Darius Wainwright på hva IRD og SAVAK, Irans etterretningstjeneste, publiserte mot det iranske folket.

Det er skrevet noe litteratur om IRDs arbeid og samarbeid med Norge. Helge Danielsen skriver noe om det i sin artikkel "Pro-atlantisk Påvirkningspolitikk I Norge I årene Rundt 1949." fra 2019. Artikkelen tar for seg pro-atlantisk påvirkning på den norske befolkningen i tidsrommet rundt 1949. Danielsen trekker fram ulike informasjonskampanjer knyttet til deltakelse i Marshallhjelpen, NATO og antikommunisme sett i lys av amerikansk og britisk påvirkningsarbeid, og i den forbindelse Information Research Department. Artikkelen setter lys på hvordan denne propagandavirksomheten fungerte, men går i mindre grad i dybden på hva som ble distribuert ut til folket. I tillegg har Eirik Wig Sundvall skrevet artikkelen «Propaganda 'Worth an Army': The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945-55» (2020) som tar for seg forholdet mellom IRD og Det norske arbeiderpartiet. Artikkelen tar for seg påvirkningen på arbeiderbevegelsen i Norge. Et større verks om IRDs virksomhet i Norge er historiker Tony Insalls bok *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. Boken tar opp, i likhet med Sundvalls artikkel, forholdet mellom IRD og Det norske arbeiderpartiet. Insall har imidlertid lagt vekt på Haakon Lies arbeid og relasjon til Labour-politikerens Denis Healy. Betydningen av Lies og Healeys relasjon for IRDs virksomhet i Norge var også et av hovedargumentene til Insall.

Analytiske begreper

Oppgaven vil ta for seg noen analytiske begreper hvorav de viktigste er propaganda og strategi. Propagandabegrepet vil i utgangspunktet ikke bli brukt som et analytisk verktøy i form av i hvilken grad materialet var propaganda eller ei. Likevel vil begrepet bli brukt gjennom oppgaven og som et begrep med ulike konnotasjoner vil det dermed være nødvendig å definere det. Strategi vil derimot bli brukt som et analytisk begrep da dette er utgangspunktet jeg har hatt mens jeg har lest kildene.

Propaganda

Det første begrepet som er viktig å definere er propaganda. Propaganda er et begrep som i dag ofte blir knyttet til noe ondt, til løgner og bedrag. Det finnes imidlertid en rekke definisjoner på propaganda som definerer det som noe mer objektivt. Garth Jowett, professor i kommunikasjonshistorie, og Victoria O'Donnell, professor i retorikk, definerer propagandabegrepet som «the deliberate, systematic attempt to shape perceptions, manipulate cognitions, and direct behavior to achieve a response that furthers the desired intent of the propagandist.»¹² Propaganda er altså et bevisst og systematisk arbeid for å forme massenes oppfatninger og atferd til fordel for avsenders mål. Det trenger ikke å bety at propaganda er basert på løgn og bedrag, men informasjonen propagandisten bruker er nøye utvalgt, og iblant justert, for eget formål.¹³ Videre understreker at propaganda ikke nødvendigvis er negativt. Dette kommer an på synsvinkel. Propaganda er i bunn og grunn basert på ideologi, dermed vil tilhengere og motstandere av den respektive ideologien ha ulike oppfatninger.¹⁴ Det vil si at britenes antikommunistiske propagandavirksomhet under den kalde krigen mest sannsynlig ikke ville blitt sett på som noe negativt i Vestens øyne, i motsetning til i Sovjetunionens øyne. Dette viser også forskningen på området som tidligere var mer opptatt av Sovjetunionens eksplisitte propagandavirksomhet, mens Vesten har fått mindre oppmerksomhet.

Jowett og O'Donnell deler også inn propaganda i tre underkategorier; hvit, grå og svart propaganda. Ved hvit propaganda er kilden identifisert og avsender prøver å skape et inntrykk av at de er til å stole på og har gode hensikter. Ved svart propaganda er kilden skjult eller under falskt navn og avsender bruker i utgangspunktet alle kreative metoder til å forme sannheten til sitt formål.¹⁵ Grå propaganda er imidlertid mellomtingen mellom svart og hvit propaganda. Her kan kilden enten være identifisert eller falsk og informasjonens nøyaktighet kan være vakkende.¹⁶

Begrepet vil ikke bli brukt som et analyseverktøy da jeg ikke skal bedømme om IRDs arbeid var propaganda eller deres effekt. Likevel vil ordet bli brukt gjennomgående da dette var et begrep IRD brukte i sin definisjon av arbeidet og ble brukt gjennomgående i dokumentene jeg bruker som kildemateriale.

¹² Jowett, Garth, and Victoria O'Donnell. *Propaganda and Persuasion*. 3rd ed. (Thousand Oaks, Calif: Sage, 1999) .s. 7

¹³ Jowett og O'Donnell. *Propaganda and Persuasion* s. 4

¹⁴ Jowett og O'Donnell. *Propaganda and Persuasion* s. 14

¹⁵ Jowett og O'Donnell. *Propaganda and Persuasion*. s. 17-18

¹⁶ Jowett og O'Donnell. *Propaganda and Persuasion* s. 20

Strategi

Et av elementene jeg skal se på for å undersøke IRDs virksomhet i Norge er deres strategi. Dette er et vidt begrep og kommer i mange ulike former særlig med tanke på hvilke instanser og ved fredstid eller krigstid.¹⁷ I denne sammenhengen brukes definisjonen til historiker Colin Gray. Han definerer strategi som broen mellom politiske mål og politiske instrumenter som overholdes av strateger for å sikre det spesifikke målet.¹⁸ Det vil si en overordnet plan for å bruke de politiske instrumentene for å nå det politiske målet. Strategen trenger imidlertid ikke å være en spesifikk person med en spesifikk arbeidstitel, men kan, for eksempel i dette tilfellet, være en lederskikkelse ved the Foreign Office, IRD eller ved Den britiske ambassaden i Oslo. Undersøkelsen av IRDs strategi vil dermed ta for seg de overordnede valgene gjort av IRD og Den britiske ambassaden i Oslo for å kunne nyttiggjøre seg av ulike instrumenter.

I lys av denne definisjonen kan aktører, materiale og kanaler og målgruppe bli sett på som en del av strategien til IRD. Likevel velger jeg å ha strategi som et eget element. Dette kommer av at strategien handler om det overordnede, altså hvordan de gikk frem for å opprette kontakt med aktører, hvordan Den britiske ambassaden i Oslo fikk materialene og med hvilke begrensninger eller muligheter samt hvordan dette skulle nå de ulike målgruppene. De tre andre elementene er imidlertid det Colins kaller verktøy eller midler for å nå målet og vil dermed bli sett på separat.¹⁹

Metode og kilder

Oppgaven bygger på skriftlig kildemateriale fra IRDs arkiv ved the National Archives i Kew, Storbritannia. IRDs arbeid er godt dokumentert hos the National Archives i Kew og jeg måtte derfor ta et nøye utvalg av kildene. Dette er skriftlige kilder som ikke har blitt digitalisert som gjorde kildene noe mindre tilgjengelige. Likevel er arkivet i Kew godt organisert hvor undermappene har deskriptive overskrifter og man kan lete etter mapper digitalt. IRD og regionale Information Offices er systematisert i egne mapper, henholdsvis FO 1110 og FO 953. Dermed gjorde jeg et avgrenset søk i mappene med tidsperioden 1948 til 1953. I tillegg brukte jeg søkeordene «Norway» for spesifikke mapper om Norge, noe som ga relevante mapper i FO 953 og et par i FO 1110. For et bredere utvalg gikk jeg gjennom år for år og lette etter stikkord

¹⁷ Strachan, Hew diskuterer særlig begrepet i "Strategy in Theory; Strategy in Practice." *Journal of Strategic Studies* 42, no. 2 (2019): 171-90.

¹⁸ Gray, Colin S., '7 Conclusion: Bandit Country and the Strategist's Quest for Control', *The Strategy Bridge: Theory for Practice* (Oxford, 2010; online edn, Oxford Academic, 1 Sept. 2010),

¹⁹ Gray, Colin S., '7 Conclusion: Bandit Country and the Strategist's Quest for Control',

som «Western Europe», «IRD», «Basic Papers», «Articles» og «Minute» for å finne et representativt utvalg for å svare på problemstillingen. Jeg luket dermed bort overskrifter som inneholdt «Colonial Office», «Commonwealth Office» eller andre deler av verden da dette ikke er relevant for min oppgave.

Dette er, som vist, stort sett materiale fra Storbritannia. Det er derfor viktig å være bevisst på at undersøkelsen blir fortalt fra perspektivet til IRD. Oppgaven blir dermed begrenset. Likevel er dette utvalget relevant på oppgaven da jeg ønsker å se på IRDs virksomhet i Norge, og ikke hvordan de norske aktørene, kanalene eller befolkningen generelt mottok eller oppfattet IRDs virksomhet. I tillegg til den ensidige fremstillingen er det viktig å være bevisst på at kildematerialet kommer fra statlige institusjoner, henholdsvis IRD og Den britiske ambassaden i Oslo. For det første var dette materialer som stort sett ble værende innad i IRD, særlig med tanke på deres hemmeligholdelse av eget arbeid. For det andre har aktører ved en statlig institusjon kan ha en egeninteresse av å fremstille eget arbeid mest mulig effektivt og godt. Dette fører til at kildene vil ha en tendens. Objektiviteten, og dermed troverdigheten rundt effektiviteten og utbredelsen av arbeidet, vil forsvinne noe²⁰ ved at aktørene overdriver effektiviteten og den positive fremstillingen av eget arbeid. Dette vil særlig gjelde korrespondanser og rapporter fra Den britiske ambassaden i Oslo. Likevel gjelder dette også i noen grad IRDs rapporter som vil ha en fordel i å fremstille arbeidet på best mulig måte for de ansvarlige ved the Foreign Office. Ved en statlig institusjon vil også enkeltpersoner ofte ha en egeninteresse for å hevde seg for en mulig forfremmelse. Det betyr imidlertid ikke at disse kildene kan si noe om IRDs virksomhet, men det er viktig å være bevisst på disse begrensningene når for eksempel store ord blir brukt ved beskrivelser av egen fremgang.

For å svare på problemstillingen har jeg lest kildemateriale med blikk for IRDs strategiske tilnærming. Det vil si at andre tolkningsspørsmål ikke vil bli fanget opp i denne oppgaven. Kildeutvalget mitt inneholder rapporter fra IRD og Den britiske ambassaden i Oslo, «minutes», korrespondanser, telegrammer, «appreciations» og memorandummer. Disse vil også bli behandlet noe forskjellig da det er ulike i tekstform. For eksempel vil rapportene i utgangspunktet ha en større objektiv tyngde enn «appreciations» hvor ambassadøren for det meste la frem arbeidet til sine ansatte på en positiv måte, mens «minutes» er noe mindre høytidelige enn de andre formene da dette er tanker og diskusjoner innad i IRD for å utvikle eget arbeid. I tillegg til den

²⁰ Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget* (Oslo: Universitetsforlaget, 2007), s. 124.

kvalitative tilnærmingen vil oppgaven også ha innslag av komparativ analyse. Dette vil bli brukt for å sammenligne IRDs generelle strategiske valg og tilnærming med det som står i rapportene fra Den britiske ambassaden i Oslo og korrespondansene dem imellom. IRDs tilnærming er generell og dermed muligens ikke overførbart til den norske offentligheten. Dermed vil den komparative analysen vise brudd eller sammenheng mellom IRDs strategi og Den britiske ambassaden som drev virksomheten i Norge. I tillegg vil en komparativ analyse bli brukt særlig for kildematerialet som finnes i mappen FO 953. Dette er i utgangspunktet en mappe over informasjonsvirksomhet ved de ulike ambassadene, ikke spesifikt IRD. Jeg har derfor måttet sammenligne rapportene herfra med innholdet fra FO 1110. Dette kan være innhold i materiale som IRD produserte med artikler som nevnes i rapportene, eller spesifikke utsagn som også nevnes i IRDs mapper.

Oppgavens oppbygning

Oppgaven er bygget opp kronologisk. Det første kapittelet tar for seg britisk propaganda før 1948 og de norske forutsetningene for IRDs virksomhet i Norge. Det neste kapittelet tar for seg IRDs virksomhet fra IRDs etablering i februar 1948 frem til desember 1948 da presseattacheen i Norge, Kit Kenney, blir overført. Kapittel fire tar for seg IRDs virksomhet fra den nye presseattacheen tar over i desember 1948 og frem til Koreakrigens utbrudd i juni 1950. Koreakrigen fører til et skifte i den kalde krigen hvor den intensiveres. Dermed vil det være naturlig å tro at også IRDs virksomhet blir påvirket av intensiveringen og Koreakrigen. Begge disse delene tar for seg strategi, kanaler og målgruppe, aktører og materiale i de ulike tidsperiodene og under de ulike presseattacheene. Kapittel fem tar for seg perioden fra Koreakrigens utbrudd og frem til Labour tapte valget i oktober 1951. Som sagt vil dette være en naturlig avgrensning med tanke på at de politiske bindeleddene mellom Norge og Storbritannia ikke lenger var til stede. Imidlertid vil kapittelet ha en annerledes oppbygning enn de foregående på grunn av at det skjer en del endringer i strukturen til IRD i denne tidsperioden som ikke er gjeldende for de andre tidsperiodene.

Kapittel 2: Bakgrunn

For å forstå både Information Research Department og deres arbeid i og med Norge er det viktig å se på konteksten den ble skapt i. Dette var ikke første gangen britene brukte propaganda som virkemiddel i krig og konflikt. Både under første verdenskrig og under andre verdenskrig brukte britene propaganda som virkemiddel. Andre verdenskrig la også noe av grunnlaget for det tette samarbeidet mellom Storbritannia og Norge da med tanke på den norske eksilregjeringa i London og krigsalliansen. I tillegg er det viktig å forstå hvordan mediebildet i Norge så ut på denne tida da dette hadde stor betydning for distribueringa av materiale og samarbeidspartnere.

Dette kapittelet skal dermed gi et innblikk i disse tre elementene for å forstå konteksten rundt Information Research Departments virksomhet i Norge samt hvorfor IRD og de norske aktørene valgte å gjøre som de gjorde. Det har blitt skrevet mye om disse tre elementene tidligere og kapittelet bygger dermed på sekundærlitteratur.

Britisk propaganda

IRD var langt ifra Storbritannias første internasjonale propagandasatsning. For britene, som for andre stormakter, representerer første verdenskrig et gjennombrudd for slik strategisk kommunikasjon mot utlandet. I begynnelsen av første verdenskrig ble den britiske utenlandspropagandaen utført av to ulike organisasjoner; The Neutral Press Committee, som drev utenfor the Foreign Office, og War Propaganda Bureau, som var tilknyttet the Foreign Office.²¹ Disse drev hovedsakelig med en indirekte propaganda rettet mot eliten.²² Målgruppa var særlig de nøytrale landene for å forsikre britenes stilling. Spesielt gjaldt dette USA for å få dem med i krigen, men også land som Norge.²³ Dette ble da starten på et informasjonsmaskineri som ble enda mer utarbeidet og systematisert med tiden. Mot slutten av krigen ble Lord Northcliffe Storbritannias første Minister of Information. Derfra ble britenes propagandabruk endra. Nå rettet de seg mer mot massene og førte en mer direkte propaganda til forskjell fra den tidligere indirekte propagandaen rettet mot eliten.²⁴

Norge var et nedslagsfelt for denne informasjonsvirksomheten. Rowland Kenney, en tidligere redaktør for den Labour støttet avisen Daily Herald, var en av de som ble utsendt til Norge av the Foreign Office under første verdenskrig. Etter hvert ønsket han ikke å være utsendt som en

²¹ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999), s. 9

²² Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*. s. 6

²³ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*. s. 8

²⁴ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*. s. 6

britisk embetsmann og ble derfor Reuters korrespondent i Kristiania i 1917. Kenneys jobb var å undersøke nordmenns og den norske pressens holdninger til krigen samt å informere om britisk politikk og kurs. Strategien til Kenney, ifølge han selv, var å aldri feilinformere pressen, men dersom han ikke hadde noe pent å si så valgte han heller å være stille, ifølge han selv drev han altså ikke propaganda på en «ond» måte.²⁵ Dette var en strategi som skulle vise seg å være effektiv. I løpet av et år utleverte Kenney 223 artikler til norsk presse som skulle brukes som informasjonsmateriale. Dette økte fra tre stykk i februar 1917 til 223 i januar 1918. Da krigen var over returnerte Kenney tilbake til England, men kom tilbake til Norge igjen ved starten av andre verdenskrig i 1939.²⁶

Da første verdenskrig endte ville britene avslutte propagandamaskineriet og deres gode rykte innenfor propagandavirksomhet, men så også nytten av det i krigstid. Etter 1918 minket propagandavirksomheten voldsomt, men ble ikke helt borte.²⁷ Likevel tok det ikke lange tida før maskineriet var oppe og gikk for fullt igjen. Ved utbruddet av andre verdenskrig hadde britene forberedt seg i fem år til en ny krig, men likevel var ikke Ministry of Information helt klare. Det gjenstod fortsatt en plan for propagandastrategien og -innholdet. Dette skulle likevel endre seg i 1941, da Political Warfare Executive (PWE) ble dannet.²⁸ Political Warfare Executive, og Special Operations Executive, hadde ansvaret for den skjulte propagandaen som britene førte under andre verdenskrig.²⁹ Den skjulte propagandaen, svart propaganda eller «political warfare» som britene kalte det, var i all hovedsak propagandaen som ble distribuert i fiendelandene som for eksempel Tyskland. Dette skulle være strengt hemmelig og ikke spores tilbake til Storbritannia. Political Warfare Executive hadde som sagt hovedansvaret for denne type propaganda, mens Ministry of Information hadde hovedansvaret for propagandaen distribuert innenriks og i nøytrale land. Britene skilte mellom disse to for å kunne utvide Political Warfare Executives handlingsrom. Disse skulle drive effektivt og bruke alle virkemidler tilgjengelig, mens Ministry of Information måtte være noe mer forsiktig.³⁰

Political Warfare Executive, som ble lagt ned i 1946 samtidig som Ministry of Information, er i så måte en slags forløper til den senere opprettet Information Research Department.³¹ Likevel

²⁵ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952* (Oslo: Unipub, 2010), s. 37

²⁶ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*. s. 37

²⁷ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*, s. 66

²⁸ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*, s. 143

²⁹ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945-53* (London: Routledge, 2004) s., s. 27

³⁰ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*, s. 127

³¹ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century*, s. 232

var det viktig for britene, særlig den daværende utenriksministeren Ernest Bevin og statsminister Clement Attlee at det ikke skulle være en kopi av propagandamaskineriet som jobbet under andre verdenskrig da de brukte metoder man kunne bruke under fredstid.³² I stedet for å angripe fiendene sine, som Political Warfare Executive hovedsakelig drev med sin skjulte propaganda, skulle de nå ha fokuset på å sette britene i et godt lys som et demokratiskforbilde og en ledestjerne.³³ Likevel vil tiden vise at Information Research Department gikk mer og mer over til en propaganda mot kommunismen framfor å skape et positivt bilde av Storbritannia. I tillegg fikk britene nå en endring i strukturen. Tidligere hadde organisasjonene som ble drevet vært selvstendige departementer, mens nå fikk the Foreign Office hovedansvaret for propagandaen og Information Research Department ble et hemmelig underdepartement av the Foreign Office.³⁴

Uttrykket *political warfare* skulle heller ikke bli brukt lenger om noen form for Storbritannias politikk, da de nå så på dette som svekkende for deres mål og mening.³⁵ Det kom både av at de skulle ta tilstrekkelig avstand fra propagandavirkosomheten fra andre verdenskrig og for å holde maskineriet mest mulig hemmeligholdt. Propagandaen under første verdenskrig hadde nemlig vist seg å skape en problemer for britiske myndigheter i tiårene som hadde fulgt, ved at en mistillit til offisiell informasjon slo rot i den britiske befolkningen.³⁶ I tillegg mente regjeringen i Storbritannia at propagandaen tilhørte krigstid og var farlig eller umoralsk å benytte seg av i fredstid.³⁷ Information Research Department ble derfor strengt hemmeligholdt og døpt det noen vil kalle et litt misvisende navn.

Mange av de som etter hvert fikk stillinger i Information Research Department hadde også vært involvert i Political Warfare Executive under andre verdenskrig. Han som skulle bli Information Research Departments første leder, Ralph Murray, jobbet for Political Warfare Executive under andre verdenskrig. I tillegg hadde han, før krigens utbrudd, jobbet for BBC.³⁸ Murray hadde altså gode forutsetninger for å drive propagandavirkosomhet den kalde krigens nye kontekst. Dette var heller ikke ulikt for andre som fikk jobbe i Information Research Department. Rekrutteringen forgikk som regel blant de som jobbet i andre informasjonsdepartementer eller

³² Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 94

³³ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 8

³⁴ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 27

³⁵ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 72

³⁶ Taylor, *British Propaganda in the 20th Century* s. 6

³⁷ Cull, Culbert, Welch, Culbert, David, and Welch, David. *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*. (Santa Barbara, Calif: ABC-CLIO, 2003)., s. xvii

³⁸ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* (London: Routledge, 2004) s. 132

organisasjoner, tidligere ansatte i Political Warfare Executive og andre med erfaring fra journalistikk eller propagandavirksomhet.³⁹ I tillegg hadde også de som etter hvert skulle spille en stor rolle for Information Research Departments virksomhet i Norge hatt en stilling i enten tidligere propagandavirksomhet eller som allerede hadde bilaterale kontakter eller jobber.⁴⁰ Dette ga også gode forutsetninger for Information Research Departements virksomhet i Norge.

Norsk og britisk samarbeid før 1948

Tony Insall har skrevet mye om samarbeidet mellom Norges og Storbritannias arbeiderpartier siden deres opprettelse. Både Norges og Storbritannias regjering ble ledet av hver sine sosialdemokratiske partier, Det norske arbeiderpartiet i Norge og the Labour Party i Storbritannia. Derfor er det nyttig å se på deres samarbeid før 1948. Ifølge Insall var det ikke veldig mye kontakt eller samarbeid mellom den norske og den britiske regjeringen før andre verdenskrig.⁴¹ Dette var påvirket av mange ulike faktorer. Blant annet hadde Det norske arbeiderparti vært mer radikalt enn andre i Vest-Europa. Dessuten førte Norge en nøytralitetspolitikk som gjorde at de var forsiktige med å gå inn i internasjonale samarbeid i frykt for å risikere nøytralitetslinja. På den andre siden var britene mer opptatt av å bygge opp internasjonale arbeiderorganisasjoner enn et samarbeid med land som Norge.⁴² Men dette skulle se ut til å endre seg i mellomkrigstiden da britene så en voksende interesse for kommunismen i Norge samt etter at Norge ble invadert av tyskerne 9. april 1940.

En av faktorene som spilte inn var Det norske arbeiderpartiets og Norges største arbeidstakerorganisasjon, AFL (Arbeidernes faglige landsorganisasjon, i dag kjent som LO), meldte seg inn og ut av internasjonale samarbeidsorganisasjoner. LO meldte seg inn i International Federation of Trade Union (IFTU) i 1919, meldte seg ut igjen i 1923 og inn igjen i 1936.⁴³ De få årene med medlemskap rett etter krigen la ikke grunnlaget for et godt samarbeid. Det norske arbeiderpartiet hadde på sin side blitt medlem av Comintern i 1919, som det eneste store sosialdemokratiske partiet i Vest-Europa. Etter fire år i Comintern meldte de seg ut igjen etter at partiet ikke godtok Moskvas krav om kontroll.⁴⁴ Som en konsekvens av at verken LO

³⁹ Defty *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 77

⁴⁰ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 36

⁴¹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952* s. 21

⁴² Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 35

⁴³ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952* s. 24

⁴⁴ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 23-24

eller Arbeiderpartiet (Det norske arbeiderpartiet, DnA), som ikke meldte seg inn i Den sosialistiske arbeiderinternasjonalen (LSI) før i 1938, ikke hadde noen formelle bånd til internasjonale arbeiderorganisasjoner fikk ikke britene og nordmennene en felles plattform å skape disse kontaktene på.⁴⁵

Medlemskapet i Comintern gjorde ikke britenes syn på Norge noen tjeneste. Britene var bekymret for den kommunistiske aktiviteten i Norge. Det førte til at britene etterforsket mange norske, og andre skandinaver, som de mistenkte hadde tette bånd til sovjetiske ledere og deres etterretningstjeneste.⁴⁶ I tillegg rapporterte den britiske legasjonen i Norge regelmessig til the Foreign Office om arbeiderbevegelsens aktiviteter. Dette gjaldt alt fra deres internasjonale kontakter og arbeidskonflikter. I mars 1920 hadde the International Transport Workers' Federation en konferanse i Kristiania. Dette ble nøye rapportert til the Foreign Office gjennom den britiske legasjonen. De kunne melde om hvilke land som var der, deriblant Storbritannia hvor han som senere skulle bli britenes utenriksminister og hadde en nøkkelrolle i opprettelsen av the Information Research Department, Ernest Bevin, var britenes representant.⁴⁷ Da Det norske arbeiderpartiet meldte seg ut av Comintern, i 1923, ble det mindre rapportering til the Foreign Office om aktivitetene til den norske arbeiderbevegelsen. Likevel var den norske arbeiderbevegelsen og Arbeiderpartiet mer radikale enn de andre skandinaviske landene og det så også britene, og kan ha ført til mer flere mistenksomme øyne rettet mot Norge framfor de andre skandinaviske landene.⁴⁸ Ifølge Insall kan disse aktivitetene fra ulike deler og medlemmer av den norske arbeiderbevegelsen ha ført til at britene ønsket å holde en trygg avstand til Norge.⁴⁹

Når det er sagt la ikke britene ned så mye energi i Norge i seg selv. De var mer opptatt av å utvikle Labour an Socialist International. Dessuten var de interessert i alle de skandinaviske landenes sosialdemokrati, ikke bare Norge som eget land, og hadde et bedre samarbeid med Sverige enn Norge.⁵⁰ Likevel ble det opprettet noe kontakt mellom Storbritannia og Norge i mellomkrigstida, og kanskje særlig fra 1930-tallet av. Rowland Kenney hadde allerede ved første verdenskrig slutt gjort det godt i Norge og kom tilbake ved begynnelsen av andre

⁴⁵ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 24

⁴⁶ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952s*. 25

⁴⁷ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952s*. 29

⁴⁸ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952s*. 30-31

⁴⁹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*), s.25

⁵⁰ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952s*. 35

verdenskrig. Etter hvert jobba han for den norske eksilregjeringa i London før han dro tilbake til Oslo i 1945 som rådgiver.⁵¹ Kenney hadde da klart og bygge et godt kontaktnett som kunne brukes. Etter andre verdenskrig kom sønnen hans til Norge for å jobbe som presseattache for den britiske ambassaden. Kit Kenney hadde god kjennskap til Norge via en far som hadde jobbet i Norge, han hadde en norsk mor og kjente allerede Det norske arbeiderpartis partisekretær, Haakon Lie. I tillegg til dette hadde han jobbet for Political Warfare Executive under andre verdenskrig som gjorde at han også hadde god kjennskap til den typen propagandavirksomhet Information Research Department utviklet seg til å drive.⁵² Dessuten var Norge som sagt et nøytralt land under første verdenskrig som jo var en av målgruppene for britenes propagandavirksomhet både under første og andre verdenskrig.

Nøytralitetspolitikken som Norge førte under første verdenskrig og som i utgangspunktet var politikken som skulle føres under andre verdenskrig kan også ha satt en stopper for et tett samarbeid i årene før 1948. Det norske målet var nøytralitet og å holde seg utenfor konflikten da dette var noe som angikk stormaktens interesser og ikke Norge. Likevel innså den norske regjeringen at var det ville bli vanskelig å forholde seg nøytrale under første verdenskrig og la også ned en reserveposisjon. Dersom Norge ble innblandet i krigen ville de sørge for å komme på Storbritannias side da de var de eneste som kunne forsikre Norges selvstendighet.⁵³ De traff på noen problemer underveis i krigen ved at tyskerne hadde sine krav om at Norge skulle opprettholde handelen med tyskerne, mens britene krevde en blokade av tyskerne. Britene godtok Norges nei dersom de varslet om handelen med tyskerne.⁵⁴ Norge klarte med sin tilpasningspolitikk å forbli nøytrale under første verdenskrig. Nøytralitetspolitikken preget også Norge til en viss grad i mellomkrigstida. Halvdan Koht, Norges utenriksminister, ble invitert til London flere ganger i 1938 og 1939, men Koht takket nei hver gang nettopp fordi han var redd for å risikere Norge nøytralitet.⁵⁵ Dette viser at et britisk-norsk samarbeid kan ha blitt bremsset opp av Norges nøytralitetspolitikk. Nøytralitet skulle også være målet under andre verdenskrig med plan om å ta lærdom fra de litt skumle situasjonene de var innblandet i under første verdenskrigen.⁵⁶

⁵¹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 38

⁵² Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 57-58

⁵³ Berg, *Norge På Egen Hånd: 1905-1920*. Vol. B. 2. (Oslo: Universitetsforlaget, 1995), s. 187

⁵⁴ Berg, *Norge På Egen Hånd: 1905-1920*. s. 187

⁵⁵ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952*, s. 34

⁵⁶ Sverdrup, *Inn I Storpolitikken: 1940-1949*. Vol. B. 4. (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), s. 15

Dette skulle se ut til å endre seg 9. april 1940. Norge hadde lenge sett tendensene til at det ville bli vanskeligere å forholde seg nøytrale i krigen i forhold til den forrige. Sovjets angrep på Finland satte søkelys mot Skandinavia og vestmaktene var opptatt av stramme inn blokaden til tyskerne og brukte norske farvann til dette.⁵⁷ Etter felttoget i Norge våren og forsommeren 1940 flyktet Kong Haakon og Nygaardsvoldregjeringen til London. Norge symboliserte dermed en alliansedanning med Storbritannia. Forholdet dem imellom gikk likevel ikke på skinner. Storbritannia var mistenksomme på Norge på grunn av deres nøytralitetspolitikk, mens Norge ikke stolte på Storbritannia etter dårlig militær støtte da Norge ble invadert.⁵⁸

Likevel benyttet de krigsårene godt ved å opprette formelle og uformelle kontakter og snakke politikk. I tillegg fikk mange av de som senere skulle spille en sentral rolle i å skape det tette samarbeidet mellom Storbritannia og Norge i etterkrigsårene jobber som gjorde at de kunne danne bilaterale kontakter. Rowland Kenney var som nevnt en av de som fikk sentrale roller for eksilregjeringen og britenes samarbeid. Sir Laurence Collier var en annen.⁵⁹ Han ble talsmann for norske interesser da han ble utnevnt som minister for den norske regjeringa.⁶⁰ Collier var en av de som var en kraftig pådriver for et tett samarbeid mellom den norske og den britiske arbeiderpartiregjeringen tidlig i etterkrigstida.⁶¹ Da den britiske ambassaden ble opprettet igjen etter krigen brukte de mange av disse kontaktene for å få i gang et tettere samarbeid enn det de hadde før krigen.⁶²

På tross av kontaktnettet som ble opprettet under krigen skulle det ta tid å utvikle ett godt og stabilt samarbeid etter krigen.⁶³ Den norske arbeiderpartiregjerings politikk i årene etter andre verdenskrig karakteriseres ofte som brobyggingspolitikk. Heller ikke nå ønsket den norske regjeringen å ta noen side mellom stormaktene, men ha gode relasjoner til både øst og vest.⁶⁴ Rowland Kenney diskuterte dette med Gerhardsen i 1946 hvor Gerhardsen mente at Norge nå trengte å fokusere på seg selv og ville ikke involveres i internasjonale diskusjoner eller konflikter, særlig ikke så tidlig etter andre verdenskrig.⁶⁵ Den britiske arbeiderpartiregjeringen

⁵⁷ Sverdrup, *Inn i Storpolitikken: 1940-1949*, s. 15

⁵⁸ Sverdrup, *Inn i Storpolitikken: 1940-1949*, s. 78

⁵⁹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1952* s. 42

⁶⁰ Sverdrup, *Inn i storpolitikken: 1940-1949*. s. 100

⁶¹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*, s. 14

⁶² Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*. s. 60

⁶³ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951* s. 48

⁶⁴ Sverdrup, *Inn i storpolitikken: 1940-1949*. s. 201

⁶⁵ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*), s. 60

ønsket nemlig et tett samarbeid med Norge. Ifølge Insall var ikke dette overraskende da Storbritannia så på Norge som en av de mest lojale europeiske alliert. De hadde et militært samarbeid etter krigen og diplomatiet var også tett, men Det norske arbeiderpartiets brobyggingspolitikk satte en stopper for det tette båndet blant annet Collier ønska. Collier oppfordret Bevin til å rette oppmerksomheten mot Norge og skape et godt samarbeid mellom Det norske arbeiderparti og the Labour Party. Dette begrunnet han med at Norge hadde et sterkt arbeiderparti og fagbevegelse, i likhet med Storbritannia, og fordi han var bekymret for nordmennenes syn på Storbritannia. Mange i den norske arbeiderbevegelsen så på britene som imperialister, og så heller til Russland når det kom til arbeiderklasse.⁶⁶

Det fantes likevel en innflytelsesrik provestlig fløy i Arbeiderpartiet som også ønsket et tett samarbeid med britene. Mest fremtredende blant disse var partisekretær Haakon Lie og LO-leder Konrad Nordahl.⁶⁷ Etter mye oppfordring og arbeid for et tettere og større kontakt nett fikk de to arbeiderpartiene i Norge og Storbritannia et tett bånd.⁶⁸ Dette kom av en felles opplevelse av krigen som begge førte i London, en likhet mellom de to partiene og en felles frykt for den sovjetiske kommunismen som spredte seg.

Norske medier

Information Research Department kom til å få formidlet sitt materiale til og gjennom en rekke norske mediekanaler. ⁶⁹ Derfor er det viktig å forstå Norges mediesituasjon før 1948 og i perioden 1948 til 1953. Ytringsfriheten stod sterkt i Norge og trykkefriheten var grunnlovsfesta.⁷⁰ Det norske mediebildet var imidlertid preget av partiaviser og et statlig eid NRK-monopol som hadde enerett på radio, og etter hvert fjernsyn.

Radioen i Norge fikk ikke utvikle seg like fritt som trykte medier, da det etablerte seg som et massemedium i mellomkrigstiden. I 1933 bestemte Stortinget seg for at radioen skulle underlegges et statlig kringkastningsmonopol. Dette kom av at den tidligere privateide radioen ikke hadde klart å tilby radiosendinger til hele Norge.⁷¹ Etter avgjørelsen på Stortinget skjøt radioutbyggingen fart og halvparten av alle husstander i Norge hadde radio ved tyskernes

⁶⁶ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*, s. 50-51

⁶⁷ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*, s. 52

⁶⁸ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951* s. 96

⁶⁹ Danielsen, «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949.» *Internasjonal Politikk* 77, no. 1 (2019): 108-116. s. 113

⁷⁰ Dahl og Bastiansen. *Hvor fritt et land?* (Oslo: Cappelen, 2000). s. 93

⁷¹ Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*. 3. Utgave. ed. (Oslo: Universitetsforlaget, 2019). s. 168-169

invasjon av Norge i 1940.⁷² I begynnelsen skulle radioen være forbeholdt underholdning og musikk, og med det være ribbet for politikk. Dette endret seg noe ved valget i 1933, da politikerne fikk 30 minutters sendetid hver med strenge retningslinjer. I 1949 endret dette seg og valgsendingene ble utvidet.⁷³ Selv om NRK var statlig eid og hadde fokus på underholdning og en nøytral kanal for politikk de første årene, fikk også NRK tilsendt materiale fra Information Research Department, men var noe forsiktig med å bruke det.⁷⁴ NRK-monopolet betydde også at de hadde enerett på de norske radiosendingene, men man kunne likevel få inn BBC på radioen. BBC var i tett samarbeid med Information Research Department og var deres viktigste kanal for formidlingen av materialet utenfor the Foreign Office.⁷⁵

Fra 1880 til 1970-årene kalles partipressens tid. Det vil si at de fleste aviser av betydning hadde tilhørighet til et politisk parti og en tydelig ideologisk orientering.⁷⁶ Avisene ble sett på som en viktig del av partienes organisasjon hvor begge hadde som mål å få partiet valgt inn i Stortinget og kommuner.⁷⁷ Avisene fungerte altså som partienes talerør, men ble jo dermed også ensformig.⁷⁸ Arbeiderpressen hadde et hovedorgan, dette var Arbeiderbladet. Arbeiderbladet hadde ikke bare formelle forbindelser med Det norske arbeiderpartiet, men partiet eide selve avisen og valgte redaktør.⁷⁹ Martin Tranmæl var redaktør i Arbeiderbladet fram til 1949, og var også en av de mest innflytelsesrike medlemmene innad i partiet.⁸⁰ Ifølge Tony Insall hadde Tranmæl allerede hatt mye kontakt med britene før, under og etter andre verdenskrig, noe som bidro til å legge til rette for samarbeid også for Information Research Department. Det er også verdt å merke seg at den norske arbeiderklassen og arbeiderbevegelsen ble ansett som viktige målgrupper for IRD. Likevel ble også Information Research Departments materiale gitt ut til andre partiaviser som Høyresidens Morgenbladet og den konservative Aftenposten.⁸¹

⁷² Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*. s. 171

⁷³ Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*, s. 172

⁷⁴ Danielsen, «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949». s. 113

⁷⁵ Wilford, «The Information Research Department: Britain's Secret Cold War Weapon Revealed.» *Review of International Studies* 24, no. 3 (1998): 353-69. s. 364

⁷⁶ Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*.. s. 164

⁷⁷ Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*.. s. 163

⁷⁸ Bastiansen og Dahl. *Norsk mediehistorie*. s. 162-163

⁷⁹ Dahl og Bastiansen. *Hvor fritt et land?*. s. 108

⁸⁰ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*, s. 48

⁸¹ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951*, s. 148

Avslutning

Opprettelsen av Information Research Department var ikke første gangen britene opprettet en propagandavirksomhet. De så viktigheten av krig med ord ved utbruddet av første verdenskrig og startet for første gang opp en propagandavirksomhet i 1917. Det var likevel viktig for britene å skille krigstid og fredstid, propagandavirksomheten var da ikke like aktiv i mellomkrigstida. I tillegg skulle informasjonsmaskineriet under første verdenskrig prege den britiske befolkningens oppfatning av mediene de neste årene og britene måtte dermed tenke nytt da de opprettet en ny propagandavirksomhet under andre verdenskrig. Political Warfare Executive som ble dannet i 1941 var britenes svar til tyskernes propagandavirksomhet. Disse drev med det britene kalte svart propaganda, det vil si å å sverte tyskernes kamp med ord i land som var okkupert av Tyskland eller som delte samme mening som tyskerne. Da krigstiden var over ble organet nedlagt i tråd med britenes skille på fredstid og krigstid.

Storbritannia og Norges samarbeid utviklet seg gradvis fra første verdenskrig fram mot Information Research Departments opprettelse i 1948. Norges nøytralitetspolitikk, som preget første verdenskrig og mellomkrigstiden satte noe kjepper i hjulene for et storslått bilateralt samarbeid. Norske politikere handlet i tråd med denne politikken og takket nei til det som kunne virke som et sideskifte.

Under andre verdenskrig måtte Norge imidlertid se noe bort i fra nøytralitetspolitikken da Tyskland okkuperte Norge 9. april 1940. Regjeringen flyktet til London og norsk politikk og motstand derfra. Dette la grobunn for opprettelse av et norsk og britisk kontaktnett. I tillegg var det noen britiske embedsmenn som jobbet for eksilregjeringa. Blant disse er sir Laurence Collier og Rowland Kenney som begge jobbet ved den britiske ambassaden i Oslo etter krigens slutt.

Krigen la altså til rette for et bedre og tettere samarbeid, men det skulle likevel litt tid før de fikk det samarbeidet britene ønska. Etter krigen førte Gerhardsen-regjeringen en brobyggingspolitikk som kunne ligne den nøytralitetspolitikken ført før andre verdenskrig. Norge skulle ikke heller nå velge side mellom stormaktene, men fungere som en brobygger. Collier mente at dette ikke var nok og så nødvendigheten av både et tett samarbeid og en endring i Norges holdning til britene. Det samme gjord en liten britisk-vennlig sfære i den norske regjeringa. Dette arbeidet samt en felles frykt for kommunismen gjorde at samarbeidet grodde tettere med åra.

Information Research Department distribuerte materiale til politikere, avisredaksjoner og radio både i Norge og andre deler av verden. Mediebildet i Norge etter andre verdenskrig var preget av et statseid NRK som hadde det norske monopolet på radioen og en avispresse med sterke bånd til ulike partier. NRK hadde stort fokus på underholdning, men fikk også distribuert materiale av Information Research Department selv om de var forsiktige med å bruke den. Arbeiderpressen var i hovedsak kontrollert av Arbeiderbladet som var eid av Det norske arbeiderparti. Arbeiderbladet, med Tranmæl i spissen, hadde ofte kontakt med britene, ifølge Insall, og med tanke på det og at arbeiderne ofte var målgruppengjorde nok Information Research Department et arbeid mot dem. Likevel fikk også den konservative pressen, som Morgenbladet og Aftenposten tilsendt rapporter fra Information Research Department.

Kapittel 3: Etableringsfasen

8. januar 1948 startet diskusjonen i Den britiske regjeringen rom en endring av den britiske utenrikspolitikken. Her la Ernest Bevin frem blant annet et forslag om å «creating some form of union in Western Europe, whether of formal or informal character, backed by the Americans and the Dominions».⁸² som tilsvar til Sovjetunionens ekspansjonisme og undergraving av Vestens og Storbritannias demokrati. Virkemiddelet som skulle skape denne vestlige unionen var en ny utenriks publisitetspolitikk hvilket skulle ledes av en liten, nyopprettet del av Det britiske utenriksdepartementet.⁸³ Dette ble til Information Research Department. Den britiske regjeringen stilte seg positive og godkjente den nye retningen utenriksdepartementet la frem.⁸⁴ Bevin fulgte opp med en tale til Det britiske underhuset den 22. januar 1948 hvor han manet til en felles vestlig kamp mot Sovjetunionen og kommunismen.⁸⁵ En drøy måned etter Bevins tale til Det britiske underhuset, den 29. februar 1948, vendte Gerhardsen-regjeringen tydelig ryggen til brobyggingspolitikken med Gerhardsens tale på Kråkerøy, ofte omtalt som Kråkerøytalen. I talen kommer redselen for kommunismen tydelig frem. Gerhardsen karakteriserer kommunismen som en trussel mot det norske demokratiet og den norske rettssikkerheten, og maner til kamp mot kommunismen ved hjelp av demokratiske virkemidler, åndelige våpen og overbevisning.⁸⁶ Kråkerøytalen viser en endring i norsk utenrikspolitikk med en større vilje til en vestvending enn de tidligere politiske standpunktene om brobyggings- og nøytralitetspolitikk. IRD var i startfasen og 1948 var begynnelsen på et langt samarbeid.

I dette kapittelet skal jeg dekke året 1948 som både var etableringsfasen til IRD og til IRDs samarbeid med Norge. Kapittelet vil ta for seg de strategiske vurderingene som lå til grunn for IRDs virksomhet i Norge dette året, hvilke målgrupper de siktet seg inn på og hvordan, samarbeidspartnerne i Norge og hva som preget innholdet i IRDs propaganda som ble brukt i Norge.

⁸² Ernest Bevin til Den britiske regjeringen 8. Januar 1948, gjengitt av Andrew Defty i *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* (London: Routledge, 2004), s. 65

⁸³ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s. 64–65.

⁸⁴ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s., 82.

⁸⁵ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s., 84.

⁸⁶ Gerhardsen, Solumsmoen, og Larssen, *Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år* (Oslo: Tiden, 1967), s. 61–62,

Strategi

IRDs «working slogan» var «anything but the truth is too hot to handle».⁸⁷ En sentral del av IRDs strategi var altså å ikke feilinformere pressen og dermed massen, men vektlegge de positive sidene ved Storbritannia og Vestens politikk samt de negative sidene ved kommunismen. Det samme skriver Andrew Defty og tillegger at grunnen til denne strategien var at overdrivelser ikke var nødvendig med tanke på livet bak jernteppet, sett med britiske øyne, og at overdrivelser ville vært kontraproduktivt.⁸⁸ I motsetning til at materialet skulle baseres sannheter skulle opphavet av materialet holdes strengt hemmelig. Det utgitte materialet skulle ikke kunne bli sporet tilbake til the Foreign Office eller andre offentlige britiske institusjoner. Tanken bak dette var at informasjonen ville være mer troverdig dersom det kom fra en pålitelig ikke-statlig kilde, fremfor en statlig informasjonskilde.⁸⁹ Dette forklarer også IRDs noe misvisende navn, Information Research Department. The Foreign Office forklarte også navnet som «intended as a disguise for the true nature of its work, which must remain strictly confidential».⁹⁰ i Foreign Offices Order Book som ble skrevet i 1951. Kontrastene sannhet og hemmeligholdelse var altså viktige elementer i IRDs strategi.

Hvordan de skulle holde IRD skjult samtidig som de sendte ut materialet førte til en del diskusjoner innad i IRD. De kom blant annet frem til å legge ved et notat foran hvert materiale de sendte ut til ulike poster globalt. Et eksempel på et slikt notat er:

The attached material on «Communist Conquest of the Baltic State» is for the information and use of His Majesty's Missions and Information Officers in particular.

The information contained in this paper is, as far as it is possible to ascertain, factual and objective. The paper may, therefore, be used freely as a reference paper, but neither copies of it nor the material contained in it should be distributed officially without the sanction of the Head of Missions. The material in the paper, however, may be distributed unofficially in whatever quarters seem useful so long as it can be assured that there will be no public attribution of it to an official British source, but this paper itself may not be distributed.

This note must be detached from any copy of the material before it passes beyond official use.⁹¹

Ordlyden endret seg noe etter hvert, men essensen i det forblir den samme. I likhet med det Defty skriver hevder IRD at de kan fastslå at faktaene både er objektive og sanne. I tillegg

⁸⁷ Nicholas John Cull, David Holbrook Culbert, og David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present* (ABC-CLIO, 2003), s. 187.

⁸⁸ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s. 63.

⁸⁹ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53. s.*, 64.

⁹⁰ FO 1110/383 «Reference on the Information Research Department for the Foreign Office Order Book», 22. juni, 1951

⁹¹ FO 1110/28 «Note» fra IRD vedlagt et materiale. 23. juni 1948

kunne presseattacheene bruke materialet til det de oppfattet som fruktbart så lenge det det ikke under noen omstendigheter kunne bli sporet tilbake til en offisiell britisk kilde.

Presseattacheene som var plassert rundt om i verden fikk altså et relativt stort handlingsrom når det gjaldt materialet fra IRD. For å kunne gjøre dette var det viktig at presseattacheene kjente til samfunnsforholdene i landet de var utplassert i samt hvilke politikere eller andre meningspåvirkere som kunne bruke materialet til noe fruktbart. For Norge sin del var dette en jobb for Kit Kenney i store deler av 1948. Kenney hadde, som tidligere nevnt, en relativt lang fartstid i propagandavirksomhet i og med Norge samt via sin far Rowland Kenney opparbeidet seg god kjennskap til Norge. Kit Kenney kjente allerede Haakon Lie, DnAs partisekretær og uttalt antikommunist, som han for første gang møtte i 1938. I tillegg jobbet han for PWE under andre verdenskrig sammen med etterretningsoffiserer som senere ble plassert i Norge og jobbet med planleggingsspørsmål rundt propaganda og informasjonsarbeid med det norske Forsvarets Overkommando.⁹² Dette gjorde at Kenney hadde gode forutsetninger for et formålstjenlig arbeid i Norge. Ifølge dette notatet var det åpenbart viktig for IRD å kunne stole på mottakerne, men ikke minst at mottakerne kunne bruke det «in whatever quarters seem useful» som dermed krever kunnskap om det samfunnet presseattacheene jobber i, det være seg det politiske klimaet, mediebransjen og hva folket responderer godt på. Det kom også frem i telegram nr. 13 sendt til representanter i en rekke hovedsteder, deriblant Oslo. I paragraf fem står det at en burde arbeide «with due to local political and general conditions»⁹³

Telegram nr. 13, som informerer om at det nye departementet er opprettet og vil snart begynne å sende ut materiale, kommer også med andre oppfordringer. Blant annet understreker Foreign Office at resultatet av IRDs arbeid henger sammen med utenrikspostenes ressurser lokalt, deres initiativ og deres tilrettelegging av materialet slik at det kan bli brukt på an fruktbar måte.⁹⁴ Likevel er det viktig for IRD at materialet de sender ut er relativt konsekvent i både utforming og presentasjon. Dette kommer fram i punkt seks «You will appreciate, however, that it is most important that in our general presentation of Soviet policy, institutions, doctrine and practices the lines taken by different posts should be consistent.»⁹⁵

⁹² Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1945-1951. s.* 58.

⁹³ FO 1110/4. Foreign Office Circular Telegram No. 13 «Saving to Addis Ababa etc.» 27. mars 1948

⁹⁴ FO 1110/4. Foreign Office Circular Telegram No. 13 «Saving to Addis Ababa etc.» 27. mars 1948

⁹⁵ FO 1110/4. Foreign Office Circular Telegram No. 13 Saving to Addis Ababa etc.” 27. mars 1948

Senere samme år refererer Bevin til det samme telegrammet i et rundskriv sendt ut til de same representantene hvor han konkretiserer punkt seks ytterligere. I likhet med punkt seks forklarte han hvilke ord og begreper Foreign Office ønsket å bruke når de beskriver hva målet med den antikommunistiske propagandaen går ut på. Videre forklarer Bevin at de har landet på «Soviet Communism», men utelukker ikke bruk av andre begreper, eks. «Kremlin», «totalitarianism», der det er mer fruktbart. I tillegg oppfordrer han sterkt å lage et klart skille mellom kommunistiske regjeringer og den russiske befolkningen og befolkningen innenfor sovjetiske grenser.⁹⁶ I rundskrivet presenterer han det som at den konsekvente ordbruken gjelder for det materialet IRD sender ut. Likevel poengterer han også at «The repeated use of one phrase everywhere is good propaganda and implants an idea firmly in people's head.»⁹⁷ som kan leses som en oppfordring til informasjonsoffiserene til å bruke denne propagandastrategien i sitr propagandaarbeid i de respektive landene.

Norske tilstander, ifølge Kit Kenney

Den britiske ambassaden i Oslo sendte i utgangspunktet ut en rapport for hvert kvartal til the Western European Information Department i London. Grunnet mye arbeid ble ikke dette gjort i 1948. Kit Kenney sendte derfor en årsrapport for perioden 1. oktober 1947 til 30. september 1948.⁹⁸ I årsrapporten tar Kenney for seg den norske pressen. Det vil si publikasjoner, innhold, de lokale forholdene og the Press Departments arbeid innenfor radio, aviser, bøker og fotografier. I tillegg starter han rapporten med «Appreciations» hvor han skryter både av arbeidet de har gjort her og av Norge. Kenney rapporterte at gjennom desember 1947 og januar 1948 hadde den norske holdningen mot kommunismen endret seg, og Gerhardsen-regjeringen jobbet mot å endre holdningen til Vestunionen og mot kommunismen.⁹⁹ Rapporten ble sendt via Laurence Collier som la til et notat hvor han uttrykker stor takknemlighet for Kenneys «outstanding work as a political liason» og hvor «active and efficient Press Attaché» Kenney er.¹⁰⁰ Collier mente altså at Kenney gjorde en strålende jobb i Norge, det er i hvert fall det inntrykket han vil gi til London, og begrunner dette med hvor godt han kjenner til den norske offentligheten.

⁹⁶ FO 1110/11. Circular No. 0108 «Soviet Communism» fra Ernest Bevin til ambassaden i Oslo mfl. 24. juli 1948.

⁹⁷ FO 1110/11. Circular No. 0108 «Soviet Communism» fra Ernest Bevin til ambassaden i Oslo mfl. 24. juli 1948.

⁹⁸ FO 953/436. Korrespondanse fra Kenney til Northern Section, Foreign Office. 11. august 1948

⁹⁹ FO 953/436 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 1

¹⁰⁰ FO 953/436 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 1

I del én av rapporten kom det frem at Den britiske ambassaden hadde lagt ned mye arbeid i å snu skepsisen rundt det den norske befolkningen så på som de kapitalistiske stormaktene; USA og Storbritannia, samt deres syn på den britiske politikken. Selv om majoriteten hadde snudd ryggen til kommunismen anså mange likevel Sovjetunionen som arbeidernes stat. Dette førte til at Kenney så nødvendigheten av å bygge opp en positiv holdning til Vestunionen og Marshallplanen hos den norske befolkningen. Som et middel til dette mente han at det var viktig å assistere dem som jobbet for å skape mistillit til den sovjetiske kommunismen og kommunismen generelt.¹⁰¹ Videre hadde Kenney jobbet lenge for et positivt syn på Storbritannia, og hevdet å se resultater av arbeidet. Kenney skriver at «the long-standing tolerant but rather critical view of Britain as a socially backward country handicapped by imperialistic hangover [...] is fading».¹⁰² Kenney skrev likevel ikke i rapporten hvordan de hadde kommet frem til disse spekulasjonen, og er dermed lite velbegrunnede. Del én av rapporten kan derfor anses som en form for skryt av eget arbeid fremfor en grundig undersøkt rapport av norske holdninger.

Likevel poengterte han at det fortsatt er en del som måtte jobbes med videre hos den norske befolkningen. Kenney skrev at «Unfortunately, this increase in understanding and friendliness has for the main part been won at the cost of an impression that the British are slipping down the international scale of power».¹⁰³ Problemet hadde nå flyttet seg fra at de så på britene som «handicapped by imperialistic hangover» til å ha en mistillit til Storbritannia som en internasjonal stormakt. Videre mente Kenney at «Norwegians have never been so interested in Britain and the Commonwealth».¹⁰⁴ Igjen påpeker han den viktige og gode jobben i Norge, samtidig som han viser gode kunnskaper om norske holdninger og hva propagandaen må rettes mot i Norge.

Rapporten sier ingenting eksplisitt om IRD og deres materiale eller strategi mot Norge. Likevel hadde både Kit Kenney og Laurence Collier god forbindelse med IRD.¹⁰⁵ Det er dermed ikke utenkelig at materialet Kenney beskriver som det mest effektive i rapporten kom fra IRD, særlig

¹⁰¹ FO 953/436 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 1

¹⁰² FO 953/436 PW 1525 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 2

¹⁰³ FO 953/436 PW 1525 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 2

¹⁰⁴ FO 953/436 PW 1525 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 2

¹⁰⁵ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, s. 140.

med tanke på at IRD startet arbeidet tidlig i 1948.¹⁰⁶ I rapporten kommer det også tydelig frem hva Den britiske ambassaden i Oslo, særlig ved Kenney, hevder har vært fokuset frem mot 30. september 1948 på grunnlag av de norske samfunnsforholdene i samtiden. Fokuset lå på å endre den norske befolkningens holdning til Storbritannia som en internasjonal stormakt og undergrave kommunismens påvirkning. Dette mente Kenney skulle gjøres ved å bistå dem i den norske offentligheten som aktivt jobbet for å undergrave kommunismen og sette Storbritannia i et bedre lys. IRDs strategi var nettopp å nå frem med propagandamaterialet til denne typen aktører.

Kit Kenney forlot Den britiske ambassaden i Oslo i desember 1948 da han ble overført til et annet land. Noe av hensikten med denne årsrapporten var derfor at hans arvtager F. C. Mason skulle få en oversikt over arbeidet de hadde gjort og hvordan den norske offentligheten så ut på en mest mulig effektiv måte.¹⁰⁷ Rapporten ville dermed kunne være et viktig grunnlag for at Mason kunne videreføre arbeidet til Kenney. Innsikt i den norske offentligheten, hvilke kontakter og hva som ser ut til at fungerte, var viktige forutsetninger for en effektiv opinionsendring. Likevel kan det se ut som at Mason er noe uenig med utførelsen til Kenney. I en korrespondanse 17. desember 1948 mente Mason at de måtte være forsiktig med å sende ut antikommunistisk propaganda, og heller sette søkelys ved de positive sidene ved Storbritannia og dra inn Sovjetunionens negative sider som sammenligning.¹⁰⁸ I likhet med Kenney mente Mason at de måtte trå forsiktig i Norge. Som jeg vil vise senere, var Kenney likevel mer villig til å bruke antikommunistisk propaganda som direkte svertet Sovjetunionen enn det Mason framstår i denne korrespondansen.

Kanaler og målgruppe

Andrew Defty skriver at IRDs målgruppe hovedsakelig var arbeidere og bønder.¹⁰⁹ Med tanke på at IRD ble opprettet som et tilsvar til Sovjetunionens kommunistiske propaganda vil dette også være en naturlig målgruppe å rette seg inn på. Den sovjetiske propagandaen hadde i lang tid rettet seg mot arbeidere og bønder. Dermed måtte også britenes antikommunistiske propaganda eller «motpropaganda» rette seg mot den samme samfunnsgruppen. Dette var også målgruppen Kenney satte søkelys på. I en korrespondanse med the Information Policy

¹⁰⁶ FO953/436 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». 1. desember 1948. s. 8

¹⁰⁷ FO953/436. Korrespondanse fra Western European Information Department til Central Office of Information. 14. desember, 1948

¹⁰⁸ FO1110/30. Korrespondanse fra F. C. Mason til Murray. 17. desember 1948

¹⁰⁹ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*, s. 64. Det samme sier FO 1110/5.

Department den 26. mai 1948 skrev Kenney at Haakon Lie gjentatte ganger hadde understreket at «our anti-Communist publicity here must be to convince the Norwegian Labour Movement that communism means a sinking standard of life.»¹¹⁰ og at dette ville være deres hovedfokus den neste tiden.¹¹¹ Det samme argumenterer Eirik Wiig Sundvall og Andrew Defty for.¹¹² I tillegg mente Kenney, som nevnt, at mange anså Sovjetunionen som arbeidernes stat og er dermed ikke utenkelig at Kenney så seg enig med Lie i hvilken samfunnsgruppe som skulle være hovedprioriteten.

Materialet fra IRD gikk via presseattachéene som distribuerte det videre de kontaktene de hadde i landet. Arvtageren til Kenney, F. C. Mason, listet opp seks personer Kenney hadde gitt materialet til. Av disse seks hadde tre tilknytning til arbeiderbevegelsen; Haakon Lie, arbeiderklassedikter Arnulf Øverland og utenlandsdirektøren til Arbeiderbladet.¹¹³ Haakon Lie hadde som sagt en sentral rolle i DnA og det kan dermed virke som at DnA var involvert i denne propagandavirksomheten. DnA drev også en omfattende agitasjon- og opplysningskamp mot kommunistene, særlig rettet mot NKP og deres tilhengere med Haakon Lie i spissen. Dette gikk ut på å gi ut hefter, brosjyrer, plakater, bøker, artikler o.l. som skulle avsløre kommunistenes politikk og deres metoder med blant annet styringen fra Moskva.¹¹⁴ Med tanke på at Lie var en av aktørene som Kenney distribuerte materialet til er det grunnlag for å tro at han brukte IRDs materiale til dette formålet. Likevel kommer det fram i 1952 at den norske regjeringen ikke har kjennskap til IRDs arbeid, men at «Norwegian Govt. probably know more than others.»¹¹⁵ Altså hadde den norske regjeringen kjennskap til britenes propagandadistribusjon, men antagelig visste de ikke om IRD i seg selv og hvor omfattende deres arbeid var.

Partipressen var også en viktig kanal i DnAs opplysningskamp mot kommunismen. Dette gjaldt både for å sverte NKPs kampanjer ved å vise den indre striden innad i partiet,¹¹⁶ men også disse fikk materialer fra IRD distribuert fra Kenney. Dette gjaldt John Sannes som var utenlandsdirektøren i Arbeiderbladet.¹¹⁷ Arbeiderbladet var DnAs hovedorgan som både eides

¹¹⁰ FO1110/27. Korrespondanse fra Kenney til IRD. 23. mai 1948.

¹¹¹ FO1110/27. Korrespondanse fra Kenney til IRD. 23. mai 1948.

¹¹² Sundvall, «Propaganda ‘Worth an Army’: The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945–55», *The International History Review* 42, nr. 4 (3. juli 2020). s. 11

¹¹³ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

¹¹⁴ Trond Bergh og Knut Einar Eriksen, *Den hemmelige krigen: overvåking i Norge 1914-1997. B. 1: Overvåkingssystemet bygges opp, 1914-1955*, *Den hemmelige krigen* (Oslo: Cappelen akademisk forlag, 1998), s. 450.

¹¹⁵ FO110/526. Notat angående hvilke regjeringer som vet om IRDs eksistens. 31. juli 1952

¹¹⁶ Bergh og Eriksen, *Den hemmelige krigen*, s. 449.

¹¹⁷ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

og styrtes av DnA og skulle først og fremst være lojal til partiet.¹¹⁸ Arbeiderpressen, særlig Arbeiderbladet, var altså en av kanalene hvor materialet ble tatt i bruk. Likevel brukte Kenney andre kanaler enn arbeiderpressen. I tillegg til de tre aktørene som var sterkt tilknyttet arbeiderbevegelsen var det tre andre på listen. Disse var tilknyttet den mer borgerlige siden av den norske offentligheten, henholdsvis Aftenposten, Morgenbladet og Høires pressekontor.¹¹⁹ Propagandavirksomheten strakk seg altså lenger enn kun via kanaler knyttet til arbeiderbevegelsen, selv om dette var hovedmålgruppen. Dette falt naturlig tatt i betraktning av at årsrapporten til Kenney mente det fortsatt var en del i Norge som tvilte på Storbritannias evner. Disse måtte dermed også påvirkes i riktig retning med tanke på the Foreign Offices mål om å skape en formell eller uformell «Western Union» gjorde at arbeidet i Norge måtte strekke seg lenger en kun arbeiderbevegelsen.

Aktører

Som vist var Kit Kenney en sentral aktør som koblingen mellom IRD og norsk offentlighet i 1948. Kennneys kjennskap til både den norske offentligheten og de kontaktene han hadde gjorde at han kunne gjøre et godt arbeid i Norge. Dette ble også anerkjent av både F. C. Mason og Murray i korrespondansen mellom disse to sent 1948.¹²⁰ Også den britiske ambassadøren i Norge, Laurence Collier, var svært sentral i 1948. Ved IRDs opprettelse sendte Bevin ut et telegram med informasjon om det nyopprettede departementet til ambassadørene rundt om i verden. Collier responderte kjapt med strategiske muligheter i Norge rundt hvordan de kunne benytte materialet og til hva, samt hvordan de kunne få utrettet enda mer i Norge.¹²¹ Insall bruker Collier sitt initiativ som en kontrast til initiativet fra den britiske ambassaden i Frankrike. Den britiske ambassadøren i Frankrike var ikke like entusiastisk til IRD og de kom dermed ikke til enighet før sent i 1948. Til sammenligning ble den første artikkelen basert på materiale fra IRD publisert i april 1948.¹²² Collier spilte altså en sentral rolle for å få til et IRD-arbeid i Norge, og det ganske raskt etter IRDs opprettelse.

Et av forslagene Collier kom med var et bedre og tettere samarbeid mellom DnA og the Labour Party, noe han også foreslo i 1946. Til dette svarte Foreign Office at var vanskelig grunnet

¹¹⁸ Hans Fredrik Dahl og Henrik G. Bastiansen, *Hvor fritt et land?: sensur og meningstvang i Norge i det 20. århundre* (Cappelen, 2000), s. 111.

¹¹⁹ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

¹²⁰ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

¹²¹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, 142–43.

¹²² Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, 119.

økonomi.¹²³ Likevel fikk særlig DnAs Haakon Lie og sekretæren i Labours internasjonale departement, Denis Healey, til å skape et slags samarbeid. Lie var ofte i London som representant for DnA hvor han møtte Healey en rekke ganger både før 1948 og i 1948.¹²⁴ etter et møte i Comsico, Committee of International Socialist Conference, sendte Healey en liste med navn på seks europeiske sosialister som han mente burde få tilsendt materiale. En av disse var Haakon Lie.¹²⁵ Watson videreformidlet dette til Kenney i en korrespondanse noen dager senere.¹²⁶ Til dette svarte Kenney at Lie hadde mottatt materialet siden april,¹²⁷ jamfør den første bruken av IRD-materialet i Norge.

I tillegg karakteriserte Kenney Lie som «the most vigorous and andle anti-Russian propagandist in Norway».¹²⁸ Lie var altså en av flere Kenney så nødvendigheten av å distribuere materialet til slik at Lie kunne fortsette sitt aktive arbeid mot kommunismen. På den andre siden hadde også Kenney en egeninteresse av å vise sjefene i London hvilken god jobb han og hans samarbeidspartnere gjorde i Norge. Ettersom at Lie hadde kontakter i både Labour og ved den britiske ambassaden, samtidig som han hadde en sentral rolle i DnA og var en uttalt antikommunist, kan det argumenters for at han også hadde en sentral rolle for IRDs arbeid i Norge. Dette med tanke på bruken av materialene og påvirkningskraft hos den norske opinionen.

Andre aktører som var viktige for IRD og Kenney var de i den norske pressen. Mason listet som sagt opp noen av aktørene som Kenney hadde kontakt med i 1948. De fire første han lister opp, og som han også har møtt er utenriksredaktøren til Aftenposten, Bjørn Bunkholdt, utenriksredaktør for Arbeiderbladet, John Sannes, utenriksredaktøren i Morgenbladet, Trygve Width, og, ikke overraskende, Haakon Lie.¹²⁹ Det er disse fire Mason også har møtt og er enig med Kenney i at de både er til å stole på og verdifulle mottakere av materialet.¹³⁰ Både Aftenposten og Morgenbladet er konservative aviser, henholdsvis i Oslo og landsomspennende. Det vil si at de også brukte aktører som nådde ut til ulike samfunnslag. De to siste, som Mason ikke har vært i kontakt med, er arbeiderdikteren Arnulf Øverland og redaktøren av Høires

¹²³ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, 145.

¹²⁴ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, s. 83.

¹²⁵ FO 1110/15. Korrespondanse mellom Denis Healey og Adam Watson, 8. desember 1948

¹²⁶ FO 1110/15. Korrespondanse mellom Adam Watson og Kit Kenney, 10. desember 1948

¹²⁷ FO 1110/15. Korrespondanse mellom Kit Kenney og Adam Watson, 16. desember 1948

¹²⁸ FO1110/27. Korrespondanse mellom Kit Kenney og Information Policy Department, 26 mai 1948

¹²⁹ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

¹³⁰ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

pressekontor, Walter Wilson.¹³¹ Disse hadde også to ulike målgrupper. En dikter vil kanskje ha en noe bredere plattform enn en partiavis, men de likevel sine tematikker som de tok opp med tanke på hvilken samfunnsgruppe de ønsket å fremme.

Materialet

IRD distribuerte fire hovedtyper av materiale til innenriks- og utenriksstjenester. «Basic Papers» var en type faktanotater som i utgangspunktet ikke var propaganda av natur og skulle ikke appellere direkte til allmennheten, men som ledere av opinionen kunne basere taler og lignende på. Den andre var «Second Right articles» som IRD fikk utenfra, men som omhandler hovedtemaene til IRD. Den tredje typen var «Digests» som var en ukentlig sammensetning av fakta om blant annet temaet livet bak jernteppet.¹³² «Digest» var det materialet som var enklest å plassere i den norske pressen. Den fjerde og siste kategorien inneholdt diverse publikasjoner som «Points at Issue» og «Facts about...» som i utgangspunktet skulle informere Information Officers om temaer.¹³³ Norge fikk tilsendt store deler av materialet som IRD produserte og var en del av IRDs «standard distribution list», vel og merke sammen med flere land. Likevel var Oslo en av de hovedstedene som fikk tilsendt flest kopier blant de mange hovedstedene på lista. Stockholm var blant dem som fikk flest med 21 kopier mot Oslos 12. Dette gjelder både for standard materiale fra IRD¹³⁴ og av typen Digests.¹³⁵

Materialet som IRD produserte skulle i utgangspunktet sette de britiske styresmaktene i et godt lys ved å legge søkelyset på Storbritannias politikk, økonomi og sosiale forhold. Likevel handlet mye av materialet som ble trukket frem av Kenney om Sovjetunionens sosiale forhold og deres ekspansjonisme. I en korrespondanse til Murray sommeren 1948 trakk Kenney fram artikler som «The Facts of Soviet Expansion», «The Real Conditions in Soviet Russia», «Equality and class Distinction in the Soviet Union» og «Notes on Communalisation of Justice in Eastern Europe.»¹³⁶ som tydelig ble produsert for å sverte for å sverte Sovjetunionen og kommunismen. Dette var materiale som Kenney forespurte flere kopier av samtidig som han ville ha flere kopier av det fremtidige materialet.¹³⁷ Forespørselen tyder på at dette var materiale han hadde

¹³¹ FO1110/30. Korrespondanse mellom F. C. Mason og R. Murray, 17. desember 1948.

¹³² FO 1110/460. Memorandum av IRD om «ANTI-COMMUNIST PROPAGANDA OPERATIONS» 30.juli, 1951

¹³³ FO1110/460 Memorandum av IRD om «ANTI-COMMUNIST PROPAGANDA OPERATIONS» 30.juli, 1951

¹³⁴ FO 1110/30. Standard distribution list of IRD Production

¹³⁵ FO 1110/87. «Standard Distribution of I.R.D Digests»

¹³⁶ FO1110/28. korrespondanse mellom Murray og Kenney. 23 juni 1948

¹³⁷ FO1110/28. korrespondanse mellom Murray og Kenney. 23 juni 1948

tenkt til å sende ut til flere mottakere som kunne ta nytte av dem. Dette viser også Kennneys initiativ og entusiasme til IRDs arbeid. I tillegg kom Kenney med en oppfordring når det kommer til formen på materialet fra IRD. Kenney poengterer «our great need in Norway for a completely dispassionate and objective analysis of Soviet policy and the Communist set up.»¹³⁸ Dette er noe han har kommentert flere ganger tidligere og fortsetter med ut 1948.

Et eksempel på bruken av materialet er Haakon Lies «The Living Standards of the Industrial Workers in the Soviet Union.» I mai 1948 sendte Kenney en korrespondanse til the Information Policy Department. Her forklarte han at de har fått flere notater fra IRD som omhandler kommunisme og sosiale forhold i Sovjetunionen.¹³⁹ Dette noe motstridende enn IRDs originale plan om å sette søkelys på den britiske politikken og deres sosiale forhold. I tillegg vedlegger han en oversatt artikkel fra Haakon Lie som ble publisert i Arbeiderbladet den 29. april 1948 med den oversatte tittelen «The Living Standards of the Industrial Workers in the Soviet Union.» Artikkelen handler om forholdene i Sovjetunionen hvor Lie har brukt mye av materialet fra IRD som bakgrunnsinformasjon. Videre skrev Kenney at Lie klarte å legge frem faktaene i artikkelen uten å gi inntrykk av at dette var propaganda.¹⁴⁰ Dette var viktig både for IRD og de norske antikommunistene for å få budskapet frem til den norske befolkningen. Andre verdenskrig var preget av en sterk nazistisk propagandavirksomhet som gjorde at mange, særlig så få år etter krigen og okkupasjonen, var skeptiske til en veldig eksplisitt og ensidig undergraving av Sovjetunionen og kommunismen. Særlig dersom Storbritannia eller andre utenlandske aktører var pådriveren.

Korrespondansen Kenney sendte i mai 1948 ble sendt til the Foreign Office 9. juni samme året. Mappen inneholder likevel ikke et svar fra verken Information Policy Department eller IRD, og kan med det virke som at han ikke har fått svar. Juni er tidlig i løpet for IRD og kan med det bety at de hadde andre ting å gjøre, eller at den ble borte i mengden. IRD jobbet i mange land og fikk tilsendt artikler og svar fra britiske ambassader rundt om. Likevel kan det se ut som at IRD ikke var særlig interessert i Norge på dette tidspunktet. Sverige blir derimot nevnt gjennomgående i den 270 sider lange mappen som inneholder korrespondanser, rapporter og materiale som ble bruk i Norge og Sverige. Mye av informasjonen rundt dette kommer fra the Northern Department sendt til IRD hvorav mesteparten er informasjon om bruk og samfunnsforhold i Sverige. Britene var muligens mer opptatt og redde for Sveriges sterke

¹³⁸ FO1110/28, korrespondanse mellom Murray og Kenney, 23 juni 1948

¹³⁹ FO1110/27. Korrespondanse mellom Kenney og Information Policy Department, 23 juni 1948

¹⁴⁰ FO1110/27. Korrespondanse mellom Kenney og Information Policy Department, 23 juni 1948

nøytralitetspolitikk enn å motvirke kommunismens påvirkning i Norge og så på dette som et mindre problem. Kenney skriver nemlig i årsrapporten at en av flere oppgaver han så på som viktig var å bistå de som jobbet for å undergrave den svenske kampen for en skandinavisk nøytralitet.¹⁴¹

Mot slutten av korrespondansen oppfordrer Kenney, som sagt, å sende mer informasjon og materiale av typen som kan brukes for å overbevise den norske arbeiderbevegelsen om en svekkelse av livskvalitet under et kommunistisk styre.¹⁴² IRD var avhengig av initiativtaking, tilgang på lokale ressurser og bearbeidelse av materialet slik at den kunne bli brukt på en fornuftig måte i landet. Her viser Kenney både initiativ og ressurser i tillegg til at årsrapporten viste forståelse av den norske offentligheten. Likevel får han ikke svar, hvert fall ikke fra IRD. FO 1110 inneholder IRDs arbeider. Derfor kan det hende at Kenney fikk svar fra Information Policy Department, som korrespondansen opprinnelig ble sendt til, men ikke fra IRD. I tillegg sender IRD en korrespondanse til Kenney den 10. desember 1948 hvor de ba Kenney ta kontakt med Lie og informere han om at han vil få tilsendt materiale fra IRD.¹⁴³ Til det svarer Kenney at «Haakon Lie has already been receiving this material for some time now – in fact since last April.»¹⁴⁴ Noe som igjen tyder på at den første korrespondansen ikke ble lagt mye merke til. Dette mener Insall ikke er overraskende med tanke på at IRD sendte materiale til veldig mange mottakere.¹⁴⁵ Det er dermed vanskelig å si om det ble noe ut av dette. Samtidig kan det virke som at Kenney her prøvde å lokke IRDs interesse mer mot Norge både ved å vise til at han har en ivrig og flink kandidat samt at den norske befolkningen både er mottakelig dersom det blir gjort riktig, og trenger en type overbevisning.

Strengt krav for Freedom First/Et eksempel på Kenneys kresenhet

Senere det samme året var det flere korrespondanser mellom Kenney og IRD. Den 13. september 1948 sender Kenney en ny korrespondanse, denne gangen direkte til IRD. Her kommenterte han på et av materialene som IRD sendte, et nyhetsbrev med navn «Freedom First».¹⁴⁶ Nyhetsbrevet var tiltenkt å bli sendt rundt til kontakter i fagforeningene internasjonalt og dermed på engelsk. Dette var et dokument Kenney ikke ville at skulle bli distribuert i Norge.

¹⁴¹ FO953/436 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». s. 2

¹⁴² FO1110/27 Korrespondanse mellom Kenney og Information Policy Department, 23 juni 1948

¹⁴³ FO 1110/15. Korrespondanse mellom Kit Kenney og Adam Watson, 16. desember 1948,

¹⁴⁴ FO 1110/15. Korrespondanse mellom Kit Kenney og Adam Watson, 16. desember 1948,

¹⁴⁵ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, s. 147.

¹⁴⁶ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

Grunnlaget var blant annet at den var for ensidig. Kenney mente at dersom den skulle handle om totalitære regimer måtte den inkludere Spanias Franco og lignende.¹⁴⁷ Årsaken til dette var nok den objektiviteten Kenney mente var nødvendig for å kunne påvirke den norske befolkningen. Dersom de utelot andre totalitære regimer enn Sovjetunionen var Kenney redd for at den norske befolkningen ville bli mistenksomme på informasjonen som ble gitt. Kenney tok altså de norske samfunnsforholdene og den norske offentligheten til etterretning da han vurderte de ulike materialene han fikk fra IRD.

En annen grunn for at Kenney så på nyhetsbrevet som uegnet i Norge var språket. Kenney reagerte på at nyhetsbrevet var veldig likt annet antikommunistisk materiale distribuert av IRD. Han mente at dersom det ble distribuert til de samme som allerede mottok materiale av IRD ville dem «inevitably feel that the British trade union movement is nothing but a sub-division of an anti-communist department in the Foreign Office.»¹⁴⁸ Kenney var altså redd for at det ville fremstå som et tydelig samarbeid mellom antikommunistisk propagandaarbeid og den britiske fagforeningen som igjen ville svekke den norske fagforeningens tro på den britiske fagforeningen. I tillegg reagerte han på de ulike «catchpenny phrases» som ble brukt i artikkelen.¹⁴⁹ Det vil et språk som maner til kamp og skal virke veldig oppmuntrende for å overbevise leseren noe som ville vekke vonde minner fra nazismepropagandaen fra tidligere. Samtidig skrev han ettertrykkelig at den måtte oversettes til norsk for å kunne distribueres i Norge. Begrunnelsen for dette er at det norske publikummet er mer mottakelig for norskspråklige tekster fremfor engelsk, svensk eller dansk, særlig de to førstnevnte.¹⁵⁰ Med tanke på unionstiden og den nøytralitetspolitikken som ble ført opptil nylig er naturlig å tenke seg dette.

Et tredje problem Kenney trekke frem ved dette nyhetsbrevet er at det legger vekt på et negativt fokus på Sovjetunionen og deres arbeid. Igjen legger Kenney særlig trykk på formålet med propagandaen i Norge. Den setter søkelys på den norske arbeiderbevegelsen og burde ha et positivt fokus og sette søkelys på den britiske arbeiderbevegelsens arbeid framfor det ovennevnte. Han begrunner dette med at Norge og den norske arbeiderbevegelsen nettopp har vendt seg bort fra nøytraliteten og fått en vestvending som de må bygge opp under. Da ville det, ifølge Kenney, vært mer produktivt å heller distribuere materiale med et positivt syn på Vesten

¹⁴⁷ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

¹⁴⁸ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

¹⁴⁹ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

¹⁵⁰ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

fremfor å skape et naivt og ensidig bilde av Sovjetunionen.¹⁵¹ Dette var også helt i tråd med målene og fokuset han beskrev i årsrapporten til Western European Information Department. Likevel hadde mye av materialet som ble brukt fra IRD Sovjetunionen i fokus, men det kan virke som at det var en forskjell mellom det som ble brukt for den norske befolkningen og den norske fagforeningen. Materialet som ble distribuert til fagforeningen måtte sette søkelys på Vestens positive sider for å ha en påvirkningskraft, mens det som ble publisert kunne sette mer søkelys på Sovjetunionens negative sider. Dette viser igjen Kenneys kunnskap til den norske offentligheten og hvor stor ressurs han kan se ut til å ha vært.

Avslutning

Året 1948 var etableringsfasen til IRD og IRDs arbeid i Norge. IRDs hovedoppgave var å produsere og distribuere antikommunistisk propaganda både innenriks og utenriks. Dette skulle virke som et svar på kommunistenes utbredte propaganda. En spesielt sentral del av IRDs arbeid var at dette skulle være en hemmelig tjeneste, ingen skulle få vite at Det britiske utenriksdepartementet hadde et underdepartement som drev med propaganda. Noe av grunnen var at propagandaen skulle virke bedre. Dette førte til en nøye planlagt distribusjon og en avhengighet av tillitt til Information Officers i utenrikspostene rundt om i verden som kunne distribuere materialet videre uten å avsløre kilden.

For Norge sin del spilte Kit Kenney og Laurence Collier en viktig rolle i etableringen. Begge var ivrige etter å få tilsendt materialer som de kunne bruke og dette dannet grunnlaget for IRDs lange arbeid i Norge. Kit Kenneys kjennskap til og kontakter den norske offentligheten var viktige elementer for et gjennomført arbeid. Hans kontakt med Haakon Lie var en av de fruktbare kontaktene. Lie var uttalt antikommunist og tok gladelig imot materialene Kenney tilbød. Dette førte til den første artikkelen basert på materiale fra IRD i 1948 som var skrevet av Lie.

I likhet med kommunistenes målgruppe var arbeiderbevegelsen og arbeiderklassen hovedmålgruppen til IRD og Kenney. IRD drev «counter-propaganda» som gjør det naturlig å sikte seg inn på målgruppen til kommunismen. Det var også stort sett medlemmer av arbeiderklassen som så på Sovjetunionen som arbeidernes stat, og noe IRD mente måtte endres. Likevel distribuerte Kenney også materiale til konservative og liberale aviser. Noe av grunnen var den anti-britiske holdningen som mange nordmenn hadde i samtiden.

¹⁵¹ FO1110/98. Korrespondanse mellom Kenney og IRD, 13. september 1948

Uavhengig av hvilken partiavis materialet ble distribuert til var det viktig at artiklene fremstod objektive, basert på fakta og at kilden var norsk. De to førstnevnte var også en viktig del av IRDs produksjon av materiale med slagordet «anything but the truth is too hot to handle.» De skulle altså ikke feilinformere allmennheten, kun gi dem informasjonen som skulle dytte allmennheten i ønskelig ideologisk retning. Sistnevnte var heller ikke et problem som regel. IRD var hemmelig og ble som oftest brukt som bakgrunnsinformasjon for artikler, ikke publisert direkte ut i pressen. Eksempelet på dette er Haakon Lies artikkel. Infoen kom da fra en veletablert arbeiderpartipolitiker. Dette gjorde det mer mottaskelig for den norske befolkningen enn den utenlandske avsenderen hadde fremgått.

Kapittel 4: Strategiendring

Den 4. desember 1948 forlot Kenney Norge til fordel for Brasil. Han ble erstattet av F. C. Mason. Mason blir overført fra Santiago i Chile, og mest sannsynlig hadde han verken den samme kjennskapen til Norge eller like mange kontakter i Norge som det Kenney hadde. I tillegg til en endring i staben ved Den britiske ambassaden skjer det mye i den norske utenrikspolitikken. Den kalde krigen gikk i 1949 inn i den første intense perioden som skulle vare frem til våpenhvilen i Korea i 1953.¹⁵² Av den grunn blir NATO oppretta den 4. april 1949. Dermed fikk Bevin ønsket om en formell eller uformell vestlig allianse oppfylt, i en formell form. Etter lange diskusjoner på Stortinget blir Norge medlem samtidig med opprettelsen. Etter mange år med nøytralitets- og brobyggingspolitikk tok Norge nå et tydelig standpunkt og vendte seg vestover. Et nytt år og nye omstendigheter både nasjonalt og internasjonalt må ha preget IRDs arbeidsmåte i Norge

I dette kapittelet skal jeg se på IRDs arbeid i Norge fra 1949 til 1950. Kapittelet vil ta for seg månedene før NATO-medlemskapet og etter NATO-medlemskapet frem til Koreakrigens utbrudd i 1950. I likhet med kapittel 3 skal jeg se på IRDs strategi, kanaler og målgruppe, aktører og materialet som ble brukt i Norge.

Strategi

Mason startet sitt arbeid med en rundtur i Norge. Han startet med Sør-Norge og Bergen før han tok en rundtur i Nordvest-Norge. Grunnlaget for turene var å skaffe seg kontakter i den lokale pressen samt å gjøre seg kjent lokalt.¹⁵³ På turen møtte han en rekke redaktører for ulike lokalaviser, blant annet Bergens Tidende, Haugesunds Arbeiderblad og Stavangeren.¹⁵⁴ Avisene han besøkte var fra hele det politiske spekteret med unntak av den kommunistiske pressen. Mason ønsket nemlig en annen strategisk tilnærming enn det Kenney hadde hatt. Kenney sendte materialet til partipressens hovedkontor som deretter sendte det videre til lokalavisene, med unntak av Oslo hvor han sendte det til utenriksredaktørene av avisene.¹⁵⁵ Dette viser blant annet den lista som Kenney ga til Mason før avreise fra Norge som ble nevnt i kapittel tre. Listen viser to redaktører for ulike aviser i Oslo samt utenriksredaktøren for Morgenbladet og

¹⁵² Eriksen, Knut Einar. *Kald Krig Og Internasjonalisering, 1949-1965*. Vol. B. 5. (Oslo: Universitetsforlaget 1997). s. 26

¹⁵³ FO 953/612. «Information Officer's visit to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th 1949»

¹⁵⁴ FO 953/612. «Information Officer's visit to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th 1949» s. 2-4

¹⁵⁵ FO 1110/30. Korrespondanse fra Mason til Murray, 17. desember 1949.

direktøren for Høires pressebyrå.¹⁵⁶ Mason ville derimot sende materialet direkte til redaktørene for de ulike lokalavisene. Likevel kan det hende at også Kenney hadde kontakter med redaktører i distriktene og andre byer også, men at lista inneholdt kontakter som Mason raskt kunne møte da de var i umiddelbar nærhet.

I rapporten fra turene legger Mason ut i det vide og det brede hvor positive redaktørene han møtte var. Flesteparten av de han møtte var mer enn villige til å motta antikommunistisk materiale fra Mason.¹⁵⁷ Likevel kan det se ut som at E. W. Birse, ved Western European Information Department og som rapporterte til IRD, var noe skeptisk til både Mason og hans tilnærming. Blant annet påpeker Birse at rapportene til Kenney inneholdt mer informasjon enn Masons. I tillegg kan det virke som at han var skeptisk til forandringen Mason drev med. Birse skriver «Mr. Kenney evidently established closer contact with the journalists, who were keener on our material than their editors.»¹⁵⁸ Med det virker det som at Birse hadde større tro på Kenneys nettverk enn Masons. Videre skriver han at «The latter [their editors] often did not know the source of the material, as it came to them from party press agencies.» som kan tyde på at han var bekymret for diskresjonen. Likevel viser Birse forståelse for at han er ny da han skrev «Still, it is a satisfactory beginning.» og en aktør omtalt som S. W., trolig en som jobbet i Information Policy Department, skrev «further journeys of this kind encouraged.»

Etter et halvt år med denne strategien rapporterer Collier i oktober om vellykkete resultater til C. F. A. Warner ved the Foreign Office. Collier forklarer at det nye systemet de begynte med i august var å sende ut «press bulletins» til aviser i distriktene. Disse blir sendt ukentlig til førti til femti konservative aviser i distriktene, og samme prosedyre blir brukt for arbeiderpressen og andre politiske aviser. Collier mener at «this system has given far better results than the old method of serving these papers through the party press agency in Oslo.»¹⁵⁹ og er så fremoverlent at han beskriver «the results so far as phenomenal.»¹⁶⁰ selv etter bare to og en halv måned med dette systemet. Mason har gjort endringer i Kenneys tidligere arbeid, og som ser ut til å gi resultater. Collier et ønske om å vise at det blir gjort godt arbeid i Norge, men han viser også til at Den britiske ambassaden har fått tilsendt lokalaviser fylt med deres materiale. Likevel savnet Collier en tydeligere organisering fra Den norske regjeringa mot propaganda arbeid. Han

¹⁵⁶ FO 1110/30. Korrespondanse fra Mason til Murray, 17. desember 1949.

¹⁵⁷ FO 953/612. «Information Officer's visit to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th 1949»

¹⁵⁸ FO 953/612. Notat fra E. W. Birse, 19. februar 1949

¹⁵⁹ FO 953/611. Korrespondanse mellom Collier og Warner, 5. oktober 1949. s. 3

¹⁶⁰ FO 953/611. Korrespondanse mellom Collier og Warner, 5. oktober 1949. s. 3

beskrev det som «a complete lack of governmental organisation for economic education and propaganda».¹⁶¹ Collier antok at dette kom av økonomiske grunner, eller frykten Den norske regjeringen hadde for å den norske befolkningens reaksjon dersom de begynte med en åpen propagandalinje ettersom den norske befolkningen fortsatt var preget av den tyske propagandaen under okkupasjonen.

Halvard Langes forespørsel

Tidlig i februar 1949 er det en rekke korrespondanser mellom the Foreign Office og Laurence Collier. Ifølge the Foreign Office skal Halvard Lange, Norges utenriksminister fra 1946 til 1965, ha uttrykket et ønske om hjelp med den norske offentlighet. Lange hadde lenge hatt en forsiktig utenrikspolitisk linje. Dette endret seg i 1948 da den internasjonale konflikten tilspisset seg. Som hjelp tilbød the Foreign Office å sende Murray til Oslo for å diskutere dette med enten Collier eller Lange om mulig. Dette måtte imidlertid gjennomføres strengt konfidensielt uten risiko for at eksistensen til IRD ble kjent.¹⁶² Murray kommenterte i et notat at dette er en «golden opportunity to get the norwegian government working with us.»¹⁶³ Murray så tydeligvis en mulighet ved å samarbeide med Norge. Han skrev til og med at «I think we can to go further with them than with the Brussels Powers, on the basis of the contact made by Mr. Kenney.»¹⁶⁴ Murray så altså stort potensiale i arbeidet i og med Norge og den norske regjeringen, og ikke minst var dette en berømmelse av Kenneys tidligere arbeid.

Laurence Collier avsto tilbudet noen dager senere grunnet en misforståelse. Ifølge Collier refererte Langes forespørsel «to the need for the United States and the British Governments to present the Atlantic Pact policy in such a way as to command the maximum approval here both by the answers to the questions to be put to them and by their public statements on that policy.»¹⁶⁵ og ikke at han trengte hjelp med organiseringen av det hele. Likevel informerte Collier om at Lange på dette tidspunktet var på vei til Washington for å diskutere dette temaet med Den amerikanske regjeringen. Jakob Sverdrup skriver om Langes møte i Washington. Møtet i Washington handlet om USA ville støtte en skandinavisk forsvarsallianse og hvilke plikter og rettigheter Norge ville få ved å skrive under Atlanterhavspakten.¹⁶⁶ Det var nok dette Lange ønsket å få svar på av britenes Foreign Office også, ikke hjelp med å endre den norske

¹⁶¹ FO 953/611. Korrespondanse mellom Collier og Warner, 5. oktober 1949. s. 3

¹⁶² FO 1110/252. «FROM FOREIGN OFFICE TO OSLO» 4. februar 1949,

¹⁶³ FO 1110/252. Notat fra Murray, 4. februar 1949.

¹⁶⁴ FO 1110/252. Notat fra Murray, 4. februar 1949.

¹⁶⁵ FO 1110/252. «FROM OSLO TO FOREIGN OFFICE» 5. februar 1949.

¹⁶⁶ Sverdrup. *Inn i storpolitikken: 1940-1949*. Vol. B. 4. (Oslo: Universitetsforlaget, 1996.). s. 328

opinionen per se. Ifølge det Collier skrev i brevet om en klarere linje fra USA og britene kan det virke som at Lange mente at dette var nok til å overbevise den norske befolkningen, ikke en innblanding fra verken britene eller amerikanerne.

Sundvall skriver i tillegg at det er lite som tyder på påvirkning fra de vestlige stormaktene når det kommer til å overbevise verken den norske regjeringen eller den norske befolkningen.¹⁶⁷ Likevel var det noen henvendelser til Lange både fra amerikanerne og britene sånn som denne. Collier endte med å avslå tilbudet fra the Foreign Office. Noe som kan tyde på at også Den norske regjeringen og Den britiske ambassaden i Oslo mente de hadde kontroll eller at innblanding utenfra ikke ville gjøre noe godt. Dette kan også bunne i at den norske befolkningen var skeptiske rundt utenlandsk innblanding fra alle hold.

NATO

Selv uten hjelp fra IRD eller andre skrev Den norske regjeringa under Atlanterhavspakten 4. april 1949. Det var likevel en lang reise fra brobygging til vestvendig. I 1948 startet forhandlingene om et skandinavisk forsvarsforbund. Med motstridende erfaringer under andre verdenskrig gikk Norge, Sverige og Danmark inn i forhandlingene. Sverige, som hadde klart å holde seg utenfor andre verdenskrig, var på sin side klar for et skandinavisk forsvarsforbund uten hjelp fra stormaktene. Norge og Danmark ble derimot direkte berørt av krigen og dermed skeptiske til troen på at de kunne klare seg alene uten hjelp fra stormaktene.¹⁶⁸ I tillegg skriver Halvard Lange, i en bok om sine betraktninger og opplevelser under forhandlingene om NATO, at etter alliansen med britene «hadde vi tatt med oss forestillingen om at solidaritet mellom demokratiske stater var det eneste som kunne trygge mot ny aggressivitet fra totalitære krefter.»¹⁶⁹ Hvem «vi» er presiserte ikke Lange. Lange var medlem av regjeringen under denne tiden og det er dermed uklart om han tenker statsoverhodene eller befolkningen. Det var uenigheter blant regjeringsmedlemmene hvorvidt Norge skulle melde seg inn i NATO, i tillegg var befolkningen, lik Collier ofte har meldt om, preget av okkupasjonen. I tillegg var befolkningen skeptiske til utenlandsk innflytelse, både på grunn av okkupasjonen og unionen med Sverige. På grunn av ulike erfaringer fra totalitære makter ble det altså ingen skandinavisk forsvarsforbund, og Danmark og Norge ble medlem av NATO.

¹⁶⁷ Sundvall, «Propaganda ‘Worth an Army’: The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945–55», *The International History Review* 42, nr. 4 (3. juli 2020): s. 15–16,

¹⁶⁸ Lange. *Norges Vei Til NATO*. Vol. 4. Minipax. (Oslo: Pax, 1966). .s. 39-40

¹⁶⁹ Lange. *Norges Vei Til NATO*. s. 41.

Etter lange diskusjoner på landsmøtet i DnA ble vedtaket om et medlemskap i NATO enstemmig.¹⁷⁰ Lange, i samarbeid med Oscar Torp, ville egentlig vente med avstemningen om medlemskapet slik at de kunne sikre størst mulig konsensus i den norske befolkningen. Likevel ble avstemningen holdt 17. til 20. februar 1949 etter Gerhardsens ønsker. Han ville at Norge skulle ta et standpunkt så raskt som mulig. Landsmøtet hadde allerede vært planlagt i lang tid, og dermed ble det avgjort her.¹⁷¹

Før Landsmøtet hadde Lange og Torp vært på besøk i både Washington og the Foreign Office i London. Begge kom tilbake med klare tanker om at medlemskapet var det riktige å gjøre.¹⁷² Det kan dermed se ut til at stormaktene ikke var like tilbakeholden som det så ut til. Korrespondansene mellom Collier og the Foreign Office viser også et sterkt ønske fra britene om et norsk medlemskap. At det i det hele tatt tilbød å sende Murray til en samtale viser en enorm villighet til å dytte Norge i retningen britene ville. Dette nevnte også Bevin i talen sin i 1948. Bevins forslag om en vestlig union skulle bestå av blant annet Skandinavia. Og Bevin fikk nå nesten som han opprinnelig ville.¹⁷³ Ønsket om et norsk medlemskap kommer blant annet av Norges strategiske plassering.

Selv om NATO-medlemskapet hadde mye å si for den norske utenrikspolitikken, spilte ikke dannelsen av NATO en like stor rolle i IRDs virksomhet i Norge. Før dannelsen av NATO var det omfattende diskusjoner innad i the Foreign Office og IRD om hvorvidt de ville samarbeide med NATO om antikommunistisk propaganda. Labours Christopher Mayhew skrev til utenriksminister Bevin at han håpet ratifiseringen av NATO ville føre til et tett samarbeid mellom medlemslandene rundt antikommunistisk propaganda med Storbritannia som ledestjerne. Mayhew begrunnet ansvaret med deres «solid public opinion and exceptional political experience».¹⁷⁴ Likevel var det flere rundt IRD som var skeptiske. C. F. A. Warner var blant annet redd for at effektiviteten skulle gå ned da det krevde mer koordinasjon, samt at de skulle bli mer bundet. Diskusjonene endte med at IRD og the Foreign Office ble enige om å sette opp et underutvalg i NATO, men at dette ikke skulle kunne stå i veien for arbeidet til IRD.¹⁷⁵ Likevel var de aktive i Vestunionen. I et memorandum fra januar 1950 la Watson frem en seks måneders plan om hvilket materiale som skulle sendes til unionen.¹⁷⁶ Det kan dermed

¹⁷⁰ Lange, *Norges Vei Til NATO*. s. 55

¹⁷¹ Lange, *Norges Vei Til NATO*. s. 53

¹⁷² Lange, *Norges Vei Til NATO*. s. 53

¹⁷³ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. s. 65

¹⁷⁴ FO 1110/270. Korrespondanse fra Mayhew til Bevin. 28. mars 1949. s. 13

¹⁷⁵ FO 1110/270. Rapport om problemet, anbefalingene og diskusjonen rundt samarbeid med NATO. Mars 1949

¹⁷⁶ FO 1110/315. Memorandum av J. H. Watson. 3. januar 1950.

argumenteres for at IRD blir mer aktive også i NATO både med tanke på sammenslåingen av Vestunionen og NATO i 1951 og etter hvert som pakten fikk satt seg.

Distribusjons- og publiseringstjeneste

I april 1950 vurderer også IRD å utvide sine distribusjonsmuligheter da de diskuterte et samarbeid med Kemsley Press Syndication Service.¹⁷⁷ Planen var at dette skulle være et supplement til Information Officers, ikke en erstatning. Kemsley Press Syndication Service ga ut enten direkte til journalister i ulike land, via et pressebyrå eller begge deler. I Norge og resten av Skandinavia distribuerte Kemsley Press Syndication Service gjennom Bulls Pressebyrå. I en korrespondanse i mai 1950 skrev Mason om deres arbeid i Norge. Mason meldte om at pressebyrået distribuerte til alle avisene som ble utgitt i Oslo med unntak av den kommunistiske avisen Friheten. I tillegg distribuerte de til de fleste store lokalavisene. Når det kom til det politiske materialet hadde den størst tyngde hos den høyrevridde pressen i Norge, særlig Morgenbladet og hadde blant disse et godt rykte. Likevel fikk pressebyrået, ifølge Mason, hovedsakelig materiale fra USA og «King Features Syndicate». Dette hadde pressebyrået også hatt størst suksess med noe Mason beskrev som «unfortunate».¹⁷⁸ Amerikanerne drev også med antikommunistisk propaganda disse årene derfor var det nok ikke innholdet han beskrev som uheldig, men at amerikanerne hadde fått et større fotfeste her enn britene.

Kildene mine viser ikke om det ble noe av dette samarbeidet da det var mye diskusjoner fram og tilbake. Likevel viser dette at IRD ønsket å utvide arbeidet og dermed sin påvirkningskraft både i Norge og resten av verden.

Kanaler og målgruppe

Målgruppen hadde ikke endret seg stort fra 1948. Mason fortsatte Kenneys arbeid med å sende en rapport hvor han tok for seg den norske pressens utvikling og innhold for kvartalet til the Western European Information Department. Den første rapporten fra Mason var for kvartalet som endte 31.12.1948. Under «Appreciations» skrev Mason at «the communist influence continued to wane»¹⁷⁹ og at «the left-wing Labour newspapers have now finally taken a stand in full support of the Foreign Minister and the Western democracies.»¹⁸⁰ Dette er noe til forskjell

¹⁷⁷ FO 1110/355. minute av L. Sheridan. 13. april 1950

¹⁷⁸ FO 1110/355. Korrespondanse mellom Mason og Murray. 2. mai, 1950

¹⁷⁹ FO 953/611. «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Quarter ending 31.12.48», 9. februar 1949.

¹⁸⁰ FO 953/611. «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Quarter ending 31.12.48», 9. februar 1949.

fra at Kennneys fokus på den norske skepsisen mot de vestlige stormaktene bare noen måneder tidligere.¹⁸¹ Likevel poengterer Mason at «although articles still appear [i arbeiderpressen] occasionally in praise of Russian social and industrial achievement.»¹⁸² Altså var det fortsatt en frykt hos Den britiske ambassaden i Oslo for kommunistenes påvirkning blant arbeiderne og andre som så på Sovjetunionen som arbeidernes stat.

Som nevnt endret Mason måten de distribuerte materialene til pressen, og dermed også antall kanaler som får materiale direkte fra Den britiske ambassaden i Oslo. I 1949 rakk han å besøke vestkysten av Norge. Det vil si at han var innom Kristiansand, Haugesund, Stavanger, Bergen, Molde, Kristiansund, Ålesund, Åndalsnes og til slutt Trondheim spredt over to turer. På turen besøkte han aviser fra den konservative, kristen, liberale og arbeiderpressen, omtrent alt med unntak av kommunistisk presse.¹⁸³ Ved besøket i Bergen rapporterte Mason at alle avisene han besøkte var veldig positive til å motta materiale. Særlig trekker han fram Erling Lauhn som var redaktør for Morgenavisen i Bergen som «possibly our most friendly contact in Bergen.»¹⁸⁴ Han begrunner ikke med hvorfor ettersom Mason beskriver alle som villige til å motta materiale. Selv om han trakk frem kona til Lauhn som en «competent journalist with a strong pro-British bias»¹⁸⁵ og dette førte mest sannsynlig til Masons tro på Lauhn. Mason var nemlig påpasselig med å poengtere når noen han møtte var «pro-British», mest sannsynlig både for å få frem at vedkommende var pålitelig og for å vise britenes stilling blant pressen.

Det er likevel viktig å påpeke at IRD ikke blir nevnt i noen av rapportene. Avisene Mason besøkte skulle verken vite eller få vite om IRDs eksistens. Det betyr derfor ikke at disse turene ikke handlet om distribusjon av IRDs materiale. Dette ble blant annet synlig når redaktøren av Stavanger-avisen Stavangeren spesifikt spurte om «anything anti-Communist.»¹⁸⁶ Epperspørselen viser blant annet behovet for antikommunistisk materiale, men også at representanter fra Storbritannia var noen å gå til ved dette behovet.

¹⁸¹ FO 953/436 PW 1525 «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Year ending 30.9.48». s. 1

¹⁸² FO 953/611. «PRESS AND INFORMATION DEPARTMENT, BRITISH EMBASSY, OSLO. Report for the Quarter ending 31.12.48», 9. februar 1949.

¹⁸³ FO 953/612 «Information Officer's visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th, 1949» 31. januar 1949 og «Visit to West Coast of Norway 27th March to 8th April 1949» 13. april 1949

¹⁸⁴ FO 953/612. «Information Officer's visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th, 1949» 31. januar 1949 s. 1

¹⁸⁵ FO 953/612. «Information Officer's visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th, 1949» 31. januar 1949. s. 1

¹⁸⁶ FO 953/612. «Information Officer's visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th, 1949» 31. januar 1949 s. 1

I 1950 tok Mason turen nord for Trondheim, spesifikt Lofoten og Narvik samt enda en tur til Trondheim. Dette var også en vellykket tur ifølge Mason. Han hadde lite nytt å rapportere fra Trondheim.¹⁸⁷ Fra Narvik og Lofoten kunne han derimot rapportere om en villighet til å motta materiale og redaktører som var positive til britene. Narvik var også eneste stedet han besøkte en kommunistisk avis. Nordlands Arbeiderblad var, ifølge Mason, sjokkerte over besøket fra den engelske ambassaden.¹⁸⁸ Det er også en klar forskjell i beskrivelsene av møtet med de andre redaktørene fra landet rundt kontra redaktøren for Nordlands Arbeiderblad. Mason bruker enten adjektiv som «intelligent», «interesting» eller «rough but pleasant».¹⁸⁹ Derimot var Masons beskrivelse av Erling Bentzen, redaktøren for Nordlands Arbeiderblad, som «fat and jovial and rather dirty»¹⁹⁰ og «we spent an amusing 15 minutes teasing him.»¹⁹¹ Det virker dermed som at møtet med den kommunistiske avisen verken var produktiv eller ment til å være produktiv.

Med tanke på at avisene Mason møtte på sin Norges turné samt de kontaktene han hadde fått overlevert av Kenney var fra hele det politiske spekteret gir det grunnlag for å tro at målgruppen var spredt utover hele det norske folk også i 1949 og første halvdel av 1950. Ut ifra møtet med Nordlands Arbeiderblad og at det var den eneste kommunistiske avisen Mason besøkte vil det være nærliggende å tro at kommunistiske føyer ikke var hovedmålgruppen. Den kommunistiske pressen var altså ikke en av kanalene som Mason brukte for å publisere IRDs materiale, noe som mest sannsynlig heller ikke ville ført til noe i og med at dette hovedsakelig satte kommunistene i et dårlig lys. Likevel skulle man trodd at det hovedsakelig var kommunistiske holdninger IRD, og Lie og Mason for den saks skyld, ville endre. Dette skjedde altså ikke, hvert fall ikke direkte gjennom kommunistenes egne kanaler.

Mason distribuerte også til de landsdekkende avisene og til partipressenes hovedkontor lik Kenney gjorde. I en korrespondanse til IRD i juli 1949 listet Mason opp hvilke aviser som hadde fått tilsendt et materiale om «the Russian Codex on forced labour camps.»¹⁹² Listen inneholdt de landsdekkende avisene. Fra den konservative delen nevnte han Aftenposten, Morgenbladet, Arbeiderbladet fra DnA samt Morgenposten og Verdens Gang som var «non-party», men med konservative og liberale tendenser.¹⁹³ Mason brukte altså hele spekteret av

¹⁸⁷ FO 953/941. «Visit to Trondheim, Lofoten and Narvik March 9th – March 22nd.» 29. mars 1950.

¹⁸⁸ FO 953/941. «Visit to Trondheim, Lofoten and Narvik March 9th – March 22nd.» 29. mars 1950. s. 2

¹⁸⁹ FO 953/612. «Information Officer's visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand January 16th-24th, 1949» 31. januar 1949

¹⁹⁰ FO 953/941. «Visit to Trondheim, Lofoten and Narvik March 9th – March 22nd.» 29. mars 1950. s. 2

¹⁹¹ FO 953/941. «Visit to Trondheim, Lofoten and Narvik March 9th – March 22nd.» 29. mars 1950. s. 2

¹⁹² FO 1110/174. Korrespondanse mellom Mason og IRD 26. juli 1949.

¹⁹³ FO 1110/174. Korrespondanse mellom Mason og IRD 26. juli 1949.

avispresse, både lokale og landsdekkende og fra alle fløyer av politikken. I tillegg skrev han at det høyrevridde pressebyrået og DnAs pressebyrå sendte artikler basert på materialet til 30 til 40 avisene de hadde rundt om i landet.¹⁹⁴ Mason gikk altså ikke helt vekk fra Kenneys tilnærming. Likevel kan det se ut som at Mason gjorde lurt i å utvide Kenneys strategiske tilnærming. I en korrespondanse Collier sendte til Foreign Office, videresendt til IRD, kunne han fortelle at Høires Pressekontor ikke lenger ønsket å få tilsendt politisk materiale fra dem. Dette skylder Hambros antibritiske holdning, ifølge Collier.¹⁹⁵

Historiker Helge Danielsen skriver også i sin artikkel «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949» at NRK var en av kanalene som brukte IRDs materiale, men med forsiktighet. NRK blir også mer nevnt i 1949 enn 1948. Likevel skrev Mason i en korrespondanse tidlig i 1949 at de ikke kan håpe på mye radiotid hos NRK. BBC, som samarbeidet tett med IRD,¹⁹⁶ bekreftet mistanken til Mason i en korrespondanse med E. W. Birse fra Western Information Department. De skriver at «Fostervoll's attitude is wellknown to us, and you may already have remarked that his voice was prominent in criticising Lange's policy on Norway and the Atlantic Pact.»¹⁹⁷ Fostervoll var kringkastingssjef denne perioden og, i likhet med Lange tidligere, mot Atlanterhavspakten.¹⁹⁸ Mens Lange hadde endret stndpunkt, stod Fostervoll på sitt. «Whether his attitude will alter in any way if Norway eventually becomes a full member og the Atlantic Pact remains to be seen.»¹⁹⁹ fortsetter BBC i korrespondansen. Det var altså håp om både medlemskap og en endring av Fostervolls holdning. Også Collier bekrefter vanskelige arbeidsforhold med NRK på grunn av Fostervoll. Likevel beskriver han relasjonen med NRK som «as good as can be expected with Fostervoll as Director-General.»²⁰⁰ En bedring i Fostervolls samarbeidsvillighet ble det likevel ikke med det første. Senere ville nemlig Fostervoll gi Colonel Sheppard, som var velkjent for sine pro kommunistiske taler om Hellas, taletid hos NRK. Men dette ble forhindret, og Collier gir hederen for dette til Fostervolls nestkommanderende, Toralv Øksnevad. Collier beskriver han som «completely on our side, even to the extent of quietly sabotaging his chief's activities.»²⁰¹ Samarbeidet med NRK var altså noe vanskelig, men med tanke på at Mason og Collier hadde

¹⁹⁴ FO 1110/174. Korrespondanse mellom Mason og IRD 26. juli 1949.

¹⁹⁵ FO 953/611. Korrespondanse mellom Collier og C. F. A. Warner. 5. oktober 1949.

¹⁹⁶ Defty, *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. s. 6

¹⁹⁷ FO 953/611. Korrespondanse mellom BBC og Birse 21. februar 1949.

¹⁹⁸ Dahl og Bastiansen. *Hvor fritt et land?* (Oslo: Cappelen, 2000). s. 162.

¹⁹⁹ FO 953/611. Korrespondanse mellom BBC og Birse 21. februar 1949.

²⁰⁰ FO 953/611. Korrespondanse mellom Collier og C. F. A. Warner 5. oktober 1949.

²⁰¹ FO 953/942. Korrespondanse fra Collier til Foreign Office. 02.01.1950. Videresendt til IRD.

en aktør høyt oppe i systemet på sin side kan det argumenteres for at NRK var en kanal som ble brukt til en viss grad slik Danielsen skriver.

Det ser altså ut til at målgruppen ikke har endret seg stort. Mason distribuerer til kanaler som når frem til befolkningen på ulike sider av politikken, men med unntak av kommunistiske kanaler. Mason endring av strategien kan også se ut til å føre til at han nådde flere konservative og liberale aviser. Arbeiderpressen var så og si eid av DnA og deres pressebyrå fikk distribuert til typ alle arbeiderbladene rundt om i Norge. Det konservative eller Høires pressebyrå hadde ikke like god kontroll eller utstrekning som førte til en mindre distribusjon til disse avisene. Likevel viser tallene fra Mason at han distribuerte til flere aviser fra arbeiderpressen i forhold til konservative eller liberale.

Aktører

I Colliers «Appreciations» fra 12. juli 1949 skrev han at «the bulk of the information work has been done through the medium of the press».²⁰² Dette var altså til motsetning fra Kenney som flittig brukte de kontaktene han hadde opprettet seg. Det kan også se ut til at Northern Department etterlyser flere personlige kontakter. E.W. Birse poengterer nemlig at «if the bulk of work is done through the medium of the press [...] the I.O. would seem to neglect personal contact with many people who exert some influence on forming public opinion».²⁰³ Dette var også et viktig element for IRDs virksomhet. I et memorandum om IRDs virksomhet fra 1951 står det spesifikt at «in any organised community there are certain leaders of whom the general public depends for a large part of their thinking. These [...] are the key to any campaign of indoctrination».²⁰⁴ Å skape et tett samarbeid med aktører med påvirkningskraft ble altså sett på som en viktig del av IRDs virksomhet, men E. W. Birse tviler altså på Masons evne til å opprette disse kontaktene.

Haakon Lie var en sentral aktør i 1948 som vist i kapittel 3. I 1949 og i første periode av 1950 blir ikke Lie nevnt med navn i kildene. Det betyr likevel ikke at han ikke var delaktig i bruken av materialet fra IRD. En av grunnene til at han ikke blir nevnt i kildene i denne perioden kontra i 1948 kan forklares med Kenneys avreise. Lie og Kenney hadde skapt et tett forhold og det var nok viktig for Kenney å vise the Foreign Office bruken av nettverket sitt i Norge. Med tanke på at Mason ikke hadde, hvert fall ikke enda, et like nært forhold til Lie ville ikke det ha vært like

²⁰² FO 953/611. «Appreciations» fra Collier til Foreign Office. 12.juli.1949

²⁰³ FO 953/611. Notat fra E.W. Birse, 20.juli.1949

²⁰⁴ FO 1110/460. «ANTI-COMMUNIST PROPAGANDA OPERATIONS» s. 4, 30.juli,1950

naturlig. Både Eirik Wig Sundvall²⁰⁵ og Tony Insall argumenterer for at Lie var en av nøkkelaktørene for Kenney og resten av den britiske ambassaden i 1948 og i 1949. I tillegg skriver Danielsen om IRD materialet som ble brukt som valgkampmateriell i 1953, oversatt og tilrettelagt av Haakon Lie.²⁰⁶

Etter Kenney forlot Norge ble Laurence Collier mer aktiv i å rapportere om arbeidet i Norge. Frem til Kenneys avreise handlet korrespondansene fra Collier stort sett om hvor godt arbeid Kenney gjorde i Norge. I tillegg viste han til Kenneys rapporter uten å si stort om dette selv. Etter at Mason tok over for Kenney handler også Colliers korrespondanser med Northern Information Department og the Foreign Office om bruken av IRDs materiale i tillegg til den vanlige vurderingen av arbeidet. Dette er det en sammensatt årsak til. For det første hadde Collier og Kenney jobbet lenge sammen ved Den britiske ambassaden i Oslo og hadde med det utviklet et tett samarbeid og en gjensidig tillitt. I tillegg hadde Kenney en kjennskap til den norske offentligheten som Mason foreløpig ikke besittet. Men det hadde Collier som kunne fylle på rapportene til Mason med sin kunnskap om den norske offentlighet.

I 1949 ble IRD og the Foreign Office også mer og mer opptatt av hva USA drev med i Norge. Sundvall argumenterer for at Norges medlemskap i NATO ikke automatisk førte til mer amerikansk propagandaarbeid i Norge.²⁰⁷ Likevel ble IRD og the Foreign Office mer opptatt av amerikanernes virksomhet i Norge i 1949. I tillegg distribuerte også amerikanerne materiale til Norge. Blant annet kunne Mason rapportere om at den konservative avisen Stavangeren var «impressed with the kind of material the Americans were supplying to his newspaper.»²⁰⁸ I likhet med Stavangeren kunne også bondeavisen Rogaland fortelle om «how good the U.S Information Service was.»²⁰⁹ Dette meldte avisene også i 1950, særlig var den liberale avisen Stavanger Aftenblad særlig amerikanisert ifølge Mason.²¹⁰ Det samme gjelder Bulls pressebyrå som får mer materiale fra en amerikansk distribusjonstjeneste enn Kemsley Syndication Service.²¹¹ Amerikanerne drev altså med informasjonsarbeid i Norge i likhet med britene.

²⁰⁵ Sundvall, «Propaganda 'Worth an Army': The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945–55» s. 16

²⁰⁶ Danielsen. "Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949." s. 113

²⁰⁷ Sundvall. «Propaganda 'Worth an Army': The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945–55» s. 16

²⁰⁸ FO 953/612. «Information Officer's Visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand. January 16th-24th, 1949. 14. februar 1949.

²⁰⁹ FO 953/612. «Information Officer's Visits to Bergen, Haugesund, Stavanger and Kristiansand. January 16th-24th, 1949. 14. februar 1949.

²¹⁰ FO 953/941. «INFORMATION OFFICER'S VISIT TO BERGEN AND STAVANGER». 3. mai 1950.

²¹¹ FO 1110/355. Korrespondanse fra Mason til Murray. 24. mai 1950.

Kildene sier ikke hva de distribuerte i forhold til IRD og det kan dermed være mulig at IRD hadde hovedtyngden når det kom til antikommunistisk materiale. Historiker Russo skriver i tillegg at CIA hadde en informasjonstjeneste som drev antikommunistisk propaganda internasjonalt, men at amerikanernes antikommunistiske propagandavirksomhet ikke tok av før the United States Information Agency ble oppretta i 1953.²¹² Det samme skriver også Collier i en korrespondanse til Christopher Warner, som på dette tidspunktet var Assistant Under-Secretary of state, i oktober 1949.²¹³ Collier mente at de ser lite til deres arbeid i Norge, og at de er mer opptatt av å sende informasjon om Norge til USA.²¹⁴

Materialet

Mot slutten av 1949 skrev Collier at distribusjonen av materialet har vært såpass vellykket at «There is even, perhaps, a danger of surfeiting a public which has so far proved highly receptive.»²¹⁵ Det ble altså publisert så mye materiale i den norske pressen at Collier så en fare for at den norske befolkningen skulle miste interessen. På grunn av en bedring i kvaliteten på materialet og kvantiteten av det Den norske ambassaden fikk tilsendt, ekspanderte arbeidet med «exposing the weaknesses and evils of Communism and the Soviet regime»²¹⁶ sammenlignet med tidligere. Collier lovet å holde et øye med saken, og dersom det fortsetter slik måtte de bremse ned distribusjonen.²¹⁷ Og det er nettopp dette Collier endte opp med å gjøre. I en korrespondanse tidlig i 1950 kunne Collier fortelle at de hadde redusert omfanget av antikommunistisk propaganda som blir sendt ut. Den norske pressen fikk nå «the most factual and serious material»²¹⁸ til fordel for «the lighter and simpler articles.»²¹⁹ Collier og Mason gjorde dermed et nøyere utvalg av materialene de sendte ut for å ikke mette befolkningen på informasjon. Likevel hadde den ikke-kommunistiske pressen klart å opprettholde omfanget av angrep og kritikk av kommunismen, særlig oppmuntret av splittelsen i NKP ifølge Collier.²²⁰

²¹² Risso. "A Difficult Compromise: British and American Plans for a Common Anti-Communist Propaganda Response in Western Europe, 1948-58." *Intelligence and National Security* 26, no. 2-3 (2011): 330-54. s. 338

²¹³ Russo. "A Difficult Compromise: British and American Plans for a Common Anti-Communist Propaganda Response in Western Europe, 1948-58." s. 337

²¹⁴ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²¹⁵ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²¹⁶ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²¹⁷ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²¹⁸ FO 953/942. Colliers «Appreciations», 2. januar 1950.

²¹⁹ FO 953/942. Colliers «Appreciations», 2. januar 1950.

²²⁰ FO 953/942. Colliers «Appreciations», 2. januar 1950.

Selv om Mason måtte gjøre et grundigere utvalg av materialene når de ikke kunne sende ut alt, var det likevel «claimed that there is a 75% usage of the material» i tredje kvartal av 1949.²²¹ Dette på tross av at svært få av artiklene produsert av IRD kan sendes direkte til pressen i likhet med i 1948.²²² I tillegg var det et roligere kvartal enn tidligere på grunn av Stortingsvalget 10. oktober som tok mye plass i pressen²²³. Det ser likevel ut som at Masons strategiendring ga resultater. I rapporten til IRD står det at «this method has exceeded the results formerly obtained by placing our articles with press agencies.»²²⁴ Det hevdes altså at å sende materialet direkte til avisene fremfor å gå via pressebyråene har gitt bedre resultater enn i 1948. I tillegg sender Den britiske ambassaden i Oslo som regel «Embassy Bulletins», altså et sammendrag av ulike temaer, til pressen fremfor rene IRD artikler eller annet materiale. Dette kom nok av at artiklene og annet materiale var vanskelig å bruke for en kresen norsk presse som fortsatt var opptatt av objektivitet og fakta.

I tillegg til objektivitet og fakta var Collier og Mason like opptatte av å få materialene så tidlig som mulig i forhold til hendelsene. Det kom av at dersom de fikk materialene etter at hendelsene hadde funnet sted vill det allerede vært godt dekket i pressen og dermed vanskeligere å inkorporere informasjonen fra IRD.²²⁵ Mason hevdet dette i juli 1949, og ba samtidig om «anything you can do to gives us such advance material will I am sure be amply repaid by results in Norway.»²²⁶ Collier nevnte også dette i sin rapport fra oktober 1949,²²⁷ og det samme ble nevnt i IRDs rapport for det siste kvartalet av 1949.²²⁸ Observasjonen til Collier ble altså tatt på alvor. C. F. A. Warner svarte også direkte på denne forespørselen ved å poengtere at de alltid prøver å gjøre dette, men at det ikke alltid er like enkelt.²²⁹

Materialet av typen Digests var også en av den mest vellykkede typen materiale som Den britiske ambassaden i Oslo fikk tilsendt av IRD. Dette brukte de til å fylle «Embassy Bulletin» som de sendte ut til den norske pressen. I tillegg ble den distribuert til 12 ulike mottakere som

²²¹ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²²² FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²²³ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²²⁴ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²²⁵ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²²⁶ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD. 26. juli 1949.

²²⁷ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD. 26. juli 1949..

²²⁸ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²²⁹ FO 953/611 Korrespondanse fra C. F. A. Werner til Collier. 18. oktober 1949.

var eksperter på utenrikssaker.²³⁰ I en korrespondanse 2. januar 1950 sendte Mason en liste over materiale som ble plassert i norsk presse i desember 1949 som kan gi et godt bilde av materialenes plassering. Tabellen er delt inn i dato, tittel, kilde og bruk. Seks av de tolv titlene som blir listet opp kommer fra Digest, noe som tyder på at denne formen for materiale ble flittig brukt i Norge. Seks av de tolv titlene han listet opp ble bruk i en bulletin til den venstrevridde pressen, mens fire ble brukt i en bulletin til den konservative og liberale pressen.²³¹ De to siste ble sendt til den nyetablerte og nøytrale avisen Verdens Gang og til «Hergel» som trolig viser til Knut Hergel, sjef av Nationaltheatret på denne tiden.

Fellestrekket for de titlene som ble distribuert til den venstrevridde pressen var at de stort sett handlet om hvordan befolkningen ble preget av Sovjetunionens politikk. Det er noe vanskelig å si ut ifra kun titlene, men dersom titlene speiler innholdet vil det være mulig å si noe om dette. Blant annet ble titler som «New national anthem for Soviet children» og «How to be Soviet Champion in Chess» brukt i den venstrevridde pressen. I tillegg ble også kommunismens forhold til fagforbund kun brukt i den venstrevridde pressen denne måneden, som «Communists thrown out of Transport and General Workers Union.» I den konservative og liberale pressen ble det i stor grad brukt titler som viser til Sovjets politikk på makronivå, altså hvordan den Sovjetiske politikken og satellittstatene fungerte. Her fant man blant annet titler som «Soviet refusal to repatriate Alsations and Lorainers» og «Albanian Govt. impedes work of U.N. children's fund.» Det var altså et svakt skille mellom hvilken type temaer som ble brukt blant pressen basert på politisk tilhørighet. Forskjellene bygger mest sannsynlig på hva leserne og de ulike politiske aktørene var opptatt av. Likevel hadde begge som mål å belyse Sovjetunionens svakheter og onde.²³²

Artikler

I mai 1950 skrev IRD en rapport om bruken av artiklene IRD distribuerer. I rapporten ble det listet opp 110 ulike artikler publisert mellom mai 1949 og januar 1950 samt resultatene av disse artiklene med tanke på hvor suksessfulle dem var i ulike land.²³³ Artiklene blir også gruppert fra A til H samt en tre andre grupper. Disse gruppene var «T.U» som omhandlet fagforeninger, «Communism» omhandlet kommunistisk teori og «Agrarian» som omhandlet jordbruk i kommunismens øyne. Clare S. Harris som skrev rapporten poengterer at dette var ment som en

²³⁰ FO 1110/314. Korrespondanse fra Mason til IRD. 2. januar 1950.

²³¹ FO 1110/314. Korrespondanse fra Mason til IRD. 2. januar 1950.

²³² FO 1110/314. Korrespondanse fra Mason til IRD. 2. januar 1950.

²³³ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

grov guide av resultatene. Artiklene var som sagt vanskelig å trykke direkte til pressen i Norge, og de fikk kun tilsendt 27 av 110 artikler denne perioden. Suksessgraden er variert noe uavhengig av tematikk.

Selv om artikler generelt ikke var en suksess i Norge, og rapporten viser at Mason kun har rapportert på en tredjedel av artiklene, kan rapporten si oss noe om hvilke temaer som fungerte og ikke fungerte. Likevel er det viktig å ha i mente at rapporten var basert på tilbakemeldinger fra de ulike landene. Det kan enten bety at Mason ikke ga tilbakemelding på enkelte artikler, eller at han ikke fikk dem tilsendt. I tillegg samlet rapporten tilbakemeldinger fra ulike land, dermed var det ikke bare i Norge disse artiklene fungerte eller ikke fungerte. Av de rapporterte artiklene er i overkant av halvparten, 15 av 27, plassert i gruppe A «good general success» og gruppe B «fair general or good regional success». De resterende er jevnt fordelt i gruppe C «medicore success» og gruppe B «small success».²³⁴ Det er heller ikke et tydelig tema som fungerte bedre enn andre. Unntaket er muligens tema E «Opposition of Communism to Nationalism, especially Asiatic Nationalism»²³⁵ med underkategori «Genocide». Disse artiklene havnet som regel i gruppe A som suksessfulle, også i Norge.

Collier trekker også frem artiklene rundt dette temaet i sin rapport fra både oktober 1949²³⁶ og januar 1950.²³⁷ Collier begrunner imidlertid suksessen med at Mason fikk tilsendt artiklene til riktig tid.²³⁸ Å få en artikkel, eller annen type materiale, til å fungere optimalt var altså sammensatt. Harris påpeker blant annet at «the enthusiasm of individual Information Officers, and close contacts with editors seem to have a even more effect on results than the quality of our articles.»²³⁹ Artiklene var altså avhengig av at Mason, for Norge sin del, var villig til å bruke dem og vite hvordan han kunne bruke dem i tillegg til god kontakt med redaktører. En annen ting Harris trekker frem er at artiklene må bli brukt på riktig tidspunkt som også Collier trekker frem. Ifølge Harris er dette tidspunktet rett etter at de ble mottatt,²⁴⁰ mens Collier påpeker at materialene må komme fra IRD før hendelsene er over.²⁴¹ Dette betyr ikke at de er uenige. For

²³⁴ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²³⁵ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²³⁶ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²³⁷ FO 953/942. Colliers «Appreciations», 2. januar 1950.

²³⁸ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²³⁹ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²⁴⁰ FO 1110/359. «USE OF I.R.D. MATERIAL BY OVERSEAS POSTS, During the Periode 1st August – 31st December, 1949».

²⁴¹ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

det første jobber de på to ulike sider av virksomheten. For det andre er dette tidspunkter som skulle koordineres slik at materialene, i dette tilfelle artiklene, ble brukt på best mulig måte.

To vellykkede temaer: Hitler-Stalin Pact og Forced Labour Codex

I juli 1949 sendte Mason en korrespondanse angående publisiteten rundt temaet «Russian Codex on forced labour camps.»²⁴² Dette var også et av temaene som Collier trakk frem som vellykkede i rapporten fra oktober 1949.²⁴³ Korrespondansen viser at fem av de største avisene i Norge publiserte gode artikler på området. I tillegg kunne Mason melde om at Arbeiderpartiets pressebyrå hadde laget spesialskrevede artikler som skulle publiseres i tretti til førti aviser rundt om i landet. Mason skrev videre at de ikke hadde sett resultatet av dette enda, men «there is no doubt that a great deal of material will have permeated the provincial press this way.»²⁴⁴ Tvangsarbeidslovene i Sovjetunionen ble altså, ifølge Mason, godt dekket av den norske pressen, både i byen og i distriktene. Mason legger også ved tre presseutklipp fra enkelte aviser. Avisutklippene tar for seg både lovverket, straffemetoder og den britiske regjeringens innsats for å avsløre denne lovgivningen. I tillegg trekker to av tre avisutklipp linjer mellom Sovjetunionen og Nazi-Tyskland, eller sammenligner dem. Blant annet blir NKDV beskrevet som «det russiske gestapo»,²⁴⁵ tvangsarbeidslovene blir tidfesta «på samme tid som Hitler gikk i gang med sine første konsentrasjonsleirer.»²⁴⁶ Det andre avisutklippet fremstod diplomatisk enn det første. Her hevdes det at FN delegasjonen mener tvangs- og slavearbeiderne i Sovjetunionen blir behandlet på samme måte som Nazi-Tyskland og Franco-Spania slik de gjør i alle totalitære samfunn, men at det er vesentlige forskjeller mellom de to.²⁴⁷

Rundt samme tid foreslo også Murray akkurat det å trekke paralleller mellom Sovjetunionen og Nazi-Tyskland. Murray så det som «useful to attempt to convey the general public the principal characteristics of communist regimes by putting in the simplest terms the parallels between the Soviet and Nazi hierarchies.»²⁴⁸ Dette handlet om å trekke paralleller mellom høytstående og kjente medlemmer av nazi-regimet og medlemmer av det sovjetiske regimet. Murray vedla også en liste av medlemmer som det kunne trekkes paralleller mellom. For eksempel foreslo Murray en parallell mellom Stalin og Hitler og Suslov, Sovjetunionens leder

²⁴² FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD. 26. juli 1949.

²⁴³ FO 953/611. Colliers «Appreciations», 5. oktober 1949.

²⁴⁴ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD. 26. juli 1949.

²⁴⁵ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD, vedlagt avisutklipp nr. 1. 26. juli 1949.

²⁴⁶ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD, vedlagt avisutklipp nr. 1. 26. juli 1949.

²⁴⁷ FO 1110/174. Korrespondanse fra Mason til IRD, vedlagt avisutklipp nr. 2. 26. juli 1949

²⁴⁸ FO 1110/191. Memorandum av Murray. 5. august 1949

for propaganda og agitasjon, og Goebbels, Nazi-Tysklands propagandaminister.²⁴⁹ Murray legger til at de, for allmennhetens skyld, må legge seg så lavt som mulig og bruke de mest kjente navnene.²⁵⁰ Begrunnelsen hans var at «a steady campaign to put these parallels across could be very educative of public opinion.»²⁵¹

Det kan se ut til at den norske pressen allerede hadde tatt i bruk dette som et virkemiddel med tanke på avisutklippene angående tvangsarbeidslovene i Sovjetunionen som nevnt over. I tillegg brukte de dette virkemiddelet da de skrev om kuppet i Norges Kommunistiske Parti i oktober 1949. Mason siterer Arbeiderbladets dekning av kuppet og mener blant annet at de i artiklene sammenligner forræderiet til Nasjonal Samling med forræderiet til NKP. Arbeiderbladet sammenligner blant annet NKPs tilknytning og ledelse av Sovjetunionen med Nasjonal Samlings tilknytning og ledelse av Nazi-Tyskland, samt at de viser til «the Communist policy demanded peace with Nazi Germany and the continuation of the ideological and political fight against ‘imperialistic England’.»²⁵² Arbeiderbladet prøvde her å vise hvilken side kommunistene tok under andre verdenskrig, og som i en befolkning som var preget av den tyske okkupasjonen vil dette virke som et godt virkemiddel. Det er likevel vanskelig å si noe om bruken av dette virkemiddelet har noen sammenheng med Murrays forslag. På den ene siden ble dette i den første artikkelen nevnt brukt i kontekst av hva den britiske ministeren Hector McNeil sa i Det britiske Underhuset. På den andre siden kan det ha blitt brukt tidligere med tanke på at DnA også drev aktivt informasjonsarbeid for å påvirke velgerne og dermed visste at dette ville være et effektivt virkemiddel på en befolkning som var ofre for den tyske okkupasjonen.

Skrotet ideen om en internasjonal utgave av Freedom First

Nyhetsbrevet «Freedom First» var, som sagt i kapittel 3, et stort samtaletema mellom Kenney og IRD i september 1949. I januar 1949 blir ideen om en internasjonal utgave av nyhetsbrevet trukket tilbake etter noen måneder med forsøk på å bedre materialet. I et telegram sendt til blant annet Oslo, begrunnet IRD det med uheldig publisitet av utgivelsen.²⁵³ Med uheldig utgivelse siktet han til the Lynskey Tribunal som etterforsket korrupsjon blant britiske statsråder. «Freedom First» fikk en del oppmerksomhet under denne etterforskningen fordi en av de sentrale figurene under etterforskning hadde betalt for et abonnement for nyhetsbrevet, men

²⁴⁹ FO 1110/191. «The Soviet and the Nazi Hierarchies». 5. august 1949.

²⁵⁰ FO 1110/191. Memorandum av Murray. 5. august 1949

²⁵¹ FO 1110/191. Memorandum av Murray. 5. august 1949

²⁵² FO 1110/252. Korrespondanse fra Mason til IRD. 2. november 1949.

²⁵³ FO 1110/213. Korrespondanse fra IRD til Information Officers i flere byer, deriblant Norge.. 31. januar 1949.

betalingen gikk ikke gjennom.²⁵⁴ I tillegg til uheldig publisitet delte også IRD bekymringene til Kenney etter hvert. Språket, den overtydelige antikommunistiske holdningen og store ord gjorde «Freedom First»-planen vanskelig å gjennomføre.²⁵⁵

Likevel ønsket Christopher Mayhew, den parlamentariske undersekretæren for utenriksdepartementet, å fortsette arbeidet med «Freedom First», selv om også han innrømmet at det ville bli vanskelig å komme seg etter tilknytningen med den sentrale figuren under etterforskning.²⁵⁶ Dette førte til at Murray i mars 1949, etter enda flere måneder med forsøk, konkluderte relativt hardt med at «the T.U.C. is quite incapable of doing the obvious thing and running an international newsletter.» og mente at de burde «call the whole thing off.»²⁵⁷ Murray har likevel ikke gitt opp håpet helt for internasjonalt materiale som kunne treffe fagforeningene og arbeiderbevegelsen spesielt, og foreslår å koble på Labour Party for å høre om dem kan skape noe mer systematisk.²⁵⁸

Samtidig skrev IRD også i telegrammet fra januar 1949 at de håper å finne en erstatter for nyhetsbrevet og vil komme tilbake til dem dersom det blir gjort.²⁵⁹ Det er et par forslag som kommer frem i denne tidsperioden, men det er ingen begrunnelse på hvorfor Murray er positiv eller negativ til forslaget. Blant annet kom forslaget om «Labour in Industry» som en erstatter til «Freedom First». Til dette svarer Murray bare «no».²⁶⁰ Det Murray er positiv til, er derimot «the American Federation of Labor News Letter».²⁶¹ I memorandumet hvor han foreslår å avslutte forsøket på en internasjonal utgave av «Freedom First» skriver han at A.F.L gjorde en bedre jobb en T.U.C med en internasjonal utgave av et nyhetsbrev.²⁶² Det foreslås dernest et samarbeid mellom lederen av A.F.Ls europeiske byrå og lederen for nyhetsbrevene til T.U.C.²⁶³ IRD og Murray forsøkte altså hele tiden å utvikle eget arbeid, både med nytt materiale og nye målgrupper. Dette ble også gjort ved å lytte til informasjonsansvarlige i de ulike landene og innad i egne rekker.

²⁵⁴ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. s. 153

²⁵⁵ FO 1110/213. Minute av en H. G. Gee. Mest sannsynlig en i IRD. 14. januar 1949.

²⁵⁶ FO 1110/213. Memorandum av Mayhew. 6. januar 1949.

²⁵⁷ FO 1110/213. Minute av Murray. 18. mars, 1949.

²⁵⁸ FO 1110/213. Minute av Murray. 18. mars, 1949.

²⁵⁹ FO 1110/213 Korrespondanse fra IRD til Information Officers i flere byer, deriblant Norge.

²⁶⁰ FO 1110/213 Minutes av L. Sherida med notater fra Murray. 14. mars 1949.

²⁶¹ FO 1110/213. Minute av Murray. 18. mars, 1949.

²⁶² FO 1110/213. Minute av Murray. 18. mars, 1949.

²⁶³ FO 1110/213. Minute av Mr. Halford med svar fra Mayhew.. 13. januar, 1949.

Oppsummering

1949 var et år det skjedde mye, både internasjonalt og for Norges utenrikspolitikk. I den internasjonale sammenhengen var NATOs opprettelse en av de store hendelsene. For Norge sin del var det mye usikkerhet rundt et medlemskap eller ikke. Britene på sin side var ivrige for på å skape et europeisk forsvarsforbund og ønsket blant annet å få med Norge. Likevel var det lite som tydet på en propagandavirksomhet med mål om å føre Norge til et NATO-medlemskap fra IRD. Samtidig tilbudte IRD å sende Murray til Norge for å møte Norges utenriksminister Halvard Lange. Møte skulle blant annet handle om hvordan britene kunne hjelpe den norske regjeringen til å endre den norske opinionen for et medlemskap. Dette ble det likevel ikke noe av da Collier mente at Norge måtte gjøre uten innblanding fra utenforstående. NATOs opprettelse skapte likevel lite endring i IRDs propagandastrategi da de var skeptiske til et samarbeid med NATO.

En av de største endringene i propagandastrategien kom fra Information Office ved Den britiske ambassaden i Oslo. Mason hadde tatt over som Information Officer og valgte å gå en litt annen vei enn Kenney. Ved hjelp av turer rundt om i distriktene og de litt større byene fikk Mason bred kontakt og et bedre samarbeid med avisene i distriktene enn det Kenney hadde hatt. Avisene ble nå hovedkanalen for distribusjon av materialene, i motsetning til Kenney som lente seg på flere enkeltstående aktører. Dette førte til at Northern Department ble noe skeptiske til Masons arbeid. Både var de redd for at IRD ville bli avslørt når han involverte så mange kontakter, men også fordi enkeltstående aktører som hadde sterk påvirkningskraft ble sett på som en viktig del av IRDs propaganda.

Likevel kan det se ut til at Mason og Collier klarte å opprette en god distribusjon av materialene. Såpass god at det kom til et punkt hvor de måtte bremse distribusjonen og ta et nøyere utvalg av materialene de sendte ut for å ikke mette pressen eller befolkningen på informasjon om Sovjetunionen. Likevel så det ut til at artiklene fortsatte å være vanskelig å få avisene til å bruke, men materialene av typen «digest» var veldig fruktbart. Disse brukte de til å sende ut ukentlige «Bulletins» til aviser a ulik politisk vridning. De ulike avisene fikk imidlertid ulikt materiale basert på om det var en konservativ avis, arbeideravis eller liberal avis.

Det var særlig to typer materialer som så ut til å være fruktbar i Norge. «Hitler-Stalin Pact» handlet om å sammenligne sovjetiske regjeringsskikkelser med skikkelser fra Nazi-Tyskland. Blant annet innebar det å sammenligne Goebbels med Sovjetunionens leder av propaganda og agitasjon, Suslov. Det var heller ikke så rart at den norske pressen var interessert i dette ettersom

mange var preget av okkupasjonen under andre verdenskrig. Derfor traff det også den norske befolkningen. Den andre var «Forced Labour Codex» som tok for seg tvangsarbeidsleire i Sovjetunionen.

Kapittel 5: Nedskalering

I juni 1950 brøt Koreakrigen løs. Dette var ifølge historiker Odd Arne Westad en av de største ulykkene fremprovosert av den kalde krigen. Koreakrigen hadde også en forsterkende effekt på militariseringen og på den kalde krigen generelt.²⁶⁴ I tillegg tilspisset den økonomiske og ideologiske konflikten mellom øst og vest.²⁶⁵ Som følge av dette meldte også USA seg mer på i informasjonskampen selv om deres ekvivalent til IRD, USIA, ikke ble oppretta før i 1953.²⁶⁶ NATO opprettet også sin egne informasjonstjeneste, NATIS, i 1950. Informasjonskampen intensiveres altså på lik linje med den kalde krigen i 1950. Samtidig blir NATO en mer komplett allianse dette halvannet året enn den tidligere noe løse alliansen.²⁶⁷ Norges vestvending blir dermed mer og mer komplett uten noen vei tilbake. I parlamentsvalget i 1951 taper det britiske Labour Party for det konservative partiet. Dette førte til at Norge og Storbritannia ikke lenger hadde en politisk fellesnevner og noen av kanalene kan ha gått tapt.

Koreakrigens utbrudd førte til en rekke endringer i propagandavirksomheten for Storbritannia og internasjonalt. I dette kapittelet vil jeg se på hvordan Koreakrigen påvirket IRDs arbeid i Norge. Dette med tanke på USAs innblanding og IRDs prioriteringer. Kapittelet ender ved valgnederlaget til det britiske Labour Party i 1951 når Norge og Storbritannia ikke lenger ha en politisk fellesnevner.

Laurence Collier og F. C. Masons siste halvår

I andre halvdel av 1950 fortsatte Information Officer F. C. Mason og ambassadør Laurence Collier på samme måte som i 1949 og første halvdel av 1950. De var fremdeles nødt til å passe på mengden de sendte ut til den norske pressen for å ikke miste interessen fra den ellers veldig entusiastiske norske pressen. Likevel opprettholdt de en «steady stream» av artikler fra IRD til den norske pressen dersom kvaliteten var god nok. Laurence Collier rapporterer at de sendte tre «press bulletins» til over hundre mottakere hver uke.²⁶⁸ Disse inneholdt materialet fra blant annet IRD. Pressen ser også ut til å være den primære mottakeren av materialet til IRD. I tillegg fortsatte Mason med sine turer rundt om i Norge for å etablere kontakt. Dette halvåret hadde han turnert fra Narvik i nord til Sarpsborg i sør. Samtidig som han igjen hadde tatt turen til

²⁶⁴ Westad. *The Cold War. A world history*. s. 159

²⁶⁵ Eriksen, Knut Einar. *Kald Krig Og Internasjonalisering, 1949-1965*. Vol. B. 5. (Oslo: Universitetsforlaget 1997). s. 36

²⁶⁶ Sundvall. «Propaganda «Worth an Army»: The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945-55.» s. 232

²⁶⁷ Eriksen, Knut Einar. *Kald Krig Og Internasjonalisering, 1949-1965*. s. 36

²⁶⁸ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06.06.1950

Trondheim, Bergen og Stavanger.²⁶⁹ Mason fortsatte altså arbeidet med å utvikle nettverket av kanaler i distriktene som han kunne distribuere materialet direkte til.

Senere dette halvåret hadde også Masons assistent, W. J. Richardson, tatt turen til Fredrikstad og Sarpsborg.²⁷⁰ I likhet med Masons tidligere turer var dette for å skape et tettere samarbeid mellom distriktene og Information Office da også Richardson var på besøk hos aviser i distriktet. Richardson besøkte fire aviser på sin tur til Østfold. To av dem var konservative Fredrikstad blad og Sarpen, mens to var arbeideravisene Demokraten og Sarpsborg Arbeiderblad. En lik mengde aviser fra de to ulike fløyene av politikken viser også Masons metode for å utvide sine kanaler. Som vist i kapittel 4 drev Mason en bredere distribusjon til de konservative avisene enn det Kenney gjorde. I tillegg til å skape tettere bånd mellom Information Office og aviser i distriktene var Richardson også på besøk for å snakke om deres «Bulletins». Begge de konservative avisene fant disse «useful», særlig i nyhetsbildet.²⁷¹ Likevel hadde de problemer med å bruke artiklene, i likhet med tidligere. Av arbeideravisene var det kun en av dem som fant «Bulletins» brukbare. Sarpsborg Arbeiderblad var tilbakeholden. De foregående hadde selv brakt opp temaet om «Bulletins», det var ikke tilfelle hos Sarpsborg Arbeiderblad. Ifølge Richardson klarte han å «draw him successfully on the subject of the “Bulletin”». ²⁷² Dette viser også tydelig at noe av hensikten med møtene var å få en statusrapport rundt bruken av disse bulletinene. Likevel kan det virke som at Richardson allerede visste at disse ikke ble brukt da han fortsetter med «which his paper does not use much». ²⁷³ Hvordan han visste dette kommer ikke frem i rapporten, likevel viser dette at Information Office har god kontroll og et ønske om god kontroll på hva som blir brukt og hva som publiseres i den norske pressen.

En utvidelse av virksomheten kom også fra det øvresjiktet. Som nevnt i kapittel 4 så IRD på muligheten til å distribuere materiale til distribusjonstjeneste Kemsley Press. I Colliers «appreciations» tar han opp igjen denne tråden. Ifølge han har Kemsley Press «appointed a strange young man here as their correspondent». ²⁷⁴ Som korrespondant trenger det ikke å bety

²⁶⁹ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. mars, 1950

²⁷⁰ FO 953/943. «Report on visit to Fredrikstad and Sarpsborg, 4th-5th October 1950» av W. J. Richardson 09. oktober, 1950

²⁷¹ FO 953/943. «Report on visit to Fredrikstad and Sarpsborg, 4th-5th October 1950» av W. J. Richardson 09. oktober, 1950

²⁷² FO 953/943. «Report on visit to Fredrikstad and Sarpsborg, 4th-5th October 1950» av W. J. Richardson 09. oktober, 1950

²⁷³ FO 953/943. «Report on visit to Fredrikstad and Sarpsborg, 4th-5th October 1950» av W. J. Richardson 09. oktober, 1950

²⁷⁴ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni. 1950

at vedkommende jobbet med IRD materialer. Likevel er det interessant å gjøre et poeng ut av. I tillegg fortsetter Collier «we find him less satisfactory but fairley harmless».²⁷⁵ Dette tyder på at Collier, Mason eller begge to hadde noe med han å gjøre. Sett i lys av at IRD vurderte å utvide sin distribusjon til denne distribusjonstjenesten kan man argumentere for at det er sannsynlig at de valgte å gå denne veien.

I tillegg til en videre utvidelse av kanalene påvirket også Koreakrigen propagandavirksomheten i Norge. Ifølge Collier hadde «the “cold war” mobilised the Norwegian opinion even more firmly on our side».²⁷⁶ I tillegg understreker han videre at «the attack og South Korea has convinced even the most wobbly of waverers».²⁷⁷ I likhet med resten av Vesten ble også Koreakrigen ansett som å være en prøveballong eller en avledningsmanøver fra Sovjetunionen slik at de kunne angripe Europa.²⁷⁸ Dette førte med seg en rekke tiltak fra Gerhardsen-regjeringen. Blant annet mente han at de måtte svare på propagandaen Sovjetunionen produserte. I motsetning til britenes eksplisitte propagandaplan, la Gerhardsen frem en holdningskampanje som handlet om at demokratiet var det som kunne redde freden, lignende den de hadde ført under andre verdenskrig. For å få til denne holdningskampanjen ønsket han også at pressen skulle gjøre en større innsats.²⁷⁹ IRD fikk en mer aktiv og målrettet drahjelp fra den norske regjeringen og arbeiderbevegelsen slik de tidligere hadde etterspurt, noe Collier også påpeker i sin rapport. Han beskriver arbeiderbevegelsen og regjeringens drahjelp som «a grest help».²⁸⁰ I tillegg førte dette til at Information Office nå «find little resistance to this material».²⁸¹ Om denne velvilligheten fra den norske pressen kom av Gerhardsens holdningskampanje, Koreakrigen eller kombinasjonen av de foregående er vanskelig å si, men uavhengig av grunnlaget kunne det se ut til at Mason og Collier fikk en enda enklere vei gjennom den norske pressen.

Vanskeligheter med pressen

Koreakrigen og Gerhardsens holdningskampanje skulle imidlertid også føre til vanskeligheter for Mason og Colliers egne propagandavirksomhet. Collier rapporterte nemlig at deres

²⁷⁵ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁷⁶ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni,1950

²⁷⁷ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni, 1950

²⁷⁸ Eriksen, Knut Einar. *Kald Krig Og Internasjonalisering, 1949-1965*. Vol. B. 5. (Oslo: Universitetsforlaget 1997). s. 36

²⁷⁹ Bergh, Trond, Knut Einar Eriksen, og Norge Justis- Og Politidepartementet. *Den Hemmelige Krigen: Overvåking I Norge 1914-1997*: B. 1: *Overvåkingssystemet Bygges Opp, 1914-1955*. Vol. B. 1. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 1998. s. 161-162

²⁸⁰ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁸¹ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

hovedproblem var «to find room for it [britisk materiale] among all the other anti-Communist material which is being distributed through news agency channels and from official sources in Britain and the U.S.A.»²⁸² På grunn av Koreakrigen ble USA nå mer aktiv i propagandakampen. Likevel var det ikke bare USA innblanding som skulle gjøre det vanskelig for Collier og Mason å få publisert materialet. Det ble også «reinforced [...] by news reports of the actions of the Russians and Communists themselves.»²⁸³ Det kan altså se ut til at norske pressens dekning av Koreakrigen hadde altså en stor påvirkningskraft på den norske opinionen. Det kan argumenteres for Gerhardsens igangsetting av holdningskampanjen fikk pressen til å være mer på ballen når det kom til Koreakrigen enn de hadde vært tidligere. Likevel må det poengteres at Collier her ikke sa noe om disse nyhetsartiklene hadde noe påvirkning, men at det var såpass stor flyt av informasjon som gjorde det vanskelig å publisere materiale fra IRD.

I tillegg la Collier til en ny betraktning av den norske pressen som han så på som et hinder for påvirkningskraften. Som tidligere nevnt måtte IRD og Information Office i Norge være forsiktige med nordmennenes aversjon mot innblanding i deres frie tenkning. Ifølge Collier publiserte avisene «unfriendly, inconsistent or untrue statements under signatures of ‘outside’ contributors».²⁸⁴ Dette hadde de forsøkt å motarbeide, men hadde da fått til svar at «they print any good material from reputable citizens provided it is sincere and can form a basis of discussion».²⁸⁵ Collier så på det som vanskelig å motarbeide da dette var praksisen i den norske pressen og informasjonsflyten. Dermed så han ingen annen løsning på dette enn å få avisene til å publisere motsvar. Praksisen til den norske pressen var ikke noe nytt i 1950, likevel viser betraktningene til Collier en ny side av deres arbeid. Å påvirke avisene til å publisere motsvar til enkelte artikler var altså en del av deres virksomhet.

Amerikanerne, som tidligere hadde vært mest opptatt av å videreformidle informasjon om Norge til USA tok nå en aktiv del i propagandavirksomheten. Eirik Wig Sundvall argumenterer for at USA ble mer aktive i propagandavirksomheten nettopp på grunn av Koreakrigen.²⁸⁶ Britene og IRD hadde nå fått konkurranse fra en større og sterkere stormakt. Selv om den amerikanske propagandavirksomheten skapte noen vanskeligheter for publiseringen av britisk materiale, valgte Collier og Mason å samarbeide med amerikanerne til en viss grad i det

²⁸² FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁸³ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁸⁴ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁸⁵ FO 953/942. «Appreciations» fra Laurence Collier til the Foreign Office videresendt til IRD, 06. juni.1950

²⁸⁶ Sundvall. «Propaganda «Worth an Army»: The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945-55.» s. 16

antikommunistiske arbeidet. Dette ble gjort ifølge Collier etter «standing instructions».²⁸⁷ Collier utdypet ikke hvordan dette samarbeid fungerte eller hvilke instruksjoner som ble gitt. Men at Collier måtte presisere at dette ble gjort etter gitte instruksjoner kan det se ut til at IRD hadde satt begrensninger på samarbeidet med amerikanerne. IRD hadde tidligere vist en motvilje for å samarbeide med tredjeparter, som for eksempel NATO, og var nok også skeptiske til samarbeid med amerikanske aktører. I tillegg hevdet den britiske regjeringen at dem som europeere og sosialdemokrater hadde ansvaret for denne virksomheten i Europa. Dette kan ha skapt en aversjon mot en amerikansk propagandakamp i det britene tydelig så på som sitt territorium.

Kartlegging av kommunistenes virksomhet

Et av aspekt ved Gerhardsens holdningskampanje var å møte kommunistenes fredspropaganda med fredsapeller og fredskongresser.²⁸⁸ Det så ut til at Gerhardsens bekymringer var berettigede. «World Peace Movement» var ifølge IRD en «Communist controlled movement».²⁸⁹ På grunn av bevegelsens foreslåtte kongress i Sheffield, Storbritannia lagde IRD en lang rapport om denne bevegelsen. Rapporten inneholder blant annet bevegelsens planer, deres medlemsgruppe og deres propagandavirksomhet. Et av bevegelsens hovedpunkter var, ifølge IRD, «paralysis of the armaments industries of Western Powers by means of workers' action.»²⁹⁰ og «Penetration and weakening of Western armies.»²⁹¹ Bevegelsen ønsket altså å bruke arbeiderne til å sette en stopper for blant annet våpenindustrien. Også Skandinavia ble nevnt i denne sammenhengen. I IRDs sammendrag av en artikkel i Cominform Journal skrev de at «The peace struggle must be “activised” in U.S.A., Britain, Canada and Scandinavia.»²⁹² Det så altså ut til at bevegelsen rettet seg mot Skandinavia og dermed også Norge. Rapporten viser også IRDs oversikt over kommunistenes aktiviteter og det kan dermed tyde på en god egen etterretning eller et samarbeid.

I tillegg til egne rapporter om kommunistenes virksomhet ønsket de fortsatt å få rapporter fra land om kommunistenes virksomhet lokalt. I rapporten «Trends of Communist Propaganda» fra august 1950 fikk ikke Norge sitt eget punkt. IRD valgte heller å ta Scandinavia under samme

²⁸⁷ FO 1110/348 «ANNEX: AIMS OF THE WORLD PEACE MOVEMENT» s. 1. 31. oktober, 1950

²⁸⁸ Bergh, Trond, Knut Einar Eriksen, og Norge Justis- Og Politidepartementet. *Den Hemmelige Krigen: Overvåking i Norge 1914-1997*. s. 161-162

²⁸⁹ FO 1110/348 «ANNEX: AIMS OF THE WORLD PEACE MOVEMENT» s. 1. 31. oktober, 1950

²⁹⁰ FO 1110/348 «ANNEX: AIMS OF THE WORLD PEACE MOVEMENT» s. 2. 31. oktober, 1950

²⁹¹ FO 1110/348 «ANNEX: AIMS OF THE WORLD PEACE MOVEMENT» s. 2. 31. oktober, 1950

²⁹² FO 1110/348 «ANNEX: AIMS OF THE WORLD PEACE MOVEMENT» s. 2. 31. oktober, 1950

betegnelse. Det kan derfor argumenteres for at Skandinavia ikke var et av hovedområdene til IRD, de valgte hvert fall å rette mindre oppmerksomhet på disse landene alene. Trendene som blir rapportert handlet også for det meste om Danmark. To av tre underpunkter snakket om regjeringens resignasjon i Danmark på grunn av motstand mot medlemskap i NATO og USAs ønske om å ta over Grønland. Det ene punktet som kunne handlet om alle tre landene er «Militarisation and peace themes».²⁹³ Med tanke på at dette også ble rapportert i oktober senere samme året vil det kunne argumenteres for at dette også var en av trendene i den propagandaen kommunistene rettet mot den norske offentligheten. I tillegg hadde de andre vest-europeiske landene rapporten dekket, en oversikt over hvilke kanaler som førte de ulike kommunistiske propagandatemaene. For å illustrere var en av kanalene i Frankrike og Belgia den kommunistiske avisen «Humanité» samt at Belgia også fikk påvirkning fra Moskva.²⁹⁴

Selv om en samlebetegnelse av de skandinaviske landene samt at flertallet av underpunktene var rettet mot Danmark trenger det ikke bety at Norge blir underprioritert. Her var IRD avhengig av gode rapporter fra de respektive landene. Rapporten kunne derfor bety at Den britiske ambassaden i Oslo eller den mer spesifikke Information Office ikke sendte inn gode nok eller konkrete nok rapporter om kommunistenes virksomhet i Norge. Dette kunne bunne i at verken Mason eller Collier hadde gjort disse undersøkelsene eller ikke hadde ressursene til dette. Samtidig kan det bunne i at det ikke var så mye å rapportere om, men dette kan sees på som lite sannsynlig da rapporten fra oktober viser aktivitet rettet mot Norge fra den kommunistiske fredsbevegelsen.

Opprettelsen av North Atlantic Treaty Information Service

I 1949 var IRD skeptiske til et samarbeid med NATO. I 1950 opprettet NATO sin egen informasjonstjeneste; North Atlantic Treaty Information Service, NATIS. Som tidligere nevnt etterlyste IRD og the Foreign Office en tydeligere innsats i Norge, og Bevins tale i 1948 ønsket en felles kamp mot kommunismen. På tross av dette var IRD skeptiske til et samarbeid med NATIS, i likhet med NATO generelt. Likevel var ikke det å skape en antikommunistisk propagandatjeneste formålet til NATIS. Ifølge John Peck, som senere tok over for Murray i IRD, var formålet til NATIS å samle inn informasjon om kommunistenes propaganda, analysere dem og forberede temaer for motpropagandaen som de skulle sende ut til medlemslandene. NATIS skulle altså ikke produsere eget materiale, så «the responsibilities for the production of

²⁹³ FO 1110/351 «Trends of Communist Propaganda» 01. september, 1950

²⁹⁴ FO 1110/351 «Trends of Communist Propaganda» 01.september, 1950

such materials will rest in the mai non the national information services»,²⁹⁵ men NATIS kunne bidra med veiledning dersom det trengtes.

En av grunnene til at IRD var tilbakeholdne var redselen for at det skulle bli for mange antikommunistiske propagandatjenester. Særlig nå som USA hadde blitt mer aktive. Britene var dessuten veldig fornøyde med eget arbeid og så dermed ikke helt nødvendigheten av enda en propagandamaskin.²⁹⁶ Murray hevdet i tillegg at «N.A.T.O. by its nature can clearly not intervene with anti-Communist propaganda in the internal responsibilities of member governments and that such interventions might indeed do more harm than good».²⁹⁷ Som allianse mente Murray altså at de ikke kunne blande seg inn i antikommunistisk propaganda på intern basis i medlemslandene, og at en slik strategi ville føre til negative fremfor positive resultater. I tillegg drev IRD allerede propagandavirksomhet i mange av mange av medlemslandene.²⁹⁸ Altså ville ikke dette samarbeidet gitt IRD flere kanaler eller en større påvirkningskraft. Peck var imidlertid noe mer positivt innstilt til et overfladisk samarbeid. Han la frem temaer de kunne bidra med i NATIS' arbeid. Disse temaene var blant annet «The basic Soviet philosophy is hostile to the non-communist world», «Soviet expansionism» og «The Soviet Peace Campaign».²⁹⁹ Det er vanskelig å si hva det ble til, men med tanke på at den daværende lederen var skeptisk ville det ikke skjedd med det første. Likevel tar Peck over for Murray noen måneder senere, som kan ha ført til et tettere samarbeid.

Det kan dermed se ut som at opprettelsen av NATIS heller ikke preget IRDs virksomhet i Norge, med tanke på at IRD ikke ville samarbeide fullt og helt med NATIS. Dessuten argumenterte historiker Helge Danielsen for at NATIS ikke fungerte optimalt i sine første leveår. Dette kom, ifølge Danielsen, av ulike grunner. En av disse var britenes ønske om å begrense samarbeidet dem imellom, mens amerikanerne var mer villige til å samarbeide. Den andre grunnen Danielsen trekker frem var økonomiske årsaker. Den nye informasjonstjenesten ble ikke prioritert.³⁰⁰ Likevel blir NATO nå en ny kanal Norge får distribuert materialet gjennom. IRD har noe samarbeid med NATIS ved at de sender materiale som NATIS sendte videre til medlemsland, deriblant Norge.

²⁹⁵ FO 1110/429. Minute av Peck 15. desember, 1950

²⁹⁶ FO 1110/429. Saving fra IRD. 29. november, 1950

²⁹⁷ FO 1110/429. Minute av Murray 19. desember, 1950

²⁹⁸ FO 1110/429. «COUNTER PROPAGANDA BY THE N.A.T.O. INFORMATION SERVICE»

²⁹⁹ FO 1110/429. «NATO INFORMATION OFFICE COUNTER PROPAGANDA» ukjent dato.

³⁰⁰ Danielsen. «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949.» s. 112

Enda et skifte og underbemanning

I 1951 skjedde det enda et skifte ved Den norske Ambassaden i Oslo. F. C. Mason ble byttet ut med Cullis og Michael Wright erstatter Laurence Collier. Som en konsekvens av dette skjedde det lite rapportering om informasjonsarbeidet i Norge i 1951.³⁰¹ Slik de siste kapitlene har forsøkt å vise var det avgjørende at en Information Officer hadde kjennskap til landets offentlighet og at det var en fordel å ha kontakter som de kunne distribuere materialet til slik som Kenney hadde. Denne gangen ble både Mason og Collier byttet ut. Mason kunne, i sine to år, lene seg noe på Collier som hadde jobbet ved den norske ambassaden i Oslo i lang tid. Samtidig fikk han tid til å reise rundt i Norge og opprette sine egne kontakter og tettere samarbeid med avisene. Denne fordelingen hadde verken Cullis eller Wright. Av den grunn ble de også «fritatt» fra å sende kvartalsrapporten på våren, og Wright innleder korrespondansen med «I hope that, since you are a newcomer too, you will be satisfied with this.»³⁰² Wright var altså klar over at han ikke hadde helt den innsikten han trengte så tidlig i løpet.

Likevel viser Wright en god oversikt over den norske pressen og hvordan den fungerer i rapporten. Wright lister opp tre særegenheter ved den norske presse. For det første er han overrasket at det finnes så mange aviser i dette «small and in a sense primitive country».³⁰³ For det andre mente han at den norske pressen var «struck by high professional standards».³⁰⁴ Til slutt noterte han også hvor politisk tilknyttet de ulike avisene var. En annen faktor i den norske offentligheten som Wright hadde tilegnet seg var å «avoid anything in the nature of thrusting and “go-getting” methods».³⁰⁵ Objektiviteten stod fortsatt sterkt i Norge og det var dermed fortsatt viktig at informasjonen fremstod slik. Wright, og dermed Cullis, hadde altså skaffet seg en god oversikt over den norske offentligheten som var et godt grunnlag for videre arbeid. I tillegg jobbet det to norske journalister i presseseksjonen ved Den britiske ambassaden i Oslo som var behjelpelige både med kunnskap og med kontakter.³⁰⁶

Wright påpekte at pressen var deres hovedkanal for materialene. I likhet med Mason og Collier sendte de ut to ukentlige «Bulletins» til aviser i distriktene, men «Second right articles» eller vanlige artikler fra IRD ble distribuert mer forsiktig via redaktører eller journalister.³⁰⁷ Han

³⁰¹ FO 953/1144. Korrespondanse mellom Wright og Foreign Office, 10.08.1951, videresendt til IRD.

³⁰² FO 953/1144. Korrespondanse mellom Wright og Foreign Office, 10.08.1951, videresendt til IRD.

³⁰³ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³⁰⁴ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³⁰⁵ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³⁰⁶ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³⁰⁷ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

understreket imidlertid at innholdet i disse varierte med tanke på om det var forbeholdt den venstrevridde eller høyrevridde pressen. Dette viser også at Wright og Cullis hadde en større kunnskap om den norske offentligheten enn de antydte i innledningen. «Bulletinsene» var imidlertid rettet mot distriktene, ikke til Oslo «which have as a rule plenty of material of their own and can anyhow be influenced by other more direct means».³⁰⁸ Wright spesifiserer ikke videre hvilke andre, mer direkte virkemidler han sikter til, men med tanke på at Oslo var i umiddelbar nærhet vil det være naturlig å tro at de også var mer tilgjengelig og synlig for pressen i Oslo. I tillegg til den norske pressen hadde Wright og Cullis også «laid the foundation of what promises to be quite a fruitful partnership with a body styled “Folk og Forsvar”».³⁰⁹ Dette var en ny kanal som ble opprettet i 1951 og samarbeidet tett med britiske, amerikanske og NATO-representanter rundt propaganda under den kalde krigen.³¹⁰

I tillegg til en relativt gjennomgående rapport om pressen og bruken av materialene tilsendt fra IRD og andre informasjonsdepartementer i Storbritannia inneholdt rapporten også en god del anerkjennelse av eget arbeid. I likhet med Collier og de tidligere Information Officerene var den norske pressen enkel og samarbeide med da de viste stor velvilje til å motta materialene. I tillegg hevder Wright at deres materiale «obtains a very wide currency throughout Norway.»³¹¹ Det er også viktig å påpeke at Wright ga mye av denne fortjenesten til sine forgjengere og til den norske offentligheten som gjorde det enkelt å drive informasjonsarbeid. Likevel hevder Wright gjennomgående at de burde øke innsatsen. Blant annet hevder han at «my predecessor in his report on the information work was sometimes concerned lest he should strike to complacent a note, and I wish likewise to guard against this danger».³¹² Wright mente altså at Collier viste for mye selvtilfredshet i sin forrige rapport, men at dette var av risiko. Han mente at de måtte fortsette å gi veiledning og informasjon til pressen. Samtidig mente han at de trengte flere midler og ressurser for å kunne gjennomføre dette på en god og fruktbar måte.³¹³

Mangel på økonomiske ressurser

Rapporten handler altså i utgangspunktet om en svekket økonomi og er et tydelig rop om hjelp. I tillegg til nyansettelser var det nemlig også mangel på ansatte hos informasjonstjenesten i Den britiske ambassaden i Oslo grunnet økonomiske kutt. Cullis hadde blant annet mistet to av sine

³⁰⁸ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³⁰⁹ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³¹⁰ Danielsen. «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949.» s. 114

³¹¹ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³¹² FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

³¹³ FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10.08.1951, videresendt til IRD

seks ansatte denne perioden, hvorav en var av diplomatisk rang. Wright sammenlignet sin stab med amerikanerne som hadde en stab på tjue stykker, hvorav seks av dem hadde diplomatisk rang. Dette ble sett på som et stort problem som, naturlig nok, ville senke effektiviteten i informasjonsarbeidet rettet mot Norge. På grunn av nedbemanningen ville Cullis bli mer bundet til kontoret og fikk dermed ikke oppretta de kontaktene han trengte.³¹⁴ Dette hadde derimot Mason, som vist, mulighet til da han turnerte rundt om i Norge, både i distriktene og de store byene for å opprette kontakter. «I am convinced that personal contacts both in the capital and in the provinces are the most valuable part of an Information Officers work» konkluderte Wright. Store deler av hans korrespondanse kan i bunn og grunn leses som både et rop om hjelp for å få støtte, men også som en slags unnskyldning for slett arbeid. Det samme mener L. Sheridan, i IRD, i et notat fra september 1951. Han skriver blant annet «My experience in I.R.D has taught me first that I.O.s who do not report are, generally, unsuccessful I.O.s.»³¹⁵ I tillegg påpekte i Sheridan at de ikke hadde fått tilbakemeldinger om hvordan tegneserien om «Berlin Whitsun Rally» fra 1950 fungerte i den norske pressen. Sheridan supplerer med at «Mr. Mason, when he was in Oslo used to purchase second right articles from us».³¹⁶ Noe som tyder på at Cullis ikke gjorde dette. På grunn av denne mangelen ønsket Sheridan å sende et brev til Cullis «pointing out that his predecessor used to do what he finds impossible».³¹⁷ Det virket som at det var lite medlidenhet å hente hos IRD, og om det var mangelen på ressurser som var problemet eller bare slett arbeid er vanskelig å vite kun ut ifra de første månedene i jobben. Likevel kan de se ut til at Cullis ikke fikk den enkleste starten i ny jobb.

Samtidig uttrykte også Wright et ønske om en ny Labour Attache som kunne bidra med å tette båndet mellom informasjonstjenesten og arbeiderbevegelsen samt fagforbundene.³¹⁸ Den tidligere Labour Attacheen i Norge, John Inman, forlot Norge i 1949 og hadde ikke blitt erstattet.³¹⁹ Labour Attacheer var enda en del av informasjonsarbeidet som Foreign Office så på som avgjørende for å kunne gjøre et godt arbeid, nemlig for å tette gapet mellom informasjonsarbeidet og arbeiderbevegelsen.³²⁰ Også Mason kommenterer dette i et notat til korrespondansen. Han mente at Oslo var den perfekte treningsarenaen for nye Labour attacheer

³¹⁴ FO 953/1144. Korrespondanse mellom Wright og Foreign Office, 10. august, 1951, videresendt til IRD.

³¹⁵ FO 1110/458. Minute av Sheridan 19. september, 1951

³¹⁶ FO 1110/458. Minute av Sheridan 19. september, 1951

³¹⁷ FO 1110/458. Minute av Sheridan 19. september, 1951

³¹⁸ FO 953/1144. Korrespondanse mellom Wright og Foreign Office, 10. august, 1951, videresendt til IRD.

³¹⁹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, 262

³²⁰ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*, 257

eller de som ønsket å bli det. Dette kom av at fagforeningene i Norge var såpass etablerte og at «Norway is largely run by its trade unions.»³²¹ Likevel tillegger han mot slutten at dette ikke lot seg gjøre på gitt tidspunkt av taktiske grunner. Med tanke på at IRD så på diplomati og personlige kontakter som en viktig del av informasjonsarbeidet kan det se ut til at arbeidet i Norge ikke lenger ble prioritert.

Materiale

Selv om propagandavirkningen til IRD mot Norge i 1951 så ut til å mangle ressurser, produserte og distribuerte de fortsatt materialer til Norge. Wright trakk blant annet frem motsvaret til Berlins «Festival of Youth» og «Soviet Peace Campaign» som vellykkede i Norge.³²² Det kommer ikke eksplisitt frem at dette er materiale fra IRD, men med tanke på IRDs kartlegging av «World Peace Movement» som tidligere nevnt vil det være grunnlag for å trekke de linjene. I tillegg kommer IRD ut med ulike materialer distribuert til Norge

«What is Communism?»

«What is Communism?» var IRDs første publiserte «Background Book».³²³ Ifølge kopien som lå i FO 1110/444 var dette små røde bøker. Beskrivelsene av disse bøkene fantes bak boken. Den lød og så slik ut:

These little books are designed to provide ordinary people, interested in what is going on in the world to-day, with some background information about events institutions, and ideas.

They will not interpret current history for you but they will help you to interpret it for yourself.

Background Books will range widely in subject, dealing with what lies at the roots of the questions thinking people are asking, filling in the background without which world affairs to-day cannot be properly seen or judged.³²⁴

Som beskrivelsen viste var «Background Books» ment for å gi bakgrunnsinformasjon, eller et grunnlag for å kunne forstå de ulike hendelsene bedre. Det faktum at de brukte fraser som «they will help you interpret it for yourself» og «thinking people» la føringer for at mottakeren skulle tenke at dette var objektive fakta som var nødvendig for å forstå samtiden. Oppgaven skal ikke vurdere eller analysere propagandaen IRD publiserte. Likevel illustrerer beskrivelsen IRDs vektlegging av at propagandaen skulle fremstå objektivt og være faktabasert.

³²¹ FO 953/1144. Minute av Mason 22. desember, 1951

³²² FO 953/1144. «Appreciations» av Wright. 10. august, 1951, videresendt til IRD

³²³ FO 1110/444. Minute by L. Sheridan, 06. februar, 1951

³²⁴ FO 1110/444. Baksiden på kopien av boken «What is Communism?»

IRD sendte ut 2100 kopier av disse bøkene, hvorav Norge fikk 25 av disse.³²⁵ Ifølge notatet som fulgte distribusjonen til Roma, Paris og Madrid kunne disse bøkene publiseres «quite openly».³²⁶ I tillegg påpeker IRD at «it has the merit of being an anti-Communist work written in dispassionate style»,³²⁷ dermed ville de vaklende meningsbærerne finne boken mer akseptabel enn annet antikommunistisk materiale.³²⁸ I tillegg listet IRD opp de tre neste planlagte titlene for boka i en annen korrespondanse. Disse titlene var «Trade Unions – True or False?», «Why Communism Must Fail» og «Co-operatives – True or False?».³²⁹ Dette var starten på en lang bokserie som til slutt hadde over hundre titler.³³⁰ Norge fikk imidlertid ikke et eget notat. I tillegg inneholder ikke denne mappen noe svar fra verken Cullis eller Wright, og Wright nevner ikke denne utgivelsen i sin rapport for halvåret. Dermed er det vanskelig å si noe om hvordan og om materialet ble brukt i Norge.

«Soviet Genocide»

«Soviet Genocide» var et propagandatema som handlet om folkemordene Sovjetunionen drev med under og etter andre verdenskrig.³³¹ I et memorandum 24. november 1951 skrev IRD «We hope in the course of the next few months to develop Soviet genocide as an anti-Communist propaganda theme».³³² IRD satset på dette temaet fordi det var et av punktene hvor Sovjetunionen var sårbare. Dette var også et nøye gjennomtenkt propagandatema hvor diskusjonene allerede begynte i slutten av 1950.³³³ IRD gikk frem og tilbake om hvorvidt dette var fruktbart. Et av motargumentene var at få ville kjenne seg igjen i dette, særlig fordi de ulike folkegruppene berørt ikke var kjent for folk flest. I tillegg var dette et begrep med konnotasjoner til nazistenes handlinger under andre verdenskrig som Peck så på som uheldig for den objektive propagandaen de skulle føre.³³⁴ Likevel valgte de til slutt å satse på temaet. Memorandumet som var vedlagt brevet fra den 24. november inneholder stort sett bare en definisjon av begrepet «genocide».³³⁵ IRD så på dette som nødvendig da dette, ifølge Sheridan, var et relativt nytt begrep fra 1946. En skikkelig definisjon av begrepet var derfor nødvendig slik at

³²⁵ FO 1110/444. «What is Communism?» Distribution list. Februar 1951

³²⁶ FO 1110/444. Korrespondanse fra IRD til Information Officer, Roma. 15. februar, 1951

³²⁷ FO 1110/444. Korrespondanse fra IRD til Information Officer, Roma. 15. februar, 1951

³²⁸ FO 1110/444. Korrespondanse fra IRD til Information Officer, Roma. 15. februar, 1951

³²⁹ FO 1110/444. Korrespondanse fra IRD til Information Officer, Tokye og Caracas. 13. april, 1951

³³⁰ Barnhisel, Greg, and Catherine Turner. *Pressing the Fight: Print, Propaganda, and the Cold War*. Studies in Print Culture and the History of the Book. (Amherst, Mass.: University of Massachusetts Press, 2010). s. 115

³³¹ FO 1110/421. Memorandum om «Soviet Genocide» sendt til blant annet Oslo, 24. november, 1951

³³² FO 1110/421. Brev «Soviet Genocide» sendt til blant annet Oslo, 24. november 1951

³³³ FO 1110/421. Minute av L. Sheridan, 15. desember, 1950

³³⁴ FO 1110/421. Minute av John Peck. 18. desember, 1950

³³⁵ FO 1110/421. Memorandum om «Soviet Genocide» sendt til blant annet Oslo, 24. november, 1951

konnotasjonene skulle forsvinne og det nye begrepet skulle bli forstått riktig, eller i det minste i henhold til det IRD ønsket.³³⁶

Et av hovedargumentene for at dette propagandemaet skulle bli satset på var at «it may prove to be the one which the Soviet are almost as vulnerable as they were on forced labour».³³⁷ Som vist i kapittel 4 var «Forced Labour Codex» en av temaene som fungerte godt i Norge, dermed kan det være nærliggende å tro at også «Soviet Genocide» ville bli vellykket i Norge. IRDs plan var også å ha ulike fokuspunkter i de ulike delene av verden. Sheridan mente blant annet at «the Chechens are the ideal example to put to Colonial peoples or former Colonial peoples».³³⁸ Dette altså fordi han mente de kunne relatere mer til tsjetsjenere da dette folkeslaget også var okkupert. For Vest-Europa var saken en annen. Denne delen av verden hadde vært uavhengig lenger enn andre og ville dermed ikke relatert seg i like stor grad. Derfor foreslo Sheridan å bruke balterne som eksempel i Vest-Europa og andre land som hadde vært uavhengig over lengre tid.³³⁹ IRDs propagandaplan rundt «Soviet Genocide» var altså godt planlagt og gjennomtenkt. Dessuten gir denne gjennomgangen av et enkelt tema et godt bilde på hvordan IRD arbeidet. De både planla sine temaer og tilpasset dem med tanke på hvordan og hvilke områder den skulle treffe. Det er ingen kommentar fra verken Cullis eller Wright om hvordan dette utspilte seg i Norge. Med tanke på at dette ble sent ut sent på året og det vil det være fruktbart å se på dette i senere år enn 1951.

Legger ned Information Office i Norge

Etter et år med økonomiske utfordringer og underbemanning hos Information Office ved Den britiske ambassaden i Oslo, valgte IRD mot slutten av 1951 å legge ned hele Information Office i Oslo.³⁴⁰ Allerede ved starten av 1951 hadde Foreign Office informert ambassaden om at de ble nødt til å stenge ned halvparten av informasjonstjenestene i Norge samtidig som BBCs virksomhet ville opphøre.³⁴¹ Den endelige beskjeden kom 27. desember 1951 hvor Foreign Office kunne informere om at at «for pressing reasons of national economy I have decided that the Information Office at your post must be closed by the end of this financial year at latest».³⁴² Som korrespondansen viser hadde IRD og britene generelle økonomiske vanskeligheter. IRD

³³⁶ FO 1110/421. Minute av L. Sheridan, 15. desember, 1950

³³⁷ FO 1110/421. Brev «Soviet Genocide» sendt til blant annet Oslo, 24. november 1951

³³⁸ FO 1110/421. Minute av L. Sheridan, 24. januar, 1950

³³⁹ FO 1110/421. Minute av L. Sheridan, 24. januar, 1950

³⁴⁰ FO 953/1175. Korrespondanse mellom Foreign Office og Oslo, 27. desember 1951

³⁴¹ Insall, *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. s. 252

³⁴² FO 953/1175. Korrespondanse mellom Foreign Office og Oslo, 27. desember 1951

og de andre informasjonstjenestene i Storbritannia hadde fått et trangere og trangere budsjett siden 1947 grunnet den økonomiske tilstanden til Storbritannia som var vanskelig etter krigen samt økende kostnader. Dette førte til at de i årsskiftet 1950 til 1951 nådde punktet hvor de ikke lenger så hvordan de kunne fortsette arbeidet sitt.³⁴³ Dette både forklarer og gir grunnlag for Wrights rop etter hjelp i midten av 1951. Til sammenligning hadde USA et økende budsjett og et økende antall i personalet for sitt informasjonsarbeid. Mellom 1949 og 1952 økte budsjettet til amerikanerne fra 4,7 millioner til 82 millioner dollar.³⁴⁴ Dette ga USA muligheten til å ta over det antikommunistiske arbeidet i større grad, selv om de i utgangspunktet var ivrige på å samarbeide med britene og var med det bekymret for britenes økonomiske grunnlag.³⁴⁵

Britenes valg av å stenge ned Information Office i Norge bunner også i den kritiske situasjonen i Asia. Som en konsekvens av begrenset økonomi var de nødt til å ta valg. Valget havnet derfor på å satse på antikommunistisk propaganda i regionen hvor Koreakrigen utspilte seg.³⁴⁶ Vest-Europa ble dermed nedprioritert, i likhet med Latin Amerika. Det var altså ikke bare Norges Information Office som opphørte, det samme gjaldt den i Stockholm, Berne, København og Lisboa.³⁴⁷ Likevel var ikke dette slutten på IRDs virksomhet mot Norge. Cullis fungerte nå som IRDs representant i Skandinavia. Dette var første gangen IRD hadde hatt en egen representant utenfor egne grenser.³⁴⁸

Oppsummering

Det siste halvåret til Mason og Collier skilte seg ikke ut i strategi i forhold til det foregående året. De satset fortsatt på pressen som kanal, var forsiktige med å ikke gi ut for mye materiale og de fortsatte turene for å opprette tettere bånd med pressen i distriktene. I tillegg var pressen like mottakelige for materiale som tidligere. Den norske befolkningen hadde også blitt mobilisert og det var få tvilere igjen på grunn av Koreakrigen. Likevel førte Koreakrigen med seg noen vanskeligheter. Pressen fikk, som en konsekvens av Koreakrigen, materialer fra flere ulike kanaler. Blant annet ble nyhetssakene som ble rapportert fra Korea gjorde en god jobb med å dra nordmennene i retningen de ønsket og USA ble mer aktive i propagandavirksomheten. IRD hadde nå fått konkurrenter i sin propagandavirksomhet og det

³⁴³ Defty. *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. s. 160

³⁴⁴ Defty. *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. s. 147

³⁴⁵ Defty. *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. s. 160

³⁴⁶ FO 953/1175. Korrespondanse mellom Foreign Office og Wright 28. desember 1951

³⁴⁷ FO 953/1175. Korrespondanse mellom Foreign Office og Wright 27. desember 1951

³⁴⁸ Insall. *Haakon Lie, Denis Healey and the Making of an Anglo-Norwegian Special Relationship 1945-1951*. s. 253

fra større og sterkere motstandere. I tillegg til USA hadde NATO opprettet en propagandavirksomhet, NATIS, som skapte noe hodebry for IRD. Av frykt for å ødelegge egen effektivitet i arbeidet samtidig som de allerede distribuerte til mange av NATOs medlemsland var ikke IRD villige til å innlede tett et samarbeid med den nye virksomheten i NATO.

Året 1951 viser imidlertid hvor ressurssterke USA var i forhold til britene. Mens Information Office ved Den britiske ambassaden i Oslo var preget av nedbemanning og underbemanning, var USAs presseseksjon i Oslo mye større. Det britiske Foreign Office hadde allerede fått føle på den økonomiske begrensningen en stund, men ved munningen av 1951 nådde det et kritisk punkt. Dette førte til at Information Office i Oslo ble lagt ned. Britene måtte rette søkelyset sitt på de mest kritiske områdene, altså området rundt Koreakrigen. Verken økonomiske begrensninger eller nedleggelsen av Information Office satte en stoppe for IRDs virksomhet i Norge, selv om det kan ha bremset den noe. To store propagandasaker ble distribuert til Oslo, henholdsvis den nye typen materiale «Background Books» med overskriften «What is Communism?» og et nytt tema for propagandaen med tittelen «Soviet Genocide». I tillegg fikk Cullis en annen rolle i propagandavirksomheten. Etter nedleggelsen av Oslos Information Office ble Cullis IRDs representant i Skandinavia, og kunne fortsette arbeidet med IRDs propagandavirksomhet rettet mot Norge.

Avslutningskapittel

Innledningsvis skrev jeg at oppgaven vil ta for seg IRDs virksomhet i Norge fra deres etablering i 1948 til britiske Labour taper parlamentsvalget i 1951. Deretter ble følgende problemstilling presentert:

Hvordan rettet det britiske utenriksdepartementets hemmelige underavdeling Information Research Department propaganda mot nordmenn i den tidlige kalde krigen, 1948-51?

For å svare på problemstillingen har oppgaven tatt utgangspunkt i ulike elementer som var grunnleggende for IRDs virksomhet. Disse elementene var strategi, kanaler og målgruppe, aktører og materiale. Kapitlene har tatt for seg dette for hver tidsperiode, henholdsvis januar 1948 til desember 1948, desember 1948 til juni 1950 og juni 1950 til oktober 1951. Kapittel 5 ser derimot annerledes ut, men tar for seg de samme elementene i tillegg til endringene som skjer dette året. Avslutningsvis vil jeg oppsummere disse ulike elementene før jeg til slutt vil konkludere.

Den strategiske tilnærmingen til IRD har vært nokså lik gjennom hele tidsperioden. IRD var avhengig av utenrikspostenes ressurser, initiativ og deres evne til å tilrettelegge materialene for den lokale offentligheten. Det vil si at de i Norge var avhengig av at Kenney, Mason og Collins i sine respektive perioder hadde god kjennskap til den norske offentligheten med tanke på hva de var opptatte av og hva som var mest mottakelig. I tillegg var også hemmeligholdelsen av den skjulte propagandaen et viktig element gjennom hele perioden. Likevel har de ulike presseattachéene ved Den britiske ambassaden i Oslo hatt noe ulik strategisk tilnærming. Kenney valgte blant annet å sende materialene til de ulike pressebyråene som igjen skulle sende det videre til de ulike lokalavisene. Dette ga han muligheten til å treffe arbeiderpressen bredt som de fleste lå under Det norske Arbeiderpartiets partipresse. Mason på sin side fikk valgte å sende det direkte til de lokalavisene som ønsket det. Dette gjorde at han også traff den konservative og liberale pressen bedre. Under Mason sin periode skjer det også en del endringer i den internasjonale storpolitikken som førte til at både han og IRD måtte tilpasse seg. Blant annet tilbyr IRD å møte den norske utenriksministeren, Halvard Lange, for å hjelpe til med den norske opinionen for et medlemskap i NATO. I tillegg måtte IRD ta stilling til om de ville hjelpe NATO i informasjonsvirksomheten, noe de på dette tidspunktet valgte å ikke gjøre i frykt for at dette ville svekke eget arbeid.

Som en konsekvens av strategiendringen til Mason endret også kanalene seg noe. I likhet med Kenney var hovedtyngden av de kanalene som mottok materiale en del av arbeiderpressen. Likevel fikk IRDs materiale nå et større publikum i distriktene og andre byer enn Oslo. I tillegg fikk klarte han også å nå de mindre konservative og liberale avisene, enn dersom han hadde gått via pressebyråene. De fleste avisene han hadde et møte med på sin turne i Norge var også veldig positive til å motta antikommunistisk materiale, noe som viser en velvillighet blant den norske pressen, uavhengig av partitilknytning, til å arbeide mot kommunismen. Selv om Mason fikk kontakter blant andre deler av pressen så var det arbeiderklassen og bønder de målgruppene både IRD og presseattacheene først og fremst ønsket å nå ut til gjennom hele tidsperioden. Som en organisasjon som hovedsakelig skulle være et motsvar til den sovjetiske propagandaen måtte de treffe de samme som den sovjetiske propagandaen ønsket å nå ut til. Blant annet måtte de motbevise at Sovjetunionen var «arbeidernes stat»

Aktører er kanskje det elementet som endrer seg mest. Kenney, som hadde arbeidet i Norge lenge og hadde hatt en far som også arbeidet i Norge, hadde opprettet et kontaktnettverk som han brukte flittig til å distribuere materiale til. De neste Information Officerene, Mason og Collins, hadde naturligvis ikke et like sterkt kontaktnettverk som Kenney da de ikke hadde det samme utgangspunktet. Dermed ble de selvstendige aktørene som mottok materialene færre. Kenney distribuerte til blant annet DnA-politikeren Haakon Lie og dikteren Arnulf Øverland, noe de senere Information Officerene ikke nevner. Det betyr derimot ikke at de ikke fikk tilsendt materialer, men de nevnes ikke og det kan dermed argumenteres for at samarbeidet etter hvert minsket. Likevel kommer det nye aktører til. Den britiske ambassadøren i Norge, Laurence Collier, blir blant annet mer aktiv og tar av seg rapportene fra Norge til the Foreign Office i perioden til Mason. Det er i tillegg aktører som motarbeider IRD virksomhet i Norge. NRKs kringkastingssjef, Kaare Fostervoll, var en av få aktører som ikke var skeptisk til å bruke det antikommunistiske materialet.

Det antikommunistiske materialet som IRD produserte kom i ulike former. Materialet av typen «Digests» ble mest brukt i Norge. Disse ble inkludert i «bulletins» som Information Officeren sendte ut til pressebyråene eller direkte til avisene. I tillegg produserte IRD artikler, faktanotater og fikk artikler utenfra. Under Kenneys periode ble særlig temaet om levestandarden for arbeidere i Sovjetunionen et vellykket tema. Under Masons periode øker antallet og kvaliteten på materialene at de blir nødt til å holde igjen litt for å ikke mette pressen på informasjon. Likevel er det noe av materialet som ikke kan bli brukt i den norske pressen. Viktige kriterier for materiale som skulle kunne brukes i den norske pressen var at det måtte fremstå objektivt,

bli publisert på norsk, bli distribuert tett opp mot hendelsen og være tett knyttet til norske interesseområder. Et av materialene som ikke besto disse kriteriene var «Freedom First» som verken var objektivt nok eller bli publisert på norsk.

I juni 1950 intensiveres den kalde krigen ved utbruddet av Koreakrigen. Simultant med dette skjedde det store kutt ved Information Office ved Den britiske ambassaden i Oslo. Dette fører til at den nye Information Officer, Cullins, ikke får den samme muligheten til å opprette kontakter slik Mason hadde. Av økonomiske grunner må the Foreign Office etter hvert legge ned hele Information Office i Norge til fordel for virksomheten i Asia. På grunn av Koreakrigen velger de å bruke de begrensede økonomiske midlene de har i regionen som er mest utsatt for Sovjetunionen.

IRDs virksomhet i Norge handlet stort sett om å produsere materialet som skulle kunne brukes i pressen. De planla og la til rette for innholdet i propagandaen som skulle brukes internasjonalt. Innholdet i materialene skulle være basert på sannheter, de skulle fremstå objektive og de skulle ikke kunne bli sporet tilbake til IRD. Det var altså en strategi som skulle gjelde globalt, og ikke direkte rettet mot Norge. Det førte til at IRD måtte legge sin lit til de ulike Information Offices i de ulike landene. For Norge sin del var det altså Information Office samt den britiske ambassadøren i Norge som stort sett stod for metoden for propagandavirksomheten. De fikk en del frie tøyler fra IRD, men noen føringer var det. Blant annet ønsket IRD at artiklene som ble publisert skulle være konsekvent når de beskrev Sovjetunionen, presseattachéene skulle opprette kontakter og bruke dem til å publisere materialet og at de måtte handle etter de lokale omstendighetene hva gjaldt politikk og offentlighet.

De ulike Information Officerene utfylte ulike roller denne tidsperioden. Kenney, med sin kjennskap til norske aktører og den norske offentligheten, var en sentral aktør for at IRD etablerte en virksomhet mot Norge. Sammen med Collier fridde de til the Foreign Office da de fikk høre om den nye propagandavirksomheten ved å legge frem en strategisk plan for Norge. I tillegg førte Kenneys kjennskap til den norske offentligheten og ulike aktører til at de fikk satt i gang arbeidet bare en måned etter IRD begynte arbeidet. Dette med hjelp av DnAs partisekretær Haakon Lie og hans artikkel i Arbeiderbladet. Etter en god start av Kenney fikk Mason muligheten til å ekspandere arbeidet. Han valgte en annen strategi enn Kenney som, ifølge han selv og Collier, gjorde at de traff et bredere publikum. Likevel ble Masons overtagelse også en fortsettelse av Kenneys arbeid. Begge så at materialene som skulle publiseres i Norge måtte fremstå objektive og se ut som at det kom fra en norsk aktør. Sånn sett

var hemmeligholdelsen av IRD en fordel for deres virksomhet i Norge. Dersom den norske offentligheten hadde fått vite at kilden til denne informasjonen var en britisk eller en annen stormakt ville den ikke fungert så godt. Den norske offentligheten var nemlig redde for propaganda og informasjon som lignet grunnet okkupasjonstiden under andre verdenskrig.

Oppgaven har tatt for seg IRDs propagandavirksomhet mot Norge i årene 1948 til 1951. Dette er et felt som er lite undersøkt. IRD drev virksomheten sin frem til oppløsningen i 1977.³⁴⁹ Oppgaven min tar for seg deres arbeid rettet mot Norge frem til 1951 og har til hensikt å skape et oversiktsbilde av virksomheten. Dermed vil det være fruktbart å både gå dypere i enkelte av temaene som materialene. Blant annet kan det være fruktbart å se på hvordan det seneste propagandatemaet til IRD, «Soviet Genocide» fungerte i Norge. Særlig med tanke på at temaet «Forced Labour Codex» fungerte så bra i Norge. I tillegg vil en undersøkelse utover 1951 kunne bidra til bedre forståelse av propagandavirksomheten og deres utvikling. Samtidig ble flere propagandaorganisasjoner mer aktive etter 1950/1951. Dette er det noe forsket på, blant annet Helge Danielsen og Eirik Sundvall, men det er fortsatt et mindre undersøkt tema som. Dersom man får en bedre oversikt over informasjonskampene som foregikk under den kalde krigen vil man også muligens kunne forstå den kalde krigen noe bedre.

IRDs første år mot Norge var en ustrakt propagandavirksomhet. I tidsperioden 1948 til 1951 klarte de å komme til et punkt hvor de måtte bremse distribusjonen av IRDs materiale. Aktører og aviser var villige, og Information Offiserene klarte å tilrettelegge godt for propagandavirksomheten. IRDs propagandavirksomhet kan dermed se ut til å ha preget de norske informasjonskanalene i stor grad.

³⁴⁹ Defty. *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53* s. 2

Kilde og litteraturliste

Arkiver:

National Archives (Kew, London)

FO 1110: Den overordnede mappen til Information Research Department (Foreign Office and Foreign and Commonwealth Office: Information Research Department: General Correspondence (PR and IR Series))

FO 1110/4: Starten på IRDs arbeid med informasjon til informasjonspostene.

FO 1110/11: Et forslag om en internasjonal utgave av «Freedom First»

FO 1110/15: Korrespondanse fra Denis Healey om Haakon Lie.

FO 1110/27: Bruken i Sverige og Norge, samt materiale om «Soviet expansionism» og «Peasant Collectivisation»

FO 1110/28: Revidert notat for veiledning av materialene IRD sendte ut. Materiale om kristendommen i Sovjetunionen.

FO 1110/30: Forespørsel om IRD materiale, og rapport fra det daværende kvartaølet. Samt kopier av materialer.

FO 1110/87: Første utgaven av Digest. I tillegg retningslinjer for distribusjon, kommentarer, forespørsler og forslag for Digest.

FO 1110/98: Freedom First: distribusjon.

FO 1110/174: Tilbakemeldinger om Forced Labour Codex med avisutklipp fra Mason.

FO 1110/191: Memorandumer om språket de skulle bruke i propagandamaterialet.

FO 1110/213: diskusjoner rundt fremtiden til «Freedom First»

FO 1110/252: utviklingen av det norske og finske kommunist partiet.

FO 1110/270: NATOs forslag om egen propagandakanal.

FO 1110/314: Norge: materiale plassert i den lokale pressen.

FO 1110/315: Beskriver hvilket materiale som skal sendes til Brussel Powers.

FO 1110/348: Om «World Peace Committee» og dere møter rundt om i verden. Samt deres rapport om bevegelsen.

FO 1110/351: Trendene for den kommunistiske propagandaen.

FO 1110/355: Distribusjonstjenester i ulike land, deirblant Norge.

FO 1110/359: Rapport om IRDs ulike materiale.

FO 1110/383: Definisjon på IRDs virksomhet.

FO 1110/421: «Soviet Genocide»

FO 1110/429: NATIS etablering og diskusjonene rundt hvorvidt IRD skal samarbeide

FO 1110/444: Den første «Background book»: "What is Communism?"

FO 1110/458: Rapport fra en konferanse med vesteuropeisk presseattacheer og deres kommentarer på IRDs virksomhet.

FO 1110/460: Memorandum om IRDs virksomhet.

FO 1110/526: NATIS og IRDs distribusjon av materialer til dem.

FO 953: Overordnet mappe for Det britiske utenriksdepartementets generelle informasjonsvirksomhet.

FO 953/436: Kvartalsrapporter fra Oslo

FO 953/611: Kvartalsrapporter fra Oslo

FO 953/612: Rapport om den norske presseattacheens tur til Bergen, Haugesund, Stavanger og Kristiansand i januar 1949.

FO 953/942: Rapport om informasjonsarbeidet i Norge.

FO 953/943: Rapport fra den assisterende presseattacheens tur til Fredrikstad og Sarpsborg

FO 953/941: Rapport fra presseattacheens tur til Nordlige byer i Norge

FO 953/1144: Rapport om det første halvåret av 1951s informasjonsarbeid i Norge

FO 953/1175: Telegram til Bern, København, Lisboa, Oslo og Stockholm som omhandlet nedstengingen av informasjonskontorene.

Trykte kilder:

Lange, Halvard. *Norges Vei Til NATO*. Vol. 4. Minipax. (Oslo: Pax, 1966).

Litteratur

Barnhisel, Greg, and Catherine Turner. *Pressing the Fight: Print, Propaganda, and the Cold War*. Studies in Print Culture and the History of the Book. Amherst, Mass.: University of Massachusetts Press, 2010.

Bastiansen, Henrik Grue, og Hans Fredrik Dahl. *Norsk mediehistorie*. 3. Utgave. ed. Oslo: Universitetsforlaget, 2019.

Berg, Roald. *Norge på egen hånd: 1905-1920*. Vol. B. 2. av *Norsk utenrikspolitisk historie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.

Bergh, Trond, Knut Einar Eriksen, og Norge Justis- og Politidepartementet. *Den hemmelige krigen: Overvåking i Norge 1914-1997*: B. 1: *Overvåkingssystemet Bygges Opp, 1914-1955*. Vol. B. 1. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 1998. s. 161-162

Borring, Thorsten Olesen,. *The Cold War - and the Nordic Countries: Historiography at a Crossroads*. Vol. Vol. 284. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences. Odense: University Press of Southern Denmark, 2004.

Cull, Nicholas John, David Holbrook Culbert, og David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*. ABC-CLIO, 2003.

Dahl, Hans Fredrik, og Henrik Grue Bastiansen. *Hvor Fritt Et Land?: Sensur og meningstvang i Norge i det 20. århundre*. Oslo: Cappelen, 2000

Danielsen, Helge. «Pro-atlantisk påvirkningspolitikk i Norge i årene rundt 1949.» *Internasjonal Politikk* 77, no. 1 (2019): 108-116.

- Defty, Andrew. *Britain, America and Anti-Communist Propaganda 1945–53*. London: Routledge, 2004
- Eriksen, Knut Einar. *Kald krig og internasjonalisering, 1949-1965*. Vol. B. 5. i *Norsk utenrikspolitisk historie*. Oslo: Universitetsforlaget 1997
- Gerhardsen, Einar, Olaf Solumsmoen, og Olav Larssen, *Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år*. Oslo: Tiden, 1967
- Gray, Colin S., '7 Conclusion: Bandit Country and the Strategist's Quest for Control', *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. Oxford, 2010; online edn, Oxford Academic, 1 Sept. 2010. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199579662.003.0005>
- Insall, Tony. *Haakon Lie, Denis Healey and the making of an Anglo-Norwegian special relationship 1045-1952*. Oslo: Unipub, 2010
- Jowett, Garth, and Victoria O'Donnell. *Propaganda and Persuasion*. 3rd ed. Thousand Oaks, Calif: Sage, 1999
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007
- Maza, Sarah C. *Thinking about History*. Chicago: University of Chicago Press, 2017.
- Russo, Linda. "A Difficult Compromise: British and American Plans for a Common Anti-Communist Propaganda Response in Western Europe, 1948-58." *Intelligence and National Security* 26, no. 2-3 (2011): 330-54. s. 338
- Strachan, Hew. "Strategy in Theory; Strategy in Practice." *Journal of Strategic Studies* 42, no. 2 (2019): 171-90.
- Sundvall, Eirik Wig. «Propaganda ‘Worth an Army’: The Norwegian Labour Party, Haakon Lie and the Transnational Dissemination of Cold War Propaganda, 1945–55», *The International History Review* 42, nr. 4 (3. juli 2020): s. 15–16,
- Sverdrup, Jakob. *Inn i storpolitikken: 1940-1949*. Vol. B. 4.av *Norsk utenrikspolitisk historie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.

Taylor, Philip M.. *British Propaganda in the 20th Century*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999

Westad, Odd Arne. *The Cold War: A World History*. London: Allen Lane, 2017

Wilford, Hugh. «The Information Research Department: Britain's Secret Cold War Weapon Revealed.» *Review of International Studies* 24, no. 3 (1998): 353-69.